

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

77947

YÜKSEK LİSANS TEZİ

77947

**"İSPARTA YÖRESİNDE ORMAN ÜRÜNLERİ ENDÜSTRİSİNİN
DURUMU VE GELİŞİM OLANAKLARI ÜZERİNE
İNCELEMELER"**

Abdullah SÜTÇÜ

Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı

(Orman Endüstrisi, Makinaları ve İşletme Programı)

Danışman: Doç.Dr.K.Hüseyin KOÇ

Ağustos - 1998

İSTANBUL

ÖNSÖZ

"Isparta Yöresi Orman Ürünleri Endüstrisinin Durumu ve Gelişim Olanakları Üzerine İncelemeler" adlı bu çalışma İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı, Orman Endüstri Makineleri ve İşletme Programı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Yöre orman endüstri sektörünün yapısını ortaya koyması bakımından ileriki aşamalarda bölgesel ve/veya sektörel çalışmaların veri kaynağını oluşturacağına inandığım bu çalışmanın hazırlanması sırasında bana değerli fikirleri ile önderlik eden sayın hocam Doç. Dr. K. Hüseyin KOÇ'a, anketlerin uygulanmasında sektörel işletmelerle bağlantıların kurulması ve görüşmelerin gerçekleşmesinde önemli yardımlarını gördüğüm sayın hocam Doç. Dr. Erol ÖKTEM'e, teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmalarım sırasında ikincil veri kaynaklarına ulaşmamda yardımlarını gördüğüm, Isparta Sanayi ve Ticaret Odası personeline, anketlerin uygulanması esnasında özellikle ilçelerde ulaşım konusunda yardımlarını gördüğüm ilgili orman işletme müdürlerine, Isparta Valiliği İl Planlama Müdürü Erdal ERCAN beye, SDÜ İktisadi İdari Bilimler Fakültesi doktora öğrencisi Mehmet KARA beye ve çalışmaya katkı sağlayan, pozitif ilgilerini esirgemeyen Isparta Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri yönetici ve patronlarına teşekkür eder, şükranlarımı sunarım.

Isparta, 1998

Abdullah SÜTÇÜ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLO LİSTESİ.....	III
ŞEKİL LİSTESİ.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
ÖZET.....	VII
SUMMARY.....	VIII
1. GİRİŞ.....	1
2. MALZEME VE YÖNTEM.....	3
2.1 Malzeme.....	3
2.1.1. Isparta İli hakkında Genel Bilgiler.....	3
2.1.1.1. Coğrafi Yapı ve İklim.....	3
2.1.1.2. Sosyo Ekonomik Yapı.....	4
2.1.1.2.1. Nüfus.....	4
2.1.1.2.2. Tarım ve Ormanlık.....	6
2.1.1.2.3. Hayvancılık.....	7
2.1.1.2.4. Sanayi.....	8
2.1.2. Türkiye'de Orman Endüstri Sektörünün Yapısal Durumu.....	10
2.1.2.1. Sektörün Tanımı ve Sınırlandırılması.....	10
2.1.2.2. Orman Ürünleri Endüstrisinin Gelişimi.....	11
2.1.2.3. Türkiye'de Orman Ürünleri Endüstrisinin Durumu ve Diğer Sanayi Kolları Arasında ki Konumu.....	13
2.1.3. Isparta'da Orman Ürünleri Endüstrisi.....	18
2.2. Yöntem.....	23
3. BULGULAR.....	26
3.1 Isparta İli Orman Ürünleri Endüstrisinin Yapısal Öğelerinin Analizi...	26
3.1.1. Ölçek yapısı.....	28
3.1.2. Üretim ve Teknoloji.....	33
3.1.3. Hammadde Kaynakları.....	38
3.1.4. Pazarlama Yapısı.....	41
3.1.5. İnsan Kaynakları Dokusu.....	46
3.1.6. Yönetim ve Organizasyon Yapısı.....	50
3.1.7. Finansman Yapısı.....	52
3.2. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisi İşletmelerinde Karşılaşılan Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Gelişim Olanakları.....	55
3.2.1. Üretim Öncesi Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	56
3.2.2. Üretim Sürecindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	58
4. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	64
5. KAYNAKLAR.....	70
6. EK : Isparta Orman Ürünleri Endüstrisi İşletmelerinde Uygulanan Genel Anket Formu.....	74
7. ÖZGEÇMİŞ.....	79

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. 1990 ve 1997 Yıllarında Nüfusun Şehir ve Köylere Dağılımı ile Yoğunlukları	5
Tablo 2. Isparta İmalat Sanayiinde İşletmelerin Sektörel Dağılımları	9
Tablo 3. Türkiye'de Kurulu Bulunan Orman Ürünleri Endüstri İşletmelerinin İşletme Sayısına Göre Bölgesel Dağılımı.....	14
Tablo 4. Yıllara Göre Türkiye Ağaç Ürünleri Üretimi.....	15
Tablo 5. Genel İmalat Sanayi ile Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayiinin Ölçek Bazında Karşılaştırması.....	15
Tablo 6. İmalat Sanayiinde İşletmelerin Sektörel Dağılımları.....	16
Tablo 7. Orman Ürünleri Sanayiinin Tüm İmalat Sanayi İçinde Yeri...	17
Tablo 8. Isparta Genel İmalat Sanayi ve Orman Ürünleri Sanayiinde Çalışan Sayılarına Göre İşyeri Sayısı.....	19
Tablo 9. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Alt Sektörler İtibariyle İşyeri ve Çalışan Sayıları.....	20
Tablo 10. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisindeki Tüm İşletmeler.....	20
Tablo 11. 1995-1996 Yıllarında Isparta İl Merkezi ve İlçelerinde oluşan GSYİH Değerleri ve İl İçerisinde İlçe Payları.....	21
Tablo 12. İlçeler Bazında Anket Uygulanan İşletme Sayıları.....	24
Tablo 13. Ankete Katılan İşletmelerin Hukuki Statüleri.....	26
Tablo 14. İşletmelerin Üretim Yaptıkları Kapalı Alanlar.....	27
Tablo 15. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Çalışan Sayılarına Göre İşletmelerin Oransal Dağılımları.....	29
Tablo 16. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Atıl Kapasite Nedenleri	31
Tablo 17. Üretim Miktarının Son 5 Yılda Değişim Durumu.....	36
Tablo 18. Üretim Teknolojilerinin Değerlendirilmesi.....	37
Tablo 19. İşletmelerin Yeni Teknoloji Almalarını Sınırlayan Faktörler...	37
Tablo 20. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Kullanılan Ağaç Türleri ve Oranları.....	38
Tablo 21. Birinci İmalat Sanayi İşletmelerinin Hammadde Konusundaki Sorunları.....	40
Tablo 22. Isparta Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Hammadde Stoğunda Dikkate Aldıkları Kriterler.....	41
Tablo 23. Birinci İmalat Sanayi İşletmelerinde Ortalama Tomruk Stok Miktarları.....	41
Tablo 24. Isparta Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Pazarlama Yöntemleri.....	42
Tablo 25. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinin Pazarlama Problemleri..	43
Tablo 26. İşletmelerin Rakiplerinin Yersel Dağılımları.....	44
Tablo 27. İşletmelerin Rekabette Öncelik Verdikleri Kriterler.....	45
Tablo 28. İşletmelerin Kalite Güvence Sistemi Alma İstekleri.....	46
Tablo 29. İşçilerin Eğitim Düzeyine Göre İşletmelerin Oransal Dağılımı.	48
Tablo 30. Isparta İli Genel İmalat Sanayiinde İşgücünün İşkollarına Göre Dağılımı.....	48
Tablo 31. Üst Yöneticilerin Eğitim Durumları.....	49

Tablo 32.	Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Çalışanların Yaşı.....	50
Tablo 33.	İşletmelerin İşkolundaki Diğer İşletmelerle İşbirliği Yapma Durumları.....	51
Tablo 34.	Finansman Kaynakları.....	53
Tablo 35.	KOBİ'lerde Karşılaşılan Finansal Sorunlar.....	53
Tablo 36.	Birinci İmalat Sanayiinde Öncelik Sırasına Göre Problemler...	56

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Isparta'da İşyeri Sayısının Yıllar İtibariyle Gelişimi.....	18
Şekil 2. Ankete Katılan İşletmelerin Kuruluş Yıllarına Göre Kümülatif Dağılımı.....	18
Şekil 3. Isparta Orman Ürünleri Sanayii ve Genel İmalat Sanayiinin Akdeniz Bölgesi'nde Konumu.....	22
Şekil 4. Isparta İli Birinci İmalat Sanayiinde Kurulu ve Fiili Kapasite Dağılımları.....	30
Şekil 5. İkinci İmalat Sanayi Alt Sektöründe Kapasite Kullanım Oranlarının Dağılımı.....	32
Şekil 6. Önemli Görülen Seçilmiş Makine ve Teçhizatın Oransal Dağılımları.....	34
Şekil 7. Birinci İmalat Sanayi İşletmelerinin Hammadde Kaynakları.....	39
Şekil 8 Birinci İmalat Sanayi İşletmelerinin Satış Bölgeleri.....	43
Şekil 9. İşgücüne Göre İşletmelerin Oransal Dağılımları.....	47
Şekil 10 İkinci İmalat Sanayiinde Üretimde Çalışanların Durumları.....	47

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
CAD	: Bilgisayar Destekli Tasarım (Computer Aided Design)
CAM	: Bilgisayar Destekli Üretim (Computer Aided Manufacturing)
CNC	: Bilgisayar destekli sayısal kontrollü tezgah (Computer Aided Numeric Control)
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GB	: Gümrük Birliği
GSYİH	: Gayri Safı Yurt İçi Hasıla
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KEİB	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı
MPM	: Milli Produktivite Merkezi
NC	: Sayısal kontrollü tezgah (Numeric Control)
OGM	: Orman Genel Müdürlüğu
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSE	: Türk Standardları Enstitüsü
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

ÖZET

ISPARTA YÖRESİNDE ORMAN ÜRÜNLERİ ENDÜSTRİSİNİN DURUMU VE GELİŞİM OLANAKLARI ÜZERİNE İNCELEMELER

Bu çalışmada Isparta yöresi orman ürünleri endüstrisinin yapısının ortaya konulması ve işletmeler düzeyinde yaşanan sorunların saptanarak sektörün gelişimine yönelik öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada temelde yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Ayrıca yöredeki gelişmiş endüstri işletmelerinin üst düzey yöneticilerinin görüş ve önerilerinden yararlanılmıştır. Bunlara ek olarak araştırma, ulaşılabilen ikincil veri kaynakları ile (DİE, KOSGEB, DPT, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü verileri, ...) desteklenmiştir.

Çalışma Isparta ili mülki sınırlarında (il merkezi dahil 13 ilçe) faaliyette bulunan orman endüstri işletmelerini kapsamaktadır.

Isparta yöresinde orman endüstri sektörü; mevcut işletmelerin % 27'si, çalışanların % 22'si, katmadeğerin ise % 30.4'ü ile yörede ikinci dereceden ağırlıklı sektör durumundadır.

Araştırma sonucunda yöre orman endüstri işletmelerinin büyük bir kısmının (% 96) küçük ölçekli işletmelerden oluştuğu ve işletme faaliyetlerinin masif ağaç malzemenin işlenmesi üzerine yoğunlaştığı (kereste, doğrama, tüfek dipçığı, sauna, ...) buna karşın levha ürünlerini işleyen işletmelerin daha azınlıkta olup yöresel ihtiyaçları karşılamaya yönelik çalışmaları belirlenmiştir. Yörede 229 marangoz, 149 doğramacı, 90 kereste-lambiri-döşeme tahtası imalatçısı, 28 ambalaj sandığı, 27 mobilya, 3 kapı, 2 sauna, 1 yonga levha, 1 tüfek dipçığı işletmesinin faaliyette olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin hamadde tedarik problemi, kapasite kullanım yetersizliği, teknolojik uyumsuzluk, finansman, pazarlama ve personele ilişkin önemli sorunların bulunduğu belirlenmiş ve problemlerin çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir.

SUMMARY

ANALYSIS OF ISPARTA PROVINCE FOREST PRODUCT INDUSTRIES STRUCTURE AND IMPROVING POSSIBILITY

This study, first of all aim to determine Isparta province structure of forest product industry and sector firms' problems, and also to improve solution strategy.

This study was made especially through questionnaire. In addition this, modern firms (relatively) in Isparta was used opinion of superior manager. Moreover, the study has been supported with secondary datum sources such as DİE, KOSGEB, DPT, etc.

The study involves the plants in Isparta and its 12 towns.

The forestry industry in Isparta has been the second important industrial sector due to the fact that 27 % of the all industrial sector in Isparta belong to the forestry industry, the sector produces 30.4 % of value added in Isparta, and 22 % of all employee is in this sector.

In this study, that the forest industry plants have focused on processing of massive wood such as lumber, window frame, etc. There have been few plants processing board products and they have been working for local needs have been determined. In the area, that there have been 229 carpenters, 149 window frame manufacturer, 90 lumber producer, 28 wooden packaging box manufacturer, 27 furniture manufacturer, 3 door manufacturer, 2 sauna manufacturer, 1 chipboard and 1 rifle butt plants have been determined.

After the investigation, it was determined a lot of problems on sector at various stages:

Most of firms in Isparta have problem especially obtaining at the raw material, slack capacity, disorder technology, financing, marketing and human resources stages had important problems.

Moreover, it was improved solution strategies, concerning the defined problems which about human resources, raw material, technology, marketing, financing, and rationalisation investment.

1. GİRİŞ

Kalkınma için sanayileşme vazgeçilmez bir zorunluluktur. Yer yüzünde kalkınmış fakat sanayileşmemiş hiç bir ülke gösterilemez. Ülkemiz kalkınmasında her sektöre olduğu gibi ormancılık ve orman ürünleri sanayi sektörüne de belli görevler düşmektedir. Anayasa ve kalkınma planlarıyla bu iki sektöre verilen görevlerin nasıl yapılacağı, ormancılık ana ilke ve politikalarında gösterilmiş ise de, uygulamada bu güne değin yeterli etkinlik sağlanamamıştır. Benimsenmiş ormancılık ana ilke ve politikalarına yeterince uyum sağlanamaması, odun kökenli pazarlar, orman kaynakları ve odun kökenli sanayiler arasında gerekli ilişkiyi engellemiştir [1].

Makro düzeyde baktığımızda; para, sermaye ve mal hareketlerinin ülkelerin sınırlarını aştığı ve "küresel karşılıklı bağımlılık (global interdependency)" olarak adlandırılabilen yeni dünya düzeninde işletmeler artık ulusal pazarlar için değil, uluslararası pazarlar için üretime yönelmektedirler. Ulusal piyasaların uluslararası sermaye ve mal piyasaları ile bütünleştiği bu küresel bağımlılık sürecinde, bilişim ve telekomünikasyon teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ile dünyamız adeta küçülerek tek bir pazar durumuna gelmektedir. Bilgisayar temelli bilişim teknolojileri, üretim süreçlerini motora dayalı mekanizasyon sürecinden bilgisayara dayalı otomasyon sürecine dönüştürerek esnek üretim sistemlerini çağımızın gereği olarak ortaya çıkarmaktadır. Böylece, ölçek ekonomisine dayalı yığın üretim sistemleri yerini, farklılaşan özel ihtiyaçları karşılayacak ve pek çok farklı ürünü üretebilme yeteneğine sahip esnek üretim sistemlerine bırakmaktadır [2].

Nitekim gelişmiş batı ülkelerinde 1980 li yıllara kadar izlenen "küçük işletmeler aracılığı ile istihdamı artırma politikaları" ikinci plana itilerek, 1990 lı yıllardan itibaren üretim sürecinde, satış artırmada ve yönetim yapısında yeniliklere katkıda bulunacak, canlı ve yaşayabilir dinamizme sahip, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini sağlayacak ekonomik politikaların uygulanmaya konulduğu görülmektedir. Çünkü, globalleşen piyasa ekonomisinin temeli olan rekabetin yerleşmesi ve sürdürülmesi esnek yapıları ile küçük ve orta ölçekli işletmelerin varlığına bağlıdır [2].

Yukarıda açıklanan ve çağımızın gereği olan bu gelişme ve değişimlere Türkiye'nin uyumu, ayrıca, gümrük birliği sürecinde başarılı olma ve böylece yeni dünya düzeni ile bütünleşmesi için bir dizi sosyo-ekonomik politikanın geliştirilmesi ve uygulamaya konulması kaçınılmazdır.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı; % 99.9 oranında küçük ve orta ölçekli işletmeden oluşan yurdumuz orman ürünleri sanayiinin Isparta'da ki konumunu ortaya koymak ve bu işkolunda faaliyette bulunan işletmelerin yapısal açıdan (ölçek büyüklükleri, teknoloji, üretim, finansman, pazarlama, yönetim, insan kaynakları,yapısı) analizini yaparak, sorunlarını ortaya çıkartıp belirlenen bu sorunların çözümüne yönelik stratejiler geliştirmek olmuştur.

Isparta yöresinde orman endüstri sektörü diğer sektörler içerisinde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Çünkü; DİE verilerine göre işyeri sayısı, çalışan sayısı ve katma değer açısından yörede ikinci önemli sektör durumundadır. Bununla beraber Akdeniz bölgesi içerisinde orman endüstri sektöründen elde edilen katma değer de % 48.8'i yine Isparta da gerçekleştirmiştir.

Bu derece öneme sahip bulunan Isparta yöresi orman endüstri sektörünün bölgesel bazda envanterinin yapılması, mevcut durumunun ve gelişim potansiyelinin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen bu çalışmada başlangıçta; Isparta ilinin sosyo-ekonomik açıdan incelenmesi yapılmış daha sonra da ulusal ölçekte orman ürünleri endüstrisinin durumu ikincil veri kaynakları ile (DİE, KOSGEB, DPT,... verileri) desteklenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın asıl kısmını oluşturan bulgular kısmında ise; Isparta ili orman ürünleri sanayii iş kolunda faaliyet gösteren işletmelerin durumu, sorunları ve beklentileri uygun bir örnekleme yöntemine göre seçilmiş işletmelerle ankete dayalı olarak yüz yüze yapılan görüşmelerle belirlenmiş ve değerlendirilmiştir. Örnek hacmi, işletmelerin coğrafi dağılımları göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

Çalışmanın genel bir değerlendirmesi ve ulaşılan sonuçları özet olarak Tartışma ve Sonuç kısmında sunulmuştur. Saha araştırmasının dayandığı anketi oluşturan sorular ise ayrıca Ek 1 de verilmiştir.

2. MALZEME VE YÖNTEM

2.1 Malzeme

2.1.1. Isparta İli hakkında Genel Bilgiler

2.1.1.1. Coğrafi Yapı ve İklim

Çalışma alanını oluşturan Isparta ili Akdeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi'nin kesiştiği ve Akdeniz Bölgesi'nin batı bölümünde, Batı Toroslar'ın 30 000 km² lik bir kısmına sahip Göller Yöresi'nin iç kesiminde yer almaktadır. İlin yüzölçümü 8 933 km² dir. Isparta 37°.18' - 38°.30' kuzey enlemleri, 30°.20' - 31°.33' doğu boylamları arasında yer almaktadır. İl toprakları ülke topraklarının yaklaşık %1.2'sini oluşturmaktadır. Isparta ili doğudan Konya'nın Beyşehir-Doğanhisar ve Akşehir, kuzey ve kuzeybatıdan Burdur'un Merkez, Ağlasun ve Bucak, güneyden ise Antalya'nın Serik ve Manavgat ilçeleri ile çevrilidir [3].

İl, merkez ilçe dahil olmak üzere 13 ilçe, 209 köy ve 111 köy altı iskan ünitesinden (yayla, mahalle...) oluşmaktadır [17].

İlin ortalama rakımı 1050 m olup topraklar genel olarak engebeldir. İl sınırları içerisinde Türkiye'nin 4. Büyük gölü olan Eğirdir Gölü'nün tamamı ve Beyşehir Gölü'nün bir kısmı bulunmakta ve il merkezine 6 km uzaklıkta ise bir krater gölü olan Gölcük Gölü yer almaktadır. İlin yüzölçümünün % 7.5'ini aşan bölümünü göller teşkil etmektedir.

Bölgede yüksekliği 3000 metreyi bulan dağlar vardır (Davras dağı 2635m). Yüzey şekilleri açısından ortası çukur bir çanağı andırır. Bölgeye giren dağlar Toroslar'ın devamı durumundadırlar.

Yörenin yıllık sıcaklık ortalaması 12.1°C , yıllık toplam yağış miktarı ise 598.2 mm dir. Yıllık yağışın % 24.6 sı (147.4mm) ilkbaharda, % 6 sı yazın, % 31 i sonbaharda ve geri kalan % 38 i ise kışın düşmektedir. 1996 yılında yıllık ortalama bağıl nem % 61.2 olarak gerçekleşmiştir. İl genel olarak yarı nemli, mezotermal (orta sıcaklıkta), su

eksiği noksanının yaz mevsiminde görüldüğü ve kuvvetli olan denizel koşullara yakın bir iklim tipine sahiptir [18].

2.1.1.2. Sosyo Ekonomik Yapı

2.1.1.2.1. Nüfus

Isparta ilinin nüfusu düzenli artarak 1927 yılında 144 804 den, 1997 de 464 645'e çıkmıştır. Yıllık nüfus artış hızının Türkiye ortalamasından az olmasına bağlı olarak Türkiye nüfusu içerisindeki oranı her sayım döneminde azalarak 1985 yılına kadar gelinmiştir. 1985 den sonra yıllık nüfus artış hızının Türkiye ortalama nüfus artış hızının üzerine çıkmasıyla birlikte Türkiye nüfusu içerisindeki oransal azalması durmuş, ancak, 1997 tespiti ile yeniden azalma eğilimine girmiştir.

Merkez ilçe ile birlikte 13 idari merkezin (ilçenin) bulunduğu Isparta ilinde 10000 nüfus kriterine göre nüfusun % 49'u şehirlerde, % 51'i köylerde yaşamaktadır. Şehir nüfusunun en büyük bölümü il merkezindedir. Bu nüfus durumuyla ilgili olarak şehrin nüfus çekim cazibesinin olmadığı belirtilmektedir [17]. Gerçekten de il merkezinin nüfusu 1990 da 112000 iken, 1997 de ancak 133000'e çıkabilmiştir. 1990-1997 yılları arasında Süleyman Demirel Üniversitesi'nin açılması, 1995 yılında Senirkent'te meydana gelen heyelan ve Dinar'da meydana gelen depremden sonra burada yaşayanlarının önemli bir kısmının Isparta'ya yerleşmesine karşılık iki sayım dönemi arasında nüfusun ancak 22000 artması ve bunun da yaklaşık 19500'ünün üniversite öğrencisi olması nüfus çekim cazibesinin olmadığı varsayımını kanıtlar niteliktedir.

Isparta merkez ve Yalvaç ilçeleri bir tarafa bırakılacak olursa nüfus yoğunluğunun genellikle km² de 30-40 kişi arasında değiştii anlaşılmaktadır. Nüfus yoğunluğu ile ekonomik faaliyetler arasında doğrudan ilişki olduğu da dikkati çekmektedir. En yüksek nüfus yoğunluğuna sahip merkez ilçede idari, ticari, hizmet eğitim, sanayi, vb. fonksiyonlara bağlı olarak nüfusta bir yoğunlaşma görülürken, Yalvaç ilçesi tarım alanlarının genişliği ile çevresindeki kalabalık nüfuslu köylerin alış veriş merkezi olmasına bağlı olarak nüfuslanmış ve nüfus yoğunluğu km² de 63 kişiye ulaşmıştır. Ekilebilir arazinin dar, ticari değere sahip ürünler üretemeyen, orman korumasından dolayı zaten keçiye dayalı olan hayvancılığın gelişmediği kırsal kesimde nüfus

seyrektilir. 1990-1997 yılları arasında Aksu, Eğirdir, Gelendost, Gönen, Sütçüler, Uluborlu ve Yenişarbademli ilçelerinin nüfus yoğunluğunda bir önceki döneme göre azalma söz konusudur [17].

Tablo 1. 1990 ve 1997 Yıllarında Nüfusun Şehir ve Köylere Dağılımı ile Yoğunlukları

	1990				1997			
	Toplam	Şehir	Köy	Yoğunluk (km ² /kişi)	Toplam	Şehir	Köy	Yoğunluk (km ² /kişi)
Mrkz ilçe	133061	112117	20944	238	158480	133884	24596	284
Aksu	9551	2921	6670	16	8256	1868	6388	15
Atabey	7561	5010	2551	37	9407	7277	2130	13
Eğirdir	41266	15828	25438	34	40282	14745	25237	33
Gelendost	22739	7338	15401	36	21254	5302	15912	34
Gönen	11103	6053	5050	30	9492	7105	2387	26
Keçiborlu	19766	8955	10811	41	21165	8444	12321	44
Senirkent	24388	10738	13650	41	24422	12310	12112	41
Sütçüler	21957	4062	17895	17	18016	3876	14140	13
Ş.karaağaç	38993	12253	26740	43	43202	20506	22696	47
Uluborlu	11970	10072	1898	37	11695	10364	1331	36
Yalvaç	85053	28028	57025	60	88991	34580	54411	63
Y.Ş.bademli	7321	6199	1124	23	6983	6611	372	22
Toplam	434771	229574	205197	49	461645	267272	194373	52

Kaynak: 1997 Genel Nüfus Tespiti Sonuçlarına Göre Isparta ili Nüfusu ve Geleceği, UZUNEMİNOĞLU H., Ispartanın Dünü, Bugünü Yarını Sempozyumu II, 1998

Isparta nüfusunun % 51.6'sını erkekler, % 48.4'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Nüfusun % 43'ü 15-39 yaş grubunda toplanmıştır. Bu orana bakarak Isparta'nın genç bir nüfus kitlesine sahip olduğu belirtilebilir ise de ilde bulunan askeri birliklerin ve üniversitenin etkisini de göz ardı etmemek gereklidir.

Isparta'nın eğitim durumunu Türkiye geneli ile karşılaştırdığımızda eğitim seviyesinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 19 iken Isparta'da bu oran % 15 olmaktadır. İlkokul mezunlarının oranı Türkiye genelinde % 45 iken Isparta'da % 54, hiç bir okuldan mezun olmayanların oranı ise sırasıyla % 19 ve % 12 dir. Ortaokul ve lise mezunlarında oran Isparta ve Türkiye genelinde birbirine yakındır.

Nüfusun iktisadi faaliyet kollarına dağılımı incelendiğinde en önemli istihdamın tarım sektöründe olduğu görülmektedir. Çalışma çağındaki nüfusun % 34'ü bu sektörde çalışmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin en önemli istihdam alanı olması ile, il ekonomisinin tarıma dayalı olması arasında doğrudan bir ilişki vardır. Ayrıca il

nüfusunun % 53'ünün köylerde yaşaması ile tarım sektöründe çalışan nüfus oranının yüksekliği arasında benzerlik olduğu da ifade edilebilir. Çalışma çağında olup da çalışmayan nüfusun da oldukça önemli bir orana sahip olduğu da anlaşılmaktadır. 208980 kişi ile çalışma çağındaki nüfusun % 37'sini oluşturan iktisaden faal olmayan kitleye tarımsal faaliyetlerde çalışan ve aslında gizli işsiz kitlesini oluşturan kesim de ilave edildiğinde Isparta'nın en önemli sorunlarından birinin istihdam yetersizliği olduğu ortaya çıkmaktadır. Tarım dışı ve çeşitli imalat faaliyetlerinde çalışanların oranı %16 dır.

2.1.1.2.2. Tarım ve Ormancılık

Isparta ilinin yer aldığı Anadolu Platosu; oldukça dağınık ve engebeli bir arazi üzerinde bulunan bayırları, dağları, dalgalı arazileri, gölleri ve birkaç dar alüvyal düzlüğü ihtiva eden parçalı bir plato görünümündedir.

Toplam tarım arazisi 207 622 ha. olup il yüzölçümünün % 21'ini teşkil etmektedir. Türkiye genelindeki payı ise % 0.68'dir. Tarım arazisinin % 69'u tarla bitkileri yetiştiriciliği, % 1'i sebze yetiştiriciliği, % 13'ü meyve ve bağ olarak kullanılmaktadır.

Tarım arazilerinde başta hububat olmak üzere meyve, sebze ve önemli ölçüde endüstriyel bitkiler yetiştirilmektedir. Tarım ürünleri arasında gül ve elma özel bir yer tutar. Gül dikim alanı yaklaşık 20 000 da alanı kapsamaktadır. 1996 yılında Gülbirlik Kooperatifler Birliği'ne bağlı kooperatiflerce 2 007 ton gül çiçeği alınmış ve 401 kg gül yağı üretilmiştir.

Orman endüstrisi açısından dolaylı olarak önemli olan tarım sektörü elma yetiştiriciliğidir. Yörede yaklaşık 400 000 ton civarında elma üretimi yapılmakta, bu miktar da, Türkiye'de üretilen elmanın % 15'ini teşkil etmektedir. Bu üretime bağlı olarak yörede 142 300 ton kapasiteli 52 soğuk hava deposu bulunmaktadır. Yörede özellikle Eğirdir ilçesinde yoğunlaşan bu üretim talebe bağlı olarak sezonsal faaliyet gösteren ahşap ambalaj sandığı üreticilerini de beraberinde getirmiştir. Isparta da, sadece ambalaj sandığı üretimi yapan 28 işletmenin 21'i Eğirdir'de, 5'i Sütçüler'de, 1'i Gelendost'da, 1'i de Isparta merkezde faaliyet göstermektedir. Bunların haricinde

yörede talebe bağılı olarak doğramacı ve marangozlar tarafından da ambalaj sandığı üretimi yapılmaktadır.

Elmanın yanı sıra ilde üretilen diğeri bir meyve de kirazdır. Bu meyvenin daha dalında iken önemli bir bölümü ihraç edilmektedir. İlde 1996 yılında 10 581 ton kiraz üretilmiştir.

Sebze üretimi miktar açısından düşük düzeyde olup, üretilen ürün genellikle üreticilerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir.

İlin orman alanları ise 385 000 ha dır. Bunun 136 000 hektarı verimli, 249 000 hektarı bozuk orman durumundadır. Ağaç serveti 11 360 000 m³ , bu servetin yıllık hacim artımı (eta) 238 000 m³ dür [4].

1997-2006 dönemi orman amenajman planı verilerine göre Isparta Orman Bölge Müdürlüğü çalışma alanına giren Isparta ve Burdur illerinin tamamı ile Afyon ilinin bir bölümünü kapsayan genel alan 1 746 000 hektardır. Bu alanın % 39.4'ü orman geriye kalan % 60.6'sı açık alan niteliğindedir. Yörenin % 39.4 olan orman varlığı, Türkiye orman varlığı ortalamasına kıyasla daha fazladır. Yöredeki orman varlığının % 49.9'u Isparta, % 44.3'ü Burdur ve % 5.8'i Afyon il sınırları içindedir. Bu alanların % 37.5'i baltalık, % 62.5'i koru ormanıdır. Baltalık ormanların % 99.6'sı, koru ormanlarının ise % 70.7'si elverişsiz konumdadır. Yörede, Toros Sediri, Ardıç türleri, Anadolu Karaçamı, Kızılçam, Toros Göknaı, Kasnak Meşesi, Anadolu Sığla ağacı gibi ekonomik değeri yüksek ağaç türleri doğal olarak yetişmektedir. Bu ekonomik değeri yüksek ağaç türlerinden son ikisi sadece Türkiye'de doğal olarak yetişen, Göller Bölgesi'ne has endemik türlerdir. Isparta yöresinde yılda ortalama 220 000 m³ yapacak, 30 000 m³ lif-yonga olmak üzere, toplam 250 000 m³ endüstriyel odun ile 150 000 ster yakacak odun üretimi yapılmaktadır [5].

2.1.1.2.3. Hayvancılık

Isparta ilinin sahip olduğu arazi dağlık ve engebeli olduğundan hayvancılık faaliyetleri yaylalarda sürdürülmektedir. İl koyun, keçi ve sığır yetiştiriciliği yönünden

zengindir. İl hayvancılığında temelde aile tüketimini karşılamaya yönelik geleneksel yapı görülmektedir. Çiftçi ailelerin büyük bir çoğunluğu ek bir gelir elde etmek amacıyla az sayıda büyükbaş ve küçükbaş hayvan beslemektedirler.

Isparta'nın çeşitli ilçelerinde bazı köylerde 20-50 başlık besihaneler bulunmaktadır. Senirkent ve Yalvaç ilçelerinde koyunculuk yapılmaktadır. Diğer aile işletmelerinde aile ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılanma söz konusudur.

Göller Bölgesi'nde 24 tabii göl, 20 baraj ve 146 akarsu yer aldığı için Türkiye'nin iç su ürünleri üretiminin (kerevit, sudak ve sazan balığı gibi) yaklaşık % 20'si bu bölgede yapılmaktaydı ancak son 5 yılda kerevitte görülen bir hastalık nedeniyle kerevit avlanması yapılamamaktadır. İlde yapılan klasik tarım faaliyetlerine ek olarak çiftçilerin gelirlerinin artırılması amacıyla ipek böcekçiliği, arıcılık ve çilek yetiştiriciliğinin il genelinde yaygınlaştırılarak yerleştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır [6].

2.1.1.2.4. Sanayi

Isparta ili ulaşım, yerel altyapı yeterliliği gibi bir takım üstünlükleri bulunmasına rağmen sanayileşmemiş, ekonomisi tarıma dayalı bir gelişme göstermiştir. 1996 yılı itibariyle Isparta ili Gayri Safi Yurt İçi Hasılası'nın (GSYİH) % 24.7 si tarım kesiminde, % 19.9'u sanayi kesiminde, % 7.4'ü inşaat sanayiinde ve % 48'i hizmetler kesiminde oluşturulmuştur.

Sanayinin GSYİH içindeki payının genel eğilim olarak ilerlemesi il ekonomisinde sanayinin arttığının göstergesi olmakla beraber hala tarımı geçememesi, ilin düşük katma değer yaratan bir ekonomiye dayalı olmasına neden olmaktadır [3].

Verimlilik açısından avantaja sahip olan sanayi sektörünün istihdam yaratma potansiyeli de dikkate alındığında yatırımlar açısından çeşitli yollarla desteklenme gereği ortaya çıkmaktadır [7].

Isparta ilinde imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler sektörler itibariyle DİE 1992 genel sanayi ve işyerleri sayımı sonuçlarına göre Tablo 2'de gösterilmiştir.

Bu tabloya göre en yüksek istihdam sağlayan ve en fazla işyerine sahip olan sektör dokuma, giyim eşyası ve deri sanayidir. Bu sektörde 523 işyerinde 2117 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo 2. Isparta İmalat Sanayiinde İşletmelerin Sektörel Dağılımları

İmalat Sanayii	İş yeri sayısı	Çalışan sayısı	Katma değer (milyon TL)
Gıda, içki ve tütün sn.	161	637	41 237
Dokuma giyim eşyası ve deri sn.	523	2 117	63 068
Orman ürünleri ve mobilya sn.	392	1 442	160 247
Kağıt, kağıt ürünleri ve basım sn.	29	77	628
Kimya-petrol, kömür kauçuk ve petrol ürn. Sn.	18	1 086	12 925
Taş ve toprağa dayalı sn.	35	536	235 021
Metal ana sn.	5	7	0
Metal eşya-makina tec., ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçü alt. Sn.	294	614	13 949
Diğer imalat sn.	1	1	0
TOPLAM	1458	6 517	527 075

Kaynak: DİE 1992 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Sonuçları

Isparta el halısı dokumacılığı 1958-1975 yılları arasında hızlı bir gelişim göstermiş ise de günümüzde halkın zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sürdürülmektedir. Son yıllarda yöre tekstil sanayiinde ise kumaş ve trikotaj ipliği, sentetik iplik, pamuklu dokuma, penye, örgü, konfeksiyon yan sanayi ve konfeksiyon imalatı olarak gelişme kaydedilmektedir. İlde 49 fabrikada üretim faaliyeti sürerken, yatırımı devam eden sanayi kuruluşlarının tekstil ağırlıklı olduğu gözlemlenmektedir [6].

Dericilik sektöründe üretim, il merkezinde 80 esnafın, Yalvaç ilçesinde ise 130 civarında esnafın faaliyet gösterdiği tabakhanelerde geleneksel usullerle sürdürülmektedir. Sektöre gelişme imkanı verebilmek için il merkezinde ve Yalvaç ilçelerinde 1'er adet deri organize sanayi bölgesi kurulmaktadır.

İkinci önemli sektör Orman ürünleri ve mobilya sanayiidir. Bu konu "Isparta Orman Ürünleri Endüstrisi " başlığı adı altında daha geniş bir şekilde ortaya konulacaktır.

Katma değer açısından ilk sırayı alan taş ve toprağa dayalı maden sanayiinde ağırlıklı olarak üretim faaliyetlerini 1 çimento fabrikası, 6 mermer işleme tesisi, barit, maden kömürü, pomza madeni işletmeciliği oluşturmaktadır.

Ulaşımın kara, demiryolu ve hava yoluyla sağlanan ilde, geniş bir ulaşım ağı bulunmaktadır. Ayrıca yapımı tamamlanmış ve ulaşım açılmış olan Dereboğazı yolu vasıtası ile Isparta'ya 1 saat uzaklıkta uluslararası bir limanın bulunması ulaşım konusunda denizyolundan da yararlanma olanağı sunmaktadır.

Organize sanayi bölgelerinin, endüstriyel gelişmeyi ilerletici ve girişimleri modernleştirici oldukları kuruldıkları illere iktisadi üstünlük getirdikleri, yatırımları dolayısıyla katma değeri cezbetmeleriyle bölgenin büyüme kaynağını oluşturdukları tartışılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda Isparta ve Burdur illerine hitap etmek üzere İstanbul yolu üzerinde "Isparta Organize Sanayi Bölgesi" kurulmuştur. Bölgede en küçüğü 5 000 m², en büyüğü 100 000 m² olan 114 sanayi parseli bulunmaktadır. Orman ürünleri sanayiinde faaliyet gösteren 3 işletme burada yerleşmiş olup şu anda sadece bir tanesi üretim yapmaktadır. Diğerleri henüz inşaat aşamasında bulunmaktadır.

Isparta, ekonomik gelişme açısından vasat ve/fakat gelişme potansiyeline sahip illerdendir. İl genç bir nüfus, ulaşım, organize sanayi bölgesi gibi bir takım üstünlüklere sahip olsa da, sanayileşme konusunda vasatın üstüne çıkamamıştır. Dolayısıyla ekonomisi tarıma dayalı bir yönelim göstermiştir [8].

2.1.2. Türkiye'de Orman Endüstri Sektörünün Yapısal Durumu

2.1.2.1. Sektörün Tanımı ve Sınırlandırılması

Orman ürünleri endüstrisi; ormandan elde edilen odun hammaddesinden; bükme, yarma, kesme, soyma, biçme, yongalama, liflendirme, yapıştırma, presleme, buharlama, kurutma, emprenye etme, gibi mekanik işlemlerle bünyesini değiştirmeden veya kimyasal yöntemlerle değiştirmek suretiyle yarı mamül veya mamül üreten, ayrıca orman ağaç ve diğer bitkilerinden elde edilen ürünleri işleyerek uygun diğer sanayi dallarına hammadde üreten ve gerektiğinde birbirinin mamüllerini hammadde olarak kullanabilen entegre nitelikte bir sanayidir.

Orman ürünleri endüstrisi, çeşitli amaçlarla çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Sektörün en uygun biçimde kullanılan sınıflandırılması şöyledir.

a- Birinci imalat sanayii

Bu grupta odunu doğrudan doğruya kullanan sanayiler yer almaktadır. Birinci imalat sanayii elde edilen ürünlere göre üç ayrı grupta mütala edilmektedir.

- Kereste sanayii
- Levha sanayii
- Kağıt hamuru ve kağıt sanayii

b- İkinci imalat sanayii

Bu grup, birinci imalat sanayiine dahil bıçkı ve levha sanayi kollarından elde edilen mamül ve yarımamül ürünleri hammadde olarak kullanan orman ürünleri sanayileridir. Bunlar arasında parke, doğrama, mobilya, karoser, prefabrik ev vb. bulunmaktadır [9].

2.1.2.2. Orman Ürünleri Endüstrisinin Gelişimi

Orman ürünleri endüstrisinde "sanayi" anlamında işletmelerin ortaya çıkması genel olarak sanayileşme sürecine paralel olmuştur. Türkiye'de ise ilk tomruk biçen işletmeler 19. yy da kurulmaya başlanmıştır. İlk kereste üreten işletme 1892, ilk kontrplak üretim tesisi 1940 ve ilk levha üretim tesisi de de 1940 yılında kurulmuştur [10].

Planlı dönemle birlikte özellikle orman ürünleri endüstrisinde özel kesimde bir hareketlilik gözükmektedir. Birinci beş yıllık planda her ne kadar orman ürünleri endüstrisi, imalat sanayi içinde önemine binaen bir alt sektör olarak düşünülmemiş ve üzerinde yeterince durulmamışsa da, ikinci beş yıllık planda orman ürünleri endüstrisi imalat sanayi içinde bağımsız bir alt sektör olarak yer almıştır [19]. Bu dönemde orman ürünleri endüstrisi, planda yer alan "orman ürünlerini değerlendirecek ve dünya kalite ve standartlarında üretim yapabilecek tesislerin kurulması ve bu sanayinin ihracata yöneltilmesi, desteklenmesi" ilkeleriyle teşvik edilmeye başlanmıştır.

Orman ürünleri endüstrisi üretiminde yıllık ortalama artış, birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planlarında öngörülen rakamları aşmıştır. Üçüncü beş yıllık plan döneminde "Hammadde yönünden kuruluş yeri uygun olan, ekonomik kapasitede ve ileri seviyede mamül üreten entegre tesislerin hammadde ihtiyaçları öncelikle ve tahsis yoluyla karşılanacak, teşvik tedbirlerinden istifade edecek ve hammadde fiyatları ekonomik konjonktüre göre düzenlenecektir." ilkesine yer verilerek bu endüstriyi oluşturan işletmelerin entegre olmaları, büyük ölçekli entegre işletmelerin kurulması ve uygun kuruluş yerlerinin seçilmesi yönünde teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ekonomik kapasiteleri büyük, kereste tesislerinin kurulması ve küçüklerinin de kooperatifleşerek yada başka bir yolla birleştirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Ancak bu dönemde sektörün üretiminin % 8.3 oranında artması öngörülmüşken gerçekleşme % 7.5 oranında olmuştur. Bu da, üçüncü beş yıllık kalkınma planında her ne kadar sektörün gelişme yönünde teşvik edilmesine rağmen Türkiye ekonomisine paralel olarak orman ürünleri endüstrisinin gelişiminde üretim açısından bir gerileme olduğunu göstermiştir. Dördüncü beş yıllık kalkınma planında ise orman ürünleri endüstrisinde üretimin yılda ortalama % 9.4 oranında artırılması hedef alınmıştır. Bu dönemde de tespit edilen ilkeler orman ürünleri üretiminin artırılması, ihracatın özendirilmesi şeklinde olmuştur. Planlı dönemde orman ürünleri sanayiine ilişkin öngörülen ilke ve politikalar, büyük ölçekli tesislerin kurulması, üretim ve ihracatın artırılmasına yönelik olmuştur. Ancak hızla gelişen orman ürünleri endüstrisinin hammadde odun talebinin yeterince karşılanamayacağı anlaşılınca bundan sonra kurulacak işletmeler yasal olarak orman idaresinin iznine tabi tutulmuştur. Son yıllarda daha da ileri gidilerek yeni tesislerin kurulması yerine mevcutların ıslah edilerek verimliliklerinin artırılması ilke ve politikaları benimsenmiştir.

Tüm bu gelişmelere karşın bu gün orman ürünleri endüstrisi hammadde tedariki yönünden bir açmaza, çıkmaza girmiştir. Bu dönemde ormanlar üzerine yoğunlaşması muhtemel talep baskısını bir ölçüde kırmak ve hammadde yetersizliği sorununa kısa vadede de olsa bir çözüm bulabilmek üzere hammadde odun ithali adeta teşvik edilmiştir. Nitekim altıncı beş yıllık kalkınma planının "Orman Sanayiine İlişkin İlkeler ve Politikalar" başlığı altında yer alan maddelerin birincisi de bu bağlamdadır. Buna göre; sektör girdi maliyetlerinin düşürülmesini sağlamak için ithalatın, üreticilerin oluşturacakları birliklerce de yapılması özendirilecektir. Yine altıncı beş yıllık kalkınma

planında, standardizasyon ve standard uygulama eksikliklerinin giderilmesi ve maliyetlerin düşürülmesi, kalitenin artırılması ve orman köylüsüne ek ekonomik imkanlar getirilmesi amacıyla bıçkı sanayiinin mahalli organizasyonlar eliyle yürütülmesi gibi ilkelere de yer verilmiştir [11].

Yedinci beş yıllık kalkınma planında yakacak odun talebinin azalış trendini devam ettireceği, altıncı beş yıllık kalkınma planı döneminde yıllık 2 milyon m³ seviyesini aşan orman ürünleri ithalatının yedinci beş yıllık kalkınma plan dönemi sonunda 4 milyon m³ seviyesini aşması beklenmektedir. Önümüzdeki yıllarda yapraklı odun açığının kapatılması açısından Karadeniz Ekonomik İş Birliği (KEİB) ülkeleri ile işbirliğinin önem kazanacağı, ancak bu ülkelerle yapılacak ithalatın miktar ve fiyat bakımından istikrarlı olmasını sağlayacak tedbirlerin alınması gereği üzerinde durulmuştur [9].

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, orman ürünleri endüstrisi önceleri ihracata yönelik olarak büyük ölçüde teşvik edilmiştir. Ancak gerek kuruluş yerleri ve gerekse ölçek büyüklüğü açısından son derece düzensiz olarak gelişen bu imalat sanayinin alt sektörü daha sonraları bir hammadde sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu duruma karşı bazı ilke ve politikalar geliştirilerek önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bunlar sanayinin entegrasyonu, standard ve kaliteye önem verilmesi, hammadde açısından savurganca tutumun önlenmesi, hammadde odun ithalinin teşvik edilmesi vb. gibi önlemlerdir [11].

2.1.2.3. Türkiye'de Orman Ürünleri Endüstrisinin Durumu ve Diğer Sanayi Kolları Arasındaki Konumu

Orman ürünleri endüstrisinin temel girdisi ormanlardan sağlanan odun hammaddesidir. Hammadde odunun tüm girdiler içerisindeki payı kereste ve parke sanayiinde % 75, ambalaj sanayiinde % 83, levha sanayiinde % 84 ve mobilya sanayiinde ise % 76 dır. Orman ürünleri sanayi için böylesine önemli olan bir sektörün yani ormancılık sektörünün durumu da kısaca şu şekilde belirtilebilir; Türkiye ormanlarının alanı 20 199 296 ha. olup, ülke alanının % 26.2'sini oluşturmaktadır. Ancak bu alanın 8.6 milyon hektarı (% 44) verimli geri kalan 11.3 milyon hektarı ise

(% 56) ya tamamen verimsiz ya da verim gücü oldukça küçüktür. Halbuki ormanlardan ürün ve hizmet olarak beklenen yararların sağlanabilmesi için verimli orman alanlarının ülke topraklarının en az % 30'u olması gerekmektedir [11].

Dünya orman ürünleri piyasasına baktığımızda ise; son 40 yılda uluslararası ticaretin genişlemesi ile orman ürünleri ve tüketicileri arasındaki bağımlılık dahada artırmıştır. Bu süreç içinde oluşan trendin bir sonraki yüzyıla taşınarak devam etmesi beklenmekle beraber, bölgesel ve/veya uluslararası ticaret anlaşmalarının orman ürünlerindeki tüm mallarda ticareti ilerletmesi tahmin edilmektedir. Dünya orman ürünleri ticareti şu anda 120 milyar US\$ üzerindedir ve bu değer geçen 30 yılda 3 katından fazla artış göstermiştir [12].

Orman varlığımızı işleyerek ekonomimize katkılı duruma getirebilecek olan orman ürünleri endüstrisinin durumu 1981 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı envanter verilerine göre Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'de Kurulu Bulunan Orman Ürünleri Endüstri İşletmelerinin İşletme Sayısına Göre Bölgesel Dağılımı

Bölgeler	Kereste	Ambalaj	Kontrplak	Kaplama	Levha ürn.
Marmara	1 749	813	17	11	6
Karadeniz	2 257	45	9	6	11
Orta Anadolu	653	26	--	2	--
Doğu Anadolu	654	--	--	--	--
Akdeniz	1 569	599	--	3	3
Ege	1 101	180	--	--	2
Toplam (Adt)	7 983	1 663	26	22	22

Kaynak: Orman Sanayii Envanteri, Tarım Orman Bakanlığı, OGM Yayını, Ankara, 1981

Tablo 3'te görüldüğü gibi iş yeri yoğunlaşması Marmara Bölgesinde ve Karadeniz Bölgesinde olmaktadır. Gerek işletme sayısı gerekse üretim kapasitesi açısından kereste sanayii orman ürünleri endüstrisi içerisinde işletme sayısı itibariyle % 81.9'unu oluştururken üretim kapasitesi açısından da % 71.9'unu meydana getirmektedir. İkinci sırada yer alan ambalaj sanayii de işletme sayısı açısından % 17.2'lik bir paya sahipken üretim kapasitesi açısından en çok % 7.4 ünü karşılayabilmektedir. Her ne kadar kereste ve ambalaj sanayii üretimi toplam üretimin % 90 ını oluştursa da bu sanayi dalları çok küçük çaplı işletmelerden oluştukları için birim üretim kapasiteleri düşüktür.

Diğer yandan kereste ve ambalajın dışında kalan ürünlerde işletme sayısı çok az olmasına rağmen birim üretim kapasiteleri çok yüksektir [13].

Tablo 4. Yıllara Göre Türkiye Ağaç Ürünleri Üretimi

Ürün	1989	1990	1991
Kereste (m ³)	4 874	4 970	5 832
Doğrama (m ²)	3 638	3 674	4 603
Parke (m ²)	2 584	2 600	2 833
Ambalaj Snd. (adt)	152 950	161 665	188 333
Kontrplak (m ³)	61	70	72
Lif Levha (ton)	53	55	45
Yonga Levha (ton)	599	678	873
Kaplama (m ²)	31 429	35 729	38 428
Lamine Levha (m ²)	6 997	7 150	7 613

Kaynak: İGEME Ürün profili, 1992

DİE 1992 verilerine göre orman ürünleri ve mobilya sanayi ile genel imalat sanayiinin genel karşılaştırması ölçek bazında Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Genel İmalat Sanayii İle Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayiinin Ölçek Bazında Karşılaştırması

Çalışan sayısı	ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİİ			GENEL İMALAT SANAYİİ		
	İş yeri sayısı	İstihdam	Katma değer (milyon TL)	İş yeri sayısı	İstihdam	Katmadeğer (milyon TL)
1-9	43317	114416	3828	186574	545809	20758000
10-49	371	7277	453113	7972	175660	17191934
50-99	48	3403	444937	1405	97356	14619130
100-199	37	5345	810373	842	116319	21043209
200+	21	6595	1204728	982	595601	194953251
Toplam	43794	137036	2913151	197775	1530745	247807524

Kaynak: KOSGEB, İmalat Sanayiinde İşletmeler Profili, Ankara, 1997

Tablo 5'ten görüldüğü gibi küçük ölçekli işletme sayısı orta ve büyük ölçekli işletme sayısına oranla orman ürünleri sanayiinde genel imalat sanayiinden çok daha yüksektir. 1-9 kişi çalıştıran işletmeler, genel imalat sanayiinde iş yeri sayısı % 94, istihdam oranında % 36 lık bir orana sahipken, orman ürünleri sanayiinde aynı ölçek büyüklüğünde işletme sayısında % 99, istihdam da ise % 83 gibi büyük bir değer ortaya çıkmaktadır. Büyük ölçekli işletmelerin durumuna dikkat edilirse genel imalat sanayii içerisinde 200 kişiden fazla istihdamı olan büyük ölçekli işletmelerde toplam istihdamın

% 39 u gerçekleştirirken orman ürünleri sanayiinde bu oran % 5 olarak gerçekleşmektedir. Katma değer açısından değerlendirme yapıldığı takdirde, 1-9 kişi çalıştıran işletmelerin orman ürünleri sanayiinde %0,1 gibi çok düşük bir değeri oluşturabilirken bu oran genel imalat sanayi içerisinde % 8 olmaktadır. Katma değer yaratmada büyük ölçekli işletmeler (200 kişiden fazla istihdamı olan işletmeler) genel imalat sanayiinde % 79 gibi büyük bir değeri oluştururken bu oran orman ürünleri sanayiinde % 41 olarak gerçekleşmektedir.

İmalat sanayiinde işletmelerin sektörel dağılımlarına bakıldığında ise; iş yeri bazında % 22 değeriyle 3. sırada öncelikli, istihdamda % 9 ile 4. sırada fakat katma değerde ise % 3 ile 8. sırada yer almaktadır. Bu oransal değerler Tablo 6'da sektörler itibariyle gösterilmiştir.

Tablo 6. İmalat Sanayiinde İşletmelerin Sektörel Dağılımları

Sektörler	İşyeri sayısı	Oran (%)	İstihdam	Oran (%)	Katmadeger (Trilyon)	Oran (%)
Gıda, içki ve tütün sn.	22255	11	258777	17	47	18
Dokuma, giyim eşy. ve deri sn.	57220	29	440046	29	44	16
Orman ürn. ve Mobilya sn.	43794	22	137036	9	7	3
Kağıt, kağıt ürn. ve basım sn.	6737	3	54252	4	8	3
Kimya-petrol, kömür kauçuk ve plastik ürn. sn.	5754	3	114055	7	70	26
Taş ve toprağa dayalı sn.	7413	4	92193	6	19	7
Metal ana sanayi	2210	1	77501	5	15	6
Metal eşya-makina ve tech. ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme alt. sn.	49249	25	342731	22	57	21
Diğer imalat sn.	3143	2	14154	1	1	0
Toplam	197775	100	1530745	100	268	100

Kaynak: 1992 Genel İmalat Sanayii ve İşyerleri Sayım Sonuçları, DİE 1995

Ölçeksel bazda, orta ve büyük ölçekli işletmeler düzeyinde 25 + işçi çalıştıran özel kesim ile tüm kamu kesimini içeren imalat sanayii içinde genel duruma bakıldığında: Aşağıdaki çizelgeden de izlenebileceği gibi, 1994 yılı verilerine göre orman ürünleri ve mobilya sanayiine ilişkin işyerlerinin oranı % 4.0, katma değer oranı % 0.8, çalışanların oranı % 2.0 düzeyindedir. Orman ürünleri sanayiinde işyerleri ve istihdam payları küçük, katma değer payı ise daha da küçüktür.

Tablo 7. Orman Ürünleri Sanayiinin Tüm İmalat Sanayii İçinde Yeri

Mülkiyet	İşyeri Sayısı (%)	Katma Değer (%)	Çalışan Sayısı (%)
Kamu	7.4	0.4	2.3
Özel	3.6	0.9	1.9
Toplam	4.0	0.8	2.0

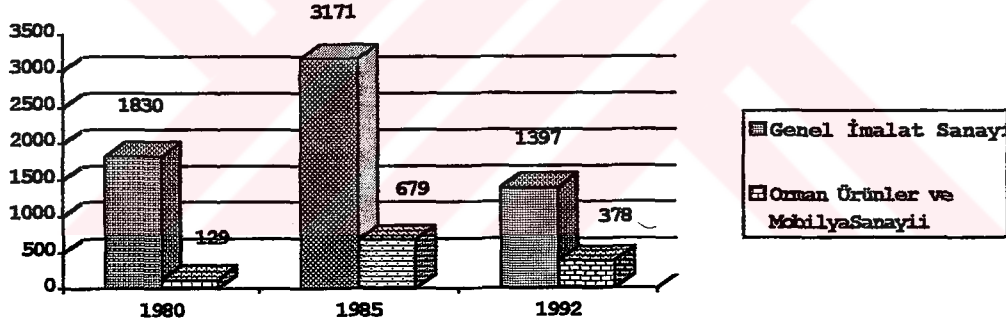
Kaynak : DİE Yıllık İmalat Sanayii Anketleri 1994 verilerinden hesaplanmıştır.

Orman ürünleri sanayiinin imalat sanayii içindeki görelî durumunu gösteren bir başka olgu da bu kesimde iktisadi etkinlik gösteren işletmelerin daha çok küçük ve orta ölçekli işletmeler olmalarıdır. Bu tür işletmelerde ambalajlamadan satış sonrası hizmetlere dek uzanan yelpazede kalite konusunun geri planda kaldığı, bu nedenle fiyata dayalı sıcak rekabetin yoğun olduğu, pahalı maliyet ve ucuz fiyat olgularının kendilerini baskın duruma getirmesi nedeniyle de bu tür işletmelerde finansmandan pazarlamaya dek pek çok sorunun birlikte yaşandığı bilinmektedir. İşletme başına çalışan sayısı ve emek verimliliği göstergelerinin görelî olarak çok küçük olması, bu olguların orman ürünleri sanayiinde daha da yoğun olarak yaşandığının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Her endüstriyel işletme için söylenebileceği gibi, orman ürünleri ve mobilya endüstrisi işletmeleri için ihracatçı ya da ithalat önleyici bir kimlikle iktisadi etkinlik gösterecekleri söylenebilir. Ancak orman ürünleri sanayiinde 25'den az işçi çalıştıran işletmelerin daha çok ikinci kimlikle ortaya çıkması beklenebilir. Çünkü bu işletmeler yapıları gereği küçük ölçeklidirler ve ancak yöresel tüketicilerin istemlerini karşılama işlevini görmek üzere kurulmuşlardır. Bunların ihracatçı bir kimlik edinebilmelerinin uzun bir tarihsel süreci gerektireceği kolayca kestirilebilir [14].

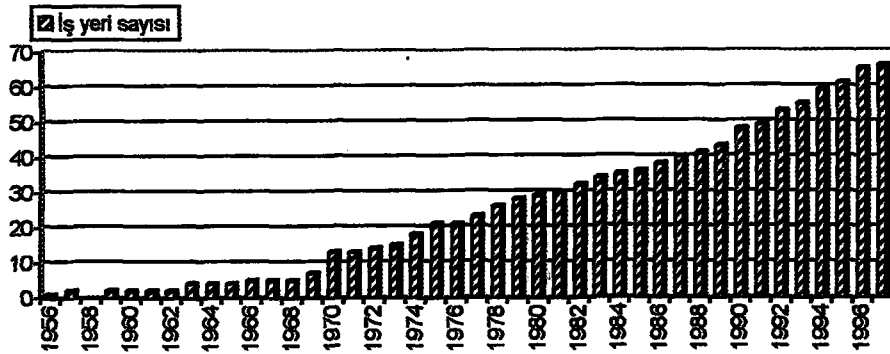
Türkiye mobilya sanayiinin Gümrük Birliği sürecinde AB ülkeleriyle rekabet edebilirliğinin araştırıldığı başka bir çalışmada; İşletmelerimizin yalnızca % 37.5'i AB ülkeleri ile eş düzeyde rekabet edebilmekte, geriye kalan % 62.5'lik büyük bir kesim ya rekabet edememekte, yada rekabette zorlanmaktadır [15].

2.1.3. Isparta'da Orman Ürünleri Endüstrisi

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren orman endüstri sektörü Isparta ekonomisinde önemli bir yeri işgal etmektedir. 1927 yılında irili ufaklı toplam 47 işyerinde 172 kişi çalışmaktaydı. 1932'de Teşviki Sanayi Kanunu'ndan yararlanan 4 işyerinden biri bu alandaydı ve yasadan yararlanan kuruluşlarca oluşturulan yaklaşık 200 837 TL lik katma değerün %21.8'ini (44 254 TL) oluşturmuştu. Bununla beraber 1930'lu yıllarda fazla bir gelişme sağlanamamıştır. 1970'lerde çalışan sayıları ile meydana getirilen katma değer açısından en hızlı gelişme bu alanda sağlanmıştır. 1979'da 10 kişiden fazla işçi çalıştıran işletme sayısı 4'e, çalışan sayısı 420'ye yükselmiştir [16]. Yıllar itibariyle Isparta'da genel imalat sanayiinde ve Orman ürünleri ve mobilya sanayiindeki gelişimi göstermek amacıyla aşağıdaki grafik oluşturulmuştur (Şekil1). Grafik, 10 kişiden daha az işçi çalıştıran işletmeler dikkate alınarak DİE'nin ilgili yıllara ait genel imalat sanayii ve işyerleri sayım sonuçlarından alınan veriler yardımıyla çizilmiştir.

Şekil 1. Isparta'da İşyeri Sayısının Yıllar İtibariyle Gelişimi

Şekil 2. Ankete Katılan İşletmelerin Kuruluş Yıllarına Göre Kümülatif Dağılımı

Anket kapsamındaki işletmelerin kuruluş yıllarına göre dağılımı kümülatif grafik olarak Şekil 2'de verilmiştir. Grafiğe göre yurt genelinde olduğu gibi Isparta'da da orman ürünleri endüstrisinde hızlı gelişme evresi 1970 li yıllardan sonra hız kazanmıştır.

Bunda özel kesime yapılan teşvikler, özellikle ihracat konusunda yapılan teşvikler etkili olmuştur. Bu teşviklerden bazıları: vergi iadesi, özel fondan iade, gümrük indirimi, tahsisli hammadde odun, ucuz kredi vb. dir [11].

DİE 1992 genel sanayi ve işyerleri sayımına göre Isparta'daki toplam imalat sanayi ile orman ürünleri ve mobilya sanayiinde işyeri sayısının çalışan sayısına göre dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Isparta Genel İmalat Sanayi ve Orman Ürünleri Sanayiinde Çalışan Sayılarına Göre İşyeri Sayısı

	İşyeri sayısı	1-9 kişi	10-49 kişi	50-99 kişi	100-199 kişi	+200 kişi
Genel imalat sanayi	1458	1397	47	5	5	4
Orman ürünleri ve mobilya sanayii	392	378	12	1	0	1
Oran %	26.8	27	25.5	20	0	25

Kaynak: İmalat sanayiinde işletmeler profili, KOSGEB, Göstergeler dizisi 1, Ankara 1997

Tablo 8'e göre işletmelerin % 96'sında 10 kişiden daha az işçi çalışmaktadır. 10-49 kişinin çalıştığı işyerleri % 3, 50 kişi ve daha fazla işçi çalıştıran işyeri ise ancak % 0.5 lik bir paya sahiptir. Buradan da anlaşıldığı üzere yurdumuzda olduğu gibi Isparta ilinde de orman ürünleri ve mobilya sanayii çoğunlukla küçük ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Bu işletmelerin alt sektörler itibariyle işyeri sayısı ve istihdamı Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Alt Sektörler İtibariyle İşyeri ve Çalışan Sayıları

Orman ürünleri endüstrisi alt sektörleri	İşyeri sayısı	Çalışan sayısı
Kereste ve parke sanayi	92	262
Tahta plaka imalatı, kontrplak, Y. Levha, diğer pano imlt.	4	11
İnşaat kerestesi ve doğrama imalatı	130	229
Ambalaj malzemesi imalatı	12	20
Diğer ağaç ürünleri imalatı (hasır ve örülerek yapılan mlz.	4	5
Mobilya imalatı	140	356

Kaynak: 1992 Genel İmalat Sanayii İşyerleri Sayım Sonuçları, DIE 1993

Isparta Sanayi ve Ticaret Odası, Isparta Esnaf ve Sanatkarlar Birliği ve Orman İşletme Müdürlükleri kayıtları dikkate alınarak, Isparta mülki sınırları içerisindeki tüm orman ürünleri işletmeleri listelenmiş, saha çalışması esnasında da bu listeler güncellenerek alt sektörler itibariyle işletme sayıları Tablo 10 da gösterilmiştir. Saha çalışması esnasında özellikle ilçelerdeki işletmelerin çok büyük bir ekonomik sıkıntı içerisinde buldukları görülmüştür. İşletmelerin bir çoğu kapanmış ya da kapanmak üzeredir. Esnaf ve Sanatkarlar birliği odalarına kayıtlı oldukları halde kapanmış olan işletmelerin oranı, Keçiöorlu'da % 36, Senirkent'te % 31, Sütçüler'de % 38, Şarkikaraağaç'ta % 25, Yalvaç'ta % 34 olmaktadır. Özellikle Senirkent ve Keçiöorlu ilçelerinde bazı atölyelerin kazançları yıllık vergilerini dahi karşılamadığı için işletmelerin birçoğu makinalarını tek bir atölyede toplayarak tek vergiyi ortak ödeme yoluna gitmektedirler.

Tablo 10. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisindeki Tüm İşletmeler

İlçeler	Ambalaj imiz.	Doğrama imi.	Kapı ve kasası imi.	Kereste, parke imi.	Marangoz	Mobilya imi.	Tüfek diğçığı imi.	Yongalevha imi.	Sauna imi.	Toplam
Aksu	-	-	-	2	2	-	-	-	-	4
Atabey	-	1	-	-	4	-	-	-	-	5
Eğirdir	21	3	-	6	21	2	-	-	-	53
Gelendost	1	6	-	-	-	2	-	-	-	9
Isparta (mrk)	1	63	3	80	131	13	1	1	2	295
Keçiöorlu	-	49	-	1	2	1	-	-	-	53
Senirkent	-	1	-	-	19	-	-	-	-	20
Sütçüler	5	4	-	-	7	-	-	-	-	16
Şarkikaraağaç	-	11	-	-	7	-	-	-	-	18
Yalvaç	-	11	-	1	36	9	-	-	-	57
Toplam	28	149	3	90	229	27	1	1	2	530

İlçelerdeki üretimin çoğunluğunu ve gelirlerin büyük bir kısmını tarımsal üretim oluşturmaktadır. İkinci sırayı ise hizmet sektörü almaktadır. Bunda kamu sektörünün ve buna bağlı olarak buralarda çalışan memurların çokluğunun etkisi vardır. Sanayinin ise katma değeri çok düşüktür. Bu bağlamda Eğirdir, Gelendost ve Aksu'da özellikle ambalaj sandığı üretimi, Yalvaç ve Şarkikaraağaç'ta doğramacı, marangoz, mobilyacı ve bu işletmelerin ihtiyacı olan keresteyi fason olarak biçen küçük çaplı kereste atölyeleri bulunmaktadır. Bu atölyelerde kalınlık makinasına takılan bir aperi sayesinde profilli lambiri ve döşeme tahtaları da üretilebilmekte, bunların montajı da yine kendileri tarafından yapılmaktadır.

Bu yapı ilçelerin sosyal ve iktisadi yapısı sonucu oluşmuştur. İlçeler itibariyle GSYİH değerlerinin verilmesi konuya daha da açıklık getirecektir (Tablo 11).

Tablo 11. 1995-1996 Yıllarında Isparta İl Merkezi ve İlçelerinde oluşan GSYİH Değerleri ve İl İçerisinde İlçe Payları

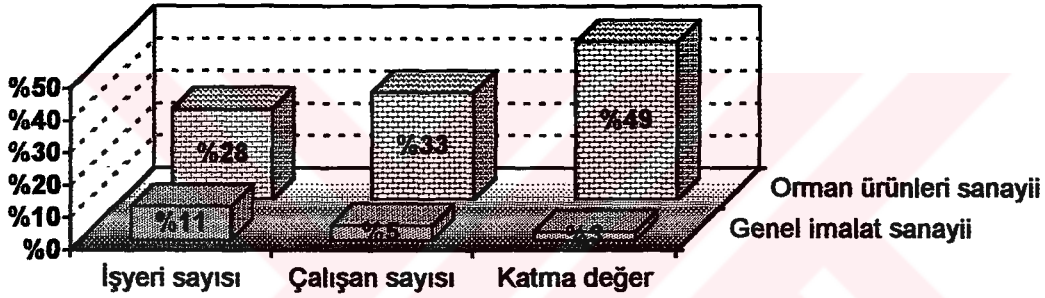
İlçeler	1995		1996	
	GSYİH Alıcı fiyatlarıyla (milyon TL)	İl içerisinde ilçe payı %	GSYİH Alıcı fiyatlarıyla (milyon TL)	İl içerisinde ilçe payı %
Toplam	38 973 876	100.00	76 723 794	100.00
Merkez ilçe	19 881 126	51.01	37 975 167	49.50
Aksu	387 830	1.00	637 765	0.83
Atabey	511 994	1.31	1 256 035	1.64
Eğirdir	4 832 014	12.40	10 421 341	13.58
Gelendost	1 222 703	3.14	5 236 863	6.83
Gönen	254 096	0.65	511 324	0.67
Keçiborlu	885 202	2.27	1 741 198	2.27
Senirkent	827 213	2.12	1 517 446	1.98
Sütçüler	890 274	2.28	1 645 958	2.15
Şarkikaraağaç	2 219 279	5.69	3 590 654	4.68
Uluborlu	731 620	1.88	1 515 095	1.97
Yalvaç	6 070 676	15.58	10 220 077	13.32
Yenişarbademli	259 850	0.67	454 870	0.59

Kaynak: Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Isparta, DİE 1997

Isparta orman ürünleri sanayiinin imalat sanayiinin diğer sektörleri arasındaki konumu Tablo 2'de verilmişti. Bu tabloda da görüldüğü gibi orman ürünleri sanayii, imalat sanayii içerisinde bölge için önemli bir konuma sahiptir. İşyeri sayısı ve çalışan sayısı itibariyle dokuma, giyim eşyası ve deri sanayiinden sonra, katma değer açısından

ise taş ve toprağa dayalı sanayiinden sonra ikinci konumda olup, yöre ekonomisinin bel kemiğini oluşturacak düzeydedir. Oransal ifadelerle belirtildiği takdirde; mevcut işletmelerin % 27'sini, çalışanların % 22'sini, katmadeğerin ise % 30.4'ünü oluşturmaktadır.

DİE 1994 verilerine göre 10 kişiden fazla işçi çalıştıran işletmelerin yapısı dikkate alındığında orman ürünleri endüstrisi sektöründe, tüm Akdeniz Bölgesi içerisinde Isparta'nın ayrı bir önemi vardır. Şekil 4' de görüldüğü gibi işletmelerin sayıca % 28'i, çalışanların % 33'ü, katmadeğerin ise % 48,8'i Isparta yöresinde gerçekleşmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Isparta Orman Ürünleri Sanayii ve Genel İmalat Sanayiinin Akdeniz Bölgesi'nde Konumu

İlde dış ticarete konu olan 3 tip ürün üretilmektedir. Bunlar levha ürünleri (yonga levha, melamin kaplı yonga levha) tüfek dipçığı ve sauna dır. 1996 rakamlarıyla bu ürünlerden 3 098 000 US\$ döviz temin edilmiştir.

Isparta Orman Bölge Müdürlüğü'nden alınan kayıtlara göre 1997 rakamlarıyla Isparta'da kereste ve kereste ürünleri işleyen işletmelerde yaklaşık olarak 130 000 m³ odun hammaddesi işlenerek yaklaşık 85 000m³ mamul haline getirilmiştir.

Buraya kadar genel itibariyle Isparta orman ürünleri sanayi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bulgular kısmında sektörün yapısal durumu incelenerek sorunlar ve çözüm önerileri belirlenecektir.

2.2. Yöntem

Araştırmada yöntem olarak bire bir anket uygulaması benimsenmiştir. Hedef kitleyi, Isparta ili mülki sınırları içinde bulunan tüm orman ürünleri endüstri işletmeleri oluşturmaktadır. Ancak işletme boyutunda anket uygulanacak evreni belirlemede amaca uygun örneklem oluşturulmuştur. Şöyleki; Isparta Sanayi ve Ticaret Odası, Isparta Esnaf ve Sanatkarlar Birliği ve Orman İşletme Müdürlükleri kayıtları dikkate alınarak, Isparta mülki sınırları içerisindeki tüm orman ürünleri işletmeleri listelenmiş, ön araştırmalar esnasında da bu listeler güncelleştirilerek alt sektörler itibariyle işletme sayıları ortaya çıkarılmıştır. Hazırlanan bu listelerden, orta ve büyük ölçekli (50 ve daha fazla işçi çalıştıran) işletmelerin hepsi (2 tane), 528 adet olarak tespit edilen küçük ölçekli işletmenin de 67 tanesi örneklem kapsamına alınmıştır. Bu rakamın hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{Z^2 NPQ}{ND^2 + Z^2 PQ}$$

$$n = \frac{1.96^2 \times 528 \times 0.95 \times 0.05}{528 \times 0.05^2 + 1.96^2 \times 0.95 \times 0.05} = 64$$

n = Örnek büyüklüğü (64,11093)

Z = Güven katsayısı (%95 için 1.96 alınmıştır)

P = Ölçmek istediğimiz özelliğin kütlede bulunma ihtimali (çalışmada %95 olarak alınmıştır)

Q = $1 - P$

N = Ana kütle büyüklüğü (528 olarak alınmıştır)

D = Kabul edilen örnekleme hatası (Çalışma için %5 lik örnekleme hatası öngörülmüştür)

Formüle göre 64 rakamı bulunmuş fakat daha güvenilir sonuç eldesi için toplam 70 işletmede anket uygulanmasına karar verilmiş, ancak bir işletmeden alınan sonuçlar geçersiz sayılarak 69 işletme üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bu doğrultuda ilçelerdeki ve il merkezindeki işletme sayıları $\frac{69}{528} \cong 0.13$ rakamıyla çarpılıp, elde

edilen değer tam sayıya yuvarlanarak ve reşmi kayıtlar dikkate alınarak ilçeler bazında anket uygulanacak nihai rakama ulaşılmıştır (Tablo 12).

Tablo 12. İlçeler Bazında Anket Uygulanan İşletme Sayıları

İlçeler	Toplam işletme sayısı	Anket yapılan işletme sayısı
Aksu	4	0
Atabey	5	1
Eğirdir	53	7
Gelendost	9	1
Isparta (Merkez)	295	39
Keçiborlu	53	5
Senirkent	20	7
Sütçüler	16	2
Şarkikaraağaç	18	2
Yalvaç	57	5
Toplam	530	69

Mülakatlar özellikle ilçe merkezlerinde, varsa sanayi sitelerinde yerleşmiş işletmelerde uygulanmıştır. Bu bağlamda Pazarköy haricindeki köy ve kasabalara gidilmemiştir. Anketler tek kişi tarafından işletme sahipleri veya işletme yönetiminden sorumlu bir personel ile yüz yüze yapılmış ve işverenlerin büyük hoş görüsüyle yaklaşık olarak 1,5-2 saat sürmüştür.

Mülakat süresi Mart-Mayıs 1998 tarihleri arasına rastlamaktadır. Elde edilen verilerden kapalı uçlu soruların cevabını oluşturanlar değiştirilmeden, açık uçlu sorularınki ise anlamlı kavramlar haline getirilerek Microsoft®Excel 97 bilgisayar programında uygun tablolar oluşturularak değerlendirilmiştir.

Mülakatlar sonucu Isparta ili orman ürünleri endüstrisi iş kolunda faaliyet gösteren işletmelerin sosyal, ekonomik ve üretim yapısı itibariyle değerlendirilmesinde; kapasite, hammadde temini, üretim teknoloji yapısı ve pazarlama yöntemleri konularında sınıflandırmaya gidilmiş, gerektiği takdirde ürün bazında daha da alt sektörlere inilmiş, diğer konularda ise ortak değerlendirme uygulanmıştır.

Bu sınıflandırma dahilinde sektör 3 alt grup altında incelenmiş, gruplar ve anket yapılan işletme sayıları aşağıda verilmiştir.

- 1- Yonga Levha işletmeleri (1).
- 2- Yonga Levha üreticileri hariç birinci imalat sanayi işletmeleri (kereste, lambiri, döşeme tahtası, ambalaj malzemesi vb. ürünler imal eden, hammadde olarak tomruk kullanan işletmeler) (35).
- 3- İkinci imalat sanayii işletmeleri (mobilya, doğrama imalatı yapan işletmeler ve marangozlar gibi mamul kereste ve/veya levha ürünleri kullanan işletmeler) (33).

Alt grupların oluşturulmasında işletmelerin aralarındaki benzerliklerin en fazla olmasına dikkat edilerek örnekleme hatasının en aza indirilmesi amaçlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1 Isparta İli Orman Ürünleri Endüstrisinin Yapısal Öğelerinin Analizi

Orman ürünleri endüstrisinin ana hammadresi olan odun maddesi medeniyetin başlangıcından bu yana insanlığa barınak, ısınma aracı, ve hatta silah olarak kullanılmak suretiyle yardımcı olmuş, bugünkü endüstride de yaklaşık olarak 5000-6000'in üzerinde ürüne hammadde teşkil eden bir maddedir. Bu hammaddenin yenilenebilir bir kaynak olması, stratejik öneme sahip bulunması ve canlı haldeyken orman varlığı olarak erozyon kontrolünden milli savunmaya kadar bir çok alandaki işlevleri göz önüne alındığında ne kadar verimli bir şekilde değerlendirilmesi gereği ortadadır. Bu nedenle orman ürünleri sanayi sınırlı orman varlığını en verimli bir şekilde işlenmesi bakımından ayrı bir önem ve önceliğe sahip bulunmaktadır.

İşletmeler mülkiyetlerine göre kamu ve özel şeklinde sınıflandırılırken, hukuki durumlarına göre kişi işletmesi, adi ortaklık, kolektif şirket, anonim şirket, limited şirket ve kooperatif olarak ayrılabilir. Isparta yöresinde incelenen 69 işletmeden 47'si şahıs işletmesi, 13'ü limited şirket, 6'sı anonim şirket, 2'si adi ortaklık, 1'i kolektif şirket statüsündedir (Tablo13). İlde kamuya ait orman ürünleri sanayi tesisi bulunmamaktadır.

Tablo 13. Ankete Katılan İşletmelerin Hukuki Statüleri

Seçenekler	Değer	Yoğunluk (%)
Şahıs İşletmesi	47	68
Limited Şirket	13	19
Anonim Şirket	6	9
Adi Ortaklık	2	3
Kollektif Şirket	1	1

İldeki şirketleşme oranının (yaklaşık % 32) çok düşük olması, işletmelerin çoklu ortaklıklara sıcak bakmadıklarını göstermektedir. Bölgede ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi parça halindeki sermayenin bütün hale gelmesiyle yani çok ortaklı ve halka açık işletmelerin kurulmasıyla gerçekleşebilir. Yani işletmelerin hukuki statülerinin aile işletmesi ağırlıklı olması, işletme yönetiminin profesyonel anlamda karar almasını engellemektedir.

3. BULGULAR

3.1 Isparta İli Orman Ürünleri Endüstrisinin Yapısal Öğelerinin Analizi

Orman ürünleri endüstrisinin ana hammaddesi olan odun maddesi medeniyetin başlangıcından bu yana insanlığa barınak, ısınma aracı, ve hatta silah olarak kullanılmak suretiyle yardımcı olmuş, bugünkü endüstride de yaklaşık olarak 5000-6000'in üzerinde ürüne hammadde teşkil eden bir maddedir. Bu hammaddenin yenilenebilir bir kaynak olması, stratejik öneme sahip bulunması ve canlı haldeyken orman varlığı olarak erozyon kontrolünden milli savunmaya kadar bir çok alandaki işlevleri göz önüne alındığında ne kadar verimli bir şekilde değerlendirilmesi gereği ortadadır. Bu nedenle orman ürünleri sanayi sınırlı orman varlığını en verimli bir şekilde işlenmesi bakımından ayrı bir önem ve önceliğe sahip bulunmaktadır.

İşletmeler mülkiyetlerine göre kamu ve özel şeklinde sınıflandırılırken, hukuki durumlarına göre kişi işletmesi, adi ortaklık, kolektif şirket, anonim şirket, limited şirket ve kooperatif olarak ayrılabilir. Isparta yöresinde incelenen 69 işletmeden 47'si şahıs işletmesi, 13'ü limited şirket, 6'sı anonim şirket, 2'si adi ortaklık, 1'i kolektif şirket statüsündedir (Tablo13). İlde kamuya ait orman ürünleri sanayi tesisi bulunmamaktadır.

Tablo 13. Ankete Katılan İşletmelerin Hukuki Statüleri

Seçenekler	Değer	Yoğunluk (%)
Şahıs İşletmesi	47	68
Limited Şirket	13	19
Anonim Şirket	6	9
Adi Ortaklık	2	3
Kollektif Şirket	1	1

İldeki şirketleşme oranının (yaklaşık % 32) çok düşük olması, işletmelerin çoklu ortaklıklara sıcak bakmadıklarını göstermektedir. Bölgede ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi parça halindeki sermayenin bütün hale gelmesiyle yani çok ortaklı ve halka açık işletmelerin kurulmasıyla gerçekleşebilir. Yani işletmelerin hukuki statülerinin aile işletmesi ağırlıklı olması, işletme yönetiminin profesyonel anlamda karar almasını engellemektedir.

şeklinde belirtilebilir. İşletmelerin teknolojiye ilişkin verdikleri yanıtlardan en az bir kamyonu olan işletmelerin oranının % 53 olduğu tespit edilmiştir.

Üretilen ürün bazında bakıldığında ise; kereste işletmelerinin çoğunun (% 74) döşeme tahtası / lambiri tesisi ile entegre olduğu görülmüştür. Profil makinası olmayan işletmeler de fason olarak bu işlemi yaptırmakta, sonuçta döşeme tahtası / lambiri / inşaatlık kereste olarak ürünlerini pazarlamaktadırlar. Bu nedenle yörede "keresteci" ifadesi ile döşeme tahtası / lambiri imalatçısı eş anlamlı kelimeler haline gelmiştir.

Bilindiği gibi bir örgüt ya da işletme birbirleri ile etkileşim halinde bulunan bölümler ya da alt sistemlerden oluşur. Bir sistem olarak baktığımızda işletmenin bir bölümünde oluşacak bir değişiklik diğer bölümlerde de değişikliğe yol açacaktır. Bu nedenle bir işletmeyi incelerken onun tüm öğelerini değerlendirme ve analiz etme zorunluluğu vardır [20]. Bu bağlamda çalışmanın bundan sonraki kısmında Isparta ili orman ürünleri endüstrisi işletmelerinin dokusunu oluşturan yapısal öğelerinin analizi ve çeşitli sorunları incelenecektir.

3.1.1. Ölçek yapısı

İmalat sanayiinde ölçek büyüklüğünü belirleyebilmek için çalışan sayısı, sermaye ve ciro hacmi, kapasite değerleri vb. kriterler kullanılabilir. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımlarına ait yasal tek tarif 3624 sayılı "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı" kurulması hakkındaki KOSGEB kanununda yapılmıştır.

KOSGEB kanununun ikinci maddesi "İmalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmelerini, 51-150 işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmelerini ifade eder." demektedir. Görüldüğü gibi çalışan sayısı dışında sektör, sermaye veya ciro hareketleri bu tanımda yer almamıştır.

Isparta'da orman ürünleri endüstrisinin ölçek yapısı DİE verileriyle genel imalat sanayii ile karşılaştırılmalı olarak Tablo 5'te verilmiştir. Tabloda 1-9 kişi çalıştıran işyerlerinin büyük çoğunluğu oluşturması (% 96) nedeniyle anket sonuçlarına göre

sınıflandırmada ölçek aralıkları daha dar tutularak genel dağılım belirlenmeye çalışılmıştır.

Anket sonuçlarına göre Isparta'da ki orman ürünleri endüstrisi işletmelerinin ölçek büyüklükleri incelendiğinde 5 kişiden fazla işçi çalıştıran işletme sayısı birinci imalat sanayiinde % 85 iken, aynı değer ikinci imalat sanayiinde % 30 oranında kalmaktadır (Tablo 15). Birinci imalat sanayiinde çalıştırdığı işçi sayısına göre yoğunlaşma 5-19 işçi çalıştıran işletmelerde olmaktadır. Yörede yukarıdaki tanıma göre orta ölçekli 1 kereste işletmesi (60 işçi), büyük ölçekli de 1 yonga levha tesisi (500 kişi) bulunmaktadır.

Tablo 15. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Çalışan Sayılarına Göre İşletmelerin Oransal Dağılımları (%)

	1-4 kişi	5-9 kişi	10-19 kişi	20-49 kişi	50 +
Birinci imalat sanayii	15	41	26	15	3
İkinci imalat sanayii	70	21	3	6	0
Yonga Levha tesisi			500 kişi		

Bir işletmenin ölçeğinin tespitinde insan gücü kadar önemli diğer bir unsurda; makine ve tesislerin kapasiteleridir. Genel olarak kapasite; bir üretim oranı veya belirli bir zaman içindeki üretim miktarı olarak tanımlanmaktadır. Pratikte güdülen amaçlar dahilinde çok sayıda kapasite çeşidi ortaya çıkmaktadır. Kapasitenin üretim oranı olarak ölçülmesi durumunda, sistemin fiili üretiminin maksimum üretime oranı söz konusudur. Maksimum üretim, fiziksel yapı ile ilgili olduğu için kolay belirlenebilir fakat, fiili üretim çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Bu değişkenliğin özellikleri, etkin kayıt sistemlerinin modern yöntemlerle analizi sonunda ortaya çıkarılabilir [21].

Makineler için kapasite, söz konusu makinenin birim zaman içindeki işlediği hammadde veya son ürün olarak belirlenmekte, burada zaman birimi olarak saat, vardiya (8 saat), veya yıl (300 iş günü) alınabilir. Makinelerde birbirinden çok farklı olan iki çeşit kapasite değeri vardır. Bunlar;

- 1- Maksimum kapasite (teorik kapasite): Üretim esnasında makine ile ilgili her türlü çalışma koşullarının oluşturulması halinde matematiksel olarak ulaşılabilecek kapasite değeridir.

şeklinde belirtilebilir. İşletmelerin teknolojiye ilişkin verdikleri yanıtlardan en az bir kamyonu olan işletmelerin oranının % 53 olduğu tespit edilmiştir.

Üretilen ürün bazında bakıldığında ise; kereste işletmelerinin çoğunun (% 74) döşeme tahtası / lambiri tesisi ile entegre olduğu görülmüştür. Profil makinası olmayan işletmeler de fason olarak bu işlemi yaptırmakta, sonuçta döşeme tahtası / lambiri / inşaatlık kereste olarak ürünlerini pazarlamaktadırlar. Bu nedenle yörede "keresteci" ifadesi ile döşeme tahtası / lambiri imalatçısı eş anlamlı kelimeler haline gelmiştir.

Bilindiği gibi bir örgüt ya da işletme birbirleri ile etkileşim halinde bulunan bölümler ya da alt sistemlerden oluşur. Bir sistem olarak baktığımızda işletmenin bir bölümünde oluşacak bir değişiklik diğer bölümlerde de değişikliğe yol açacaktır. Bu nedenle bir işletmeyi incelerken onun tüm öğelerini değerlendirme ve analiz etme zorunluluğu vardır [20]. Bu bağlamda çalışmanın bundan sonraki kısmında Isparta ili orman ürünleri endüstrisi işletmelerinin dokusunu oluşturan yapısal öğelerinin analizi ve çeşitli sorunları incelenecektir.

3.1.1. Ölçek yapısı

İmalat sanayiinde ölçek büyüklüğünü belirleyebilmek için çalışan sayısı, sermaye ve ciro hacmi, kapasite değerleri vb. kriterler kullanılabilir. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımlarına ait yasal tek tarif 3624 sayılı "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı" kurulması hakkındaki KOSGEB kanununda yapılmıştır.

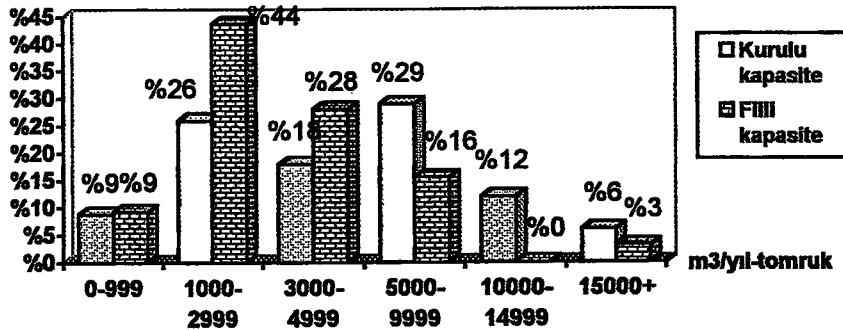
KOSGEB kanununun ikinci maddesi "İmalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmelerini, 51-150 işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmelerini ifade eder." demektedir. Görüldüğü gibi çalışan sayısı dışında sektör, sermaye veya ciro hareketleri bu tanımda yer almamıştır.

Isparta'da orman ürünleri endüstrisinin ölçek yapısı DİE verileriyle genel imalat sanayii ile karşılaştırmalı olarak Tablo 5'te verilmiştir. Tabloda 1-9 kişi çalıştıran işyerlerinin büyük çoğunluğu oluşturması (% 96) nedeniyle anket sonuçlarına göre

2- Fiili kapasite: Üretim süreci içerisinde fabrika içi iş akışı ve iş gücünün etkileşimiyle gerçekleşen üretim miktarıdır.

Bir makinenin maksimum kapasitesi; çalışma hızı, dayanıklılık, güvenlik vb. fiziksel niteliklere bağlı olduğundan kolaylıkla hesaplanabilir. Gerçek kapasite daima maksimum kapasitenin altında gerçekleşir. Söz konusu makinenin dışında kalan faktörler (işçi, malzeme, diğer makinelerle ilişkiler, vb.) tam kapasite ile çalışmayı engelleyici etkide bulunurlar[21]. Bir fabrikada ise, fabrika üretim kapasitesini iş akışı içerisinde darboğaz oluşturan makine belirler. Bu bağlamda Odalar Birliğinin "Kapasite Esasları" adlı kitabında; fabrikaların teorik kapasitenin hesaplanmasında kereste işletmeleri için arabalı şerit testere, yonga levha tesisleri için sıcak pres, parke fabrikası için parke yan makinesinin esas alınabileceği belirtilmektedir [22].

1981 yılında yapılan envanterde; göre özel kesim kereste sanayiinin % 6,5'i 0-99, % 45'i 100-999, % 39'u 1000-2999, % 4,1'i 3000-4999, % 3,6'sı 5000-9999, % 0,5'i 10 000-14 999 ve % 0,3'ü de 15 000 ve daha fazla hammadde odun işleme gücüne sahip işletmelerden oluştuğu belirlenmiştir. Üstelik bu işletmelerin tümüne yakını, herhangi bir başka odun kökenli ürün sanayii ile entegre de değildir. Bu yapı da başta hammadde odun olmak üzere her çeşit girdinin kullanılmasında verimli davranılmasına olanak vermemektedir [10].

Şekil 4. Isparta İli Birinci İmalat Sanayiinde Kurulu ve Fiili Kapasite Dağılımları

Isparta ili birinci imalat sanayiinde kurulu kapasite ve fiili kapasite değerleri grafik olarak Şekil 4'de verilmiştir. Ulusal ölçekte kapasite yoğunlaşmasının (% 51,5)

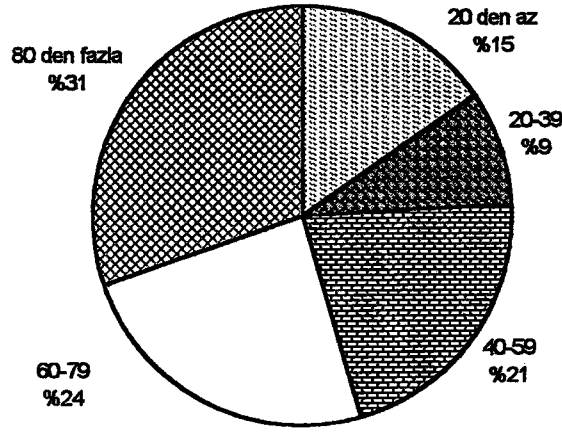
1000 m³/yıl'ın daha altında olmasına rağmen Isparta'da bu dağılım daha büyük ölçekli işletmelerin lehine artmıştır. Grafikte dikkati çeken diğer bir konuda, kurulu kapasite yoğunlaşmasının 5000-10000m³/yıl kapasiteli işletmelerde oluşurken fiili kapasite yoğunlaşmasının 1000-3000m³/yıl kapasiteli işletmelerde oluşmasıdır.

Anket sonuçlarına göre, ortalama kapasite kullanım oranı % 64 olarak tespit edilmiştir. Gerçekte ise bu rakamın daha düşük olduğu gözlenmiştir. Çünkü işletmelerde emek yoğun bir çalışma söz konusudur. Fabrika içi yarı mamul nakli halen insan vasıtasıyla gerçekleştirilmekte olup makineler arası yük dengesi olmadığı için yaklaşık 90 000DM değerinde oldukça yüksek teknoloji ürünü makineler haftada yalnızca bir gün çalışma durumunda kalabilmektedirler.

Tablo 16. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Atıl Kapasite Nedenleri (%)

	Hammadde yetersiz	Personel eksikliği	Satış güçlüğü	Finans sıkıntısı
Birinci imalat sanayii	10	13	27	50
İkinci imalat sanayii	0	33	60	7
Yonga Levha tesisi			100	

Tablo 16'ya göre birinci imalat sanayi işletmelerinde atıl kapasite nedeni "finans sıkıntısı" olarak ağırlık kazanmaktadır (% 50). Yöredeki işletmeler hammaddeyi tamamen orman işletme müdürlüklerinin ilgili tomruk depolarından almaktadırlar. Orman Genel Müdürlüğü İşletme ve Pazarlama Dairesi Başkanlığı tarafından 09.03.1998 tarihinde yayınlanan genelgeye göre; asli orman ürünlerinin bütün açık artırmalı satışları, satış bedelinin % 50'si ile vergi, fon ve harçlar karşılığı peşin, kalan miktar 4 aya kadar % 6 vade faiziyle taksitlendirilmektedir. Bu bağlamda kereste işletmeleri hammadde odunu büyük bir oranla peşin olarak almakta fakat satışta vadeli olarak satmaktadırlar. Bu ve diğer finansal dengesizlikler sonucu işletmeler sermaye yetersizliği çekmektedirler. Bu sorunun bir uzantısı olarak yöredeki bazı işletmelerin özellikle İstanbul'da faaliyet gösteren ticari firmalara tamamen fason olarak iş yaptıkları gözlenmiştir.

Şekil 5. İkinci İmalat Sanayi Alt Sektöründe Kapasite Kullanım Oranlarının Dağılımı

İkinci imalat sanayi işletmelerinde ise; ortalama kapasite kullanım oranı % 62 olarak tespit edilmiştir. İşletmelerin % 70'inin % 80'in altında kapasite kullanım oranı ile çalıştığı belirlenmiştir (Şekil 5).

İkinci imalat sanayiindeki işletmelerin büyük çoğunluğu yöre ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretim yapmaktadır. Yani pazarlarını yalnızca buldukları çevreleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda nüfusu ve GSYİH oranları daha fazla olan ilçelerde işletme sayısı fazla, nüfusu ve GSYİH oranları daha düşük olan ilçelerde ise işletme sayısı daha azdır. Bu nedenle işletmelerin büyük bir çoğunluğu (% 60) atıl kapasite nedeni olarak "satış gücü"nü belirtmişlerdir. İkinci öncelikli atıl kapasite nedeni ise (% 33) "personelin kalite ve kantite olarak yetersizliği" dir (Tablo 16).

İlde bulunan tek entegre yonga levha üretim tesisinde ise; yonga levha üretimi, melamin kaplı yonga levha üretimi ve kesme kaplama üretiminin yapılabildiği tespit edilmiştir. Ancak şu anda kaplama levha üretim tesisinin faal olmadığı görülmüştür. % 80 kapasite ile çalışan bu tesiste günde 3 vardiya üzerinden 600 m³ tomruk işlenmektedir. Atıl kapasite nedeni de satış gücü olarak belirtilmiştir.

3.1.2. Üretim ve Teknoloji

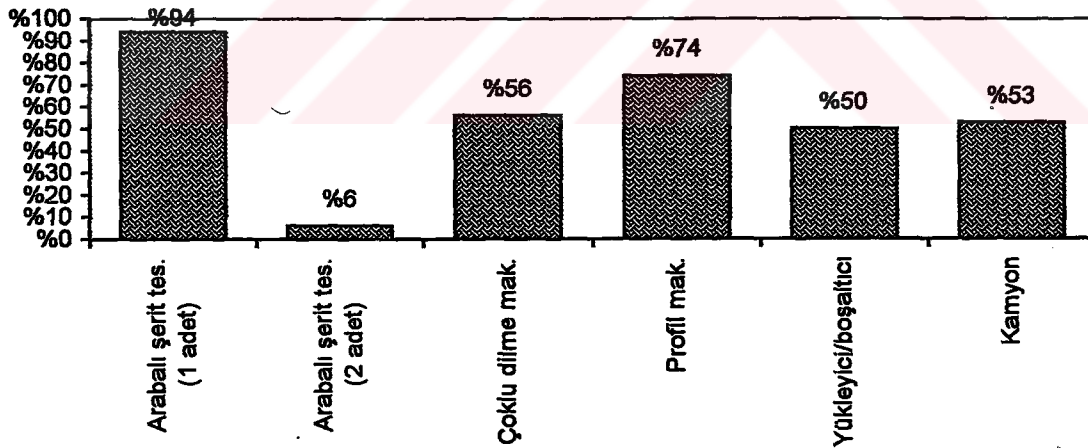
Üretim; bir fiziksel varlık üzerinde onun değerini artırıcı bir değişiklik yapmak veya hammadde ve yarı mamulleri mamule dönüştürmek olarak tanımlanır. Temelde bütün üretim sistemleri ürün veya hizmet oluşturulması için gerekli dönüşüm süreçlerini kapsarlar ve yine temelde bu sistemlerin tasarımı planlanması, yönetimi ve kontrolünde karşılaşılan problemler ve bunların çözümünde kullanılan yöntemler benzerlik gösterirler. Bu bağlamda üretim sistemleri;

- a) Siparişe göre üretim: Küçük miktarlarda fakat yüksek düzeyde ürün çeşitliliğini kapsayan belirli siparişleri karşılamak üzere yapılan üretimdir. Ürün çeşitliliği ve düşük üretim miktarları işlemlerde tekrarlılığı da en az düzeye indirmektedir. Bu sistemlerde, birçok değişik işlemi yapabilen çok işlemli tezgahlar kullanılır. Bunun sonucunda ise talebin yapısındaki değişiklikler sebebiyle sipariş tipi üretimde üretim faaliyetlerinin bütün safhalarında sorunlarla karşılaşılabilir. Yüksek düzeyde imalat ara stokları, düşük tezgah ve işçi kullanım oranı, yüksek iş akışının denetimindeki güçlükler ana yönetimin karşılaştığı sorunlardandır.
- b) Parti üretimi: Bu tip üretim sistemlerinde belirli bir siparişi yada sürekli talebi karşılamak için benzer yada aynı cinsten ürünler partiler halinde üretilir. Bu sistemlerin en büyük özelliği bir parti bitmeden diğerine geçilmemesidir. Ayrıca talep süreklidir ve de sipariş tipi üretimde olduğu kadar değişken değildir.
- c) Sürekli üretim (seri üretim): Yüksek miktarlarda fakat düşük seviyede çeşitlilik gösteren birimler için uygulanan üretim şeklidir. Uzmanlaşmanın gerçekleştirildiği bu üretim sistemlerinin kurulabilmesi için talebin üretim hızından fazla olması şartı vardır. Aksi takdirde özel ve pahalı makine teçhizat gerektiren bu tip üretim sistemlerinde üretim esnekliği olmadığından,, talep düşüşlerinin maliyeti çok yüksek olur [23].

Bu üretim sistemleri yapıları itibariyle uygulanmaları, işletmelerin ölçek büyüklükleriyle de ilgilidir. Küçük ölçekli işletmelerin çok daha yoğun olduğu orman ürünleri sanayi sektöründe siparişe göre üretim sistemi çok daha yaygındır. Büyük ölçekli işletmelerden olan yonga levha tesisleri ve kağıt fabrikaları gibi işletmelerde ise seri üretim sistemleri uygulanmaktadır.

Yapılan araştırma sonucunda çalışma sahasında faaliyet gösteren orman ürünleri sanayii işletmelerinden birinci imalat sanayi işletmelerinde, özellikle kereste işletmelerinde yörede oluşan standartlar dahilinde parti üretimi yapıldığı, ikinci imalat sanayi işletmelerinde ise % 93 oranında siparişe göre üretim, diğerlerinde de parti üretimi yapıldığı gözlenmiştir. Kullanılan teknoloji ise oldukça yüksek olmakla beraber (ulusal bazda), makineler arası yarı mamül naklinin yalnızca bir firmada sınırlı ölçüde silindirli (rulolu) konveyörle, yer yer forkliftle fakat çoğunlukla insan vasıtasıyla yapılması makineler arası yük dengesini bozmakta, makinelerin kapasite kullanım oranlarını çok düşürmektedir.

Yapılan çalışmada işletmelerin teknolojilerine ilişkin kullandıkları ana üretim makineleri ve bunların teknik özellikleri araştırılmış olup makinelerin genellikle 1 ila 10 yaş arasında değiştiği saptanmıştır. Makine/teçhizat kombinasyonuna bakıldığında ise birinci imalat sanayii işletmelerinin; % 56'sında çoklu dilme makinesi, % 74'ünde profil makinesi, % 50'sinde yükleyici/boşaltıcı ve % 53'ünde kamyon olduğu görülmüştür (Şekil 6).

Şekil 6. Önemli Görülen Seçilmiş Makine ve Teçhizatın Oransal Dağılımları

Bu işletmelerde yapılan gözlemler sonucu özellikle geçmiş yıllarda profil makineleri ve çoklu dilme makinelere alımında bilinçli bir yaklaşım sergilenemediği, iş verimi ve üretim kapasitesi oldukça yüksek, yığın üretime uygun makinaların seçildiği görülmüştür. Günümüz şartlarında hammadde maliyetlerinin oldukça artması ve bu makinelerin aynı zamanda testere kalınlığının ve motor güçlerinin de fazla olması

nedeniyle enerji tüketimi ve zayıf oranı yüksek olmakta ve bunun sonucu olarakta makinalar atıl durumda kalıp ancak aşırı talep durumlarında çalıştırılabilmektedirler.

Yöre kereste endüstrisi yumuşak keresteye dayanmasına rağmen katrak teknolojisinin kullanıldığı tek işletme "Pazarköy ORÜS" işletmesinden alınan tesisdir. Burada da tesis revize edilmiş olup genelde şerit testere kullanılmakta, aşırı talep karşısında katraklar çalıştırılmaktadır.

İkinci imalat sanayi işletmelerinde ise; işletmelerin büyük bir kısmının (% 70) 1-4 kişi çalıştıran çok küçük ölçekli işletmeler olması nedeniyle teknolojik düzey oldukça düşüktür. Üretim/teknoloji düzeyini yeterli gören (%24) işletmelerden universal tezgah kullanan işletmeler; Isparta merkez ilçede faaliyet gösteren sınırlı sayıda mobilya işletmesi, doğrama atölyeleri ve kapı kanadı ve kasası imalatı yapan 1 firmadan ibarettir. Yörede birinci imalat sanayii işletmelerinden yonga levha tesisi haricinde, yüksek teknoloji ürünü NC tezgah kullanan iki işletmeye rastlanmış, CNC makina kullanan herhangi bir işletme ise görülmemiştir.

Yörede faaliyet gösteren işletmeler ürettikleri ürünler bazında sınıflandırıldığında ; tüfek dipçığı üretimi, sauna üretimi, ambalaj sandığı üretimi, ahşap döşeme tahtası/lambiri üretimi, kapı kanadı ve kasası üretimi, ahşap doğrama ve mobilya imalatı söz konusu olmaktadır. Yapıları itibariyle masif hammadde kullanan bu işletmelerin hepsinde kaliteli bir üretim için kusursuz bir kurutmaya sağlayabilecek kurutma fırınlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda; yörede iki adet teknik kurutma fırınının bulunduğu fakat bunlardan bir tanesinin de atıl durumda olup çalışmadığı görülmüştür.

Yörenin iklim koşullarının oldukça kuru olması (1996 yılı ortalama bağıl nem: % 61.2) nedeniyle doğal kurutma işletmelerce daha çok tercih edilmektedir. Fakat doğal kurutmanın uygulanması, mevsimlere bağlı olarak kurutma süresinin değişmesine dolayısıyla stok alanlarının artmasına neden olmaktadır. Doğal kurutmanın bu sakıncası dışında ayrıca ağaç malzemeyi istenilen rutubet derecesine (örneğin ahşap döşeme tahtası için % 8±2) kadar kurutamama (ülkemiz şartlarında en az % 12-15), kurutma süresinin çok uzun olması sonucu kerestenin her türlü doğal afete, biyotik ve abiyotik

her türlü zararlıının etkisine açık olmasına ve kapitalin ölü kapital durumunda olmasına sebep olduğu bilinmektedir. Depo yerinin usulüne uygun düzenlenmesi, etrafının çevrilmesi, bakım kontrolü ve sigortası gibi ek maliyetler ile kerestenin uzun süre açıkta beklemesi sonucu kalite ve kantite kayıplarına uğraması ve piyasa isteklerine zamanında cevap verememek gibi görünmeyen ilave maliyetler de getirdiği hatırlanırsa doğal kurutmanın uygulanmasındaki ısrarı anlamak imkansızdır [24].

Yörede özellikle kereste işletmelerinde üretim alanlarında dikkat çeken önemli bir yapı talaş silolarıdır. Fabrika üretim alanları en az iki katlı yapılar halinde olup, makinalar üst kata yerleştirilmektedir. Pinomatik talaş emme tertibatı olmayan talaşlı tüm makinalar birer kanal vasıtasıyla alt katla bağlantı sağlayarak oluşan talaşı direkt olarak aşağıya göndermekte, böylece büyük bir enerji tasarrufu sağlanabilmektedir.

İşletme yöneticilerine "üretim miktarlarının son 5 yıldaki değişim durumu" sorulmuştur. Birinci imalat sanayi işletmelerinden % 41'i, ikinci imalat sanayi işletmelerinden % 33'ü devamlı artış olduğunu belirtmiştir. Bu artış oranı işletmelerin yalnızca üretim miktarlarındaki artışı göstermekle beraber oldukça düşük düzeydedir. Ancak aynı artış kar oranında gerçekleşmemiştir. Özellikle işletme sermayesi yetersizliği gibi nedenlerle işletmelerden bir kısmı İstanbul'da faaliyette bulunan ticari firmalara tamamen fason olarak iş yapmaktadırlar (Tablo 17).

İkinci imalat sanayiinde de son 5 yıldaki üretim değişimi sorusuna "devamlı azaldı" şeklinde cevap veren işletme oranı oldukça yüksek çıkmıştır (% 45). Son 5 yıldaki üretimin düşüş eğiliminde olması; makro ekonomik istikrarsızlıklara ve bu işkolundaki işletmelerin geleceğe dönük aldıkları kararlarda stratejik planlar yerine günü kurtarmaya yönelik ve problem ortaya çıktıktan sonra alınan kararlara bağlanabilir (Tablo 17).

Tablo 17. Üretim Miktarının Son 5 Yılda Değişim Durumu (%)

	Birinci imalat sanayi	İkinci imalat sanayi	Yonga levha tesisi
Devamlı arttı	41	33	---
Devamlı azaldı	21	45	---
Değişmedi	35	9	100
Dalgalandı	3	12	---

Ayrıca işletme yöneticilerinden sahip oldukları üretim teknolojilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Yöredeki işletmelerden üretim teknolojilerini çok iyi gören işletmeler sadece % 3 dür (Tablo 18).

Tablo 18. Üretim Teknolojilerinin Değerlendirilmesi (%)

	Birinci imalat sanayi	İkinci imalat sanayi	Yonga levha tesisi	Genel
Çok yetersiz	2	3	--	3
Yetersiz	46	73	--	58
Yeterli	50	24	--	36
Çok iyi (modern)	2	0	100	3

Daha önceki sorulan soruyla bağlantılı olarak "Üretim teknolojiniz yetersiz ise yeni teknoloji almanızı sınırlayan faktör nedir?" sorusu sorulmuş ve tabloda da görüldüğü gibi şu sonuçlar alınmıştır (Tablo 19).

Tablo 19. İşletmelerin Yeni Teknoloji Almalarını Sınırlayan Faktörler (%)

	Birinci imalat sanayi	İkinci imalat sanayi
Finans sıkıntısı	61	61
Satış güçlüğü	30	39
Kalifiye eleman eksikliği	9	--

Daha önce açıklanan finans sıkıntısı ve izleyen kısımlarda belirtileceği gibi işgücü bulamama ve satış güçlüğü tüm KOBİ'ler de olduğu gibi Isparta orman ürünleri endüstrisinde de öncelikli sorunlardır. Ancak yukarıda belirtilen biçimi ile finans sıkıntısı en önemli sorun olarak gözükmektedir. Bunun en önemli nedeninin kronikleşen enflasyonist ortam sonucu geniş toplum kesimlerinin efektif talep düzeyindeki düşme olduğu bilinmektedir. Diğer nedenler ise; işletmelerin zaman bakımından oluşan gelir-gider dengesizliğinin bir sonucu olarak kar marjlarının düşmesi, işletmelerin yeni finansal kaynak bulmada işbirliği yerine, aile işletmesinde ısrarcı olmaları şeklinde yorumlanabilir. İkinci derecede; işletmelerin yeni teknoloji almalarını sınırlayan değişken olarak "satış güçlüğü" nün gösterilmesi; küçük kapasitede ve oldukça düşük teknolojiyle çalışan işletmelerin, pazarlama faaliyetlerindeki etkinliklerinin yetersizliği şeklinde yorumlanabilir.

3.1.3. Hammadde Kaynakları

Ülkemizde orman ürünleri sanayi kesiminin temel girdisi olan ürünler hemen hemen tümüyle devlet orman işletmeleri tarafından üretilip, pazarlanmaktadır. Orman ürünleri endüstrisinde hammadde odun elde edilmesi amacıyla harcanan kaynak miktarı üretim sürecinde kullanılan çeşitli girdilerden en yüksek orana sahiptir [10].

Birinci imalat sanayi işletmelerinde sanayi odunları, ikinci imalat sanayi işletmelerinde de birinci gruptaki fabrika ve tesislerin ürünleri hammadde olarak kullanılmaktadır. Yöre ormanlarının asli ağaç türü olan kızılçam yöredeki birinci imalat sanayi işletmelerinin en çok kullandıkları hammaddedir (Tablo 20).

Tablo 20. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Kullanılan Ağaç Türleri ve Oranları

Ağaç türleri	Kızılçam	Sedir	İthal	Kavak	Diğer
Oranlar (%)	90	1	2	3	5

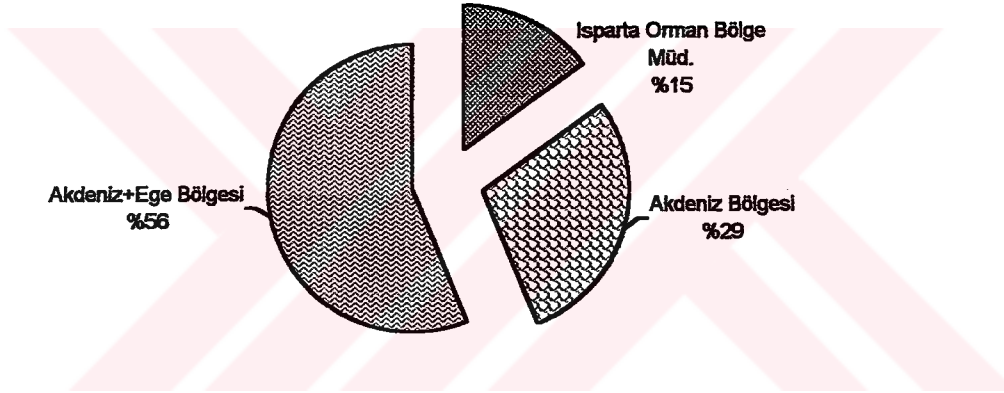
Kızılçamdan % 23 oranında lambiri, % 23 oranında inşaatlık kereste ve % 54 oranında döşeme tahtası yapılmaktadır. Sedir kerestesi ise özellikle sauna imalatı için kullanılmakta ayrıca özel sipariş olarak düşük oranlarda lambiri ve döşeme tahtası yapılmaktadır. Kavak kerestesinden çoğunlukla inşaatlık kereste palet ve ambalaj sandığı yapımlarında yararlanılmaktadır. Diğerleri adı altında ifade edilen ağaç türlerinden karaçam kerestesinden kapı-pencere doğramalarının imalatında, ceviz kerestesinden tüfek dipçiği imalatında, kayın ve meşeden ise mobilya ve parke imalatlarında yararlanılmaktadır [25].

Yonga levha tesisinde ise hammaddenin % 60-70'i ilgili orman işletme müdürlüklerinin tahsisen sattığı lif-yonga odunlarından, % 20-30'u kereste işletmelerinin artıklarından % 10-20'si ise entegre işletmenin kavak plantasyonlarından ve/veya yetiştirici şahıslardan temin edilmektedir.

Yörede ithal tomruk kullanma alışkanlığı pek yoktur. Bunda 5 Nisan Kararları sonrası bazı işletmelerin büyük sıkıntılar geçirmeleri ve hammadde kalitesinin belirsizliği büyük rol oynamaktadır. Halbuki ülkemizdeki orman varlığının talep

düzeyinin altında olması, yörenin dış ticaret yapılabilecek bir limana sahip olan Antalya iline yakın olması, ithal kerestenin daha ekonomik olması gibi avantajların değerlendirilmemesi büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

İşletmelerin hammadde kaynakları araştırılmış, "Tomruğu nereden alıyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Alınan sonuçlara göre işletmelerin büyük bir kısmı (% 56'sı) hammaddeyi, Akdeniz ve Ege bölgesi orman işletme müdürlüklerinden özellikle; Muğla, Fethiye, Manavgat, Sütçüler, Anamur, Eğirdir, Kaş,... Orman İşletme Müdürlükleri'nin ilgili depolarından temin ettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 7). Tüfek dipçiği üretimi yapan işletme ise ceviz ağacını kullanmakta olup, bunu da Doğu Anadolu Bölgesi'nden özellikle Bitlis, Bingöl, Hakkari bölgelerinden şahıslardan temin etmektedir.

Şekil 7. Birinci İmalat Sanayi İşletmelerinin Hammadde Kaynakları

İkinci imalat sanayi işletmelerinin hammadde ihtiyaçlarını nasıl temin ettikleri araştırılmıştır. Hammadde olarak levha ürünleri (MDF, yonga levha, ...) kullananlar yöredeki orman ürünleri ticareti yapan firmalardan, masif kullanan işletmeler ise genelde, yılda bir veya iki kez orman işletmelerinin ihalelerine katılarak küçük partiler halinde aldıkları hammaddeyi kerestecilerde fason olarak biçirmek suretiyle hammadde ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar

Birinci imalat sanayi işletmelerinin % 68'i hammadde temininde problem yaşadığını belirtmiştir. Bu işletmelerden problem önceliklerini belirtmeleri istendiğinde; birinci öncelikli problemin (% 62) "nakliye kooperatiflerinin engeli", ikinci öncelikli problemin de (% 50) "hammaddenin standartlara uygun olmaması" olduğunu ileri sürmüşlerdir (Tablo 21).

Tablo 21. Birinci İmalat Sanayi İşletmelerinin Hammadde Konusundaki Sorunları (%)

	1. Dereceden öncelikli problemler	2. Dereceden öncelikli problemler
Hammadde fiyatları yüksek	8	21
Hammadde standartlara uygun değil	31	50
Yöre Nakliye kooperatifleri problem oluşturuyor	62	21
Boyutlar belirtilen rakamdan farklı çıkıyor	0	7

Yöre nakliye kooperatiflerinin oluşturdukları problem işletme sahipleri tarafından şu şekilde dile getirilmiştir: Orman işletme müdürlüklerine bağlı tomruk satış depolarının bulunduğu bazı yerleşim birimlerinde kurulan nakliye kooperatifleri dışarıdan gelen herhangi bir nakliye aracını depoya sokmamaktadırlar. Bunun sonucu kereste işletmeleri de normal nakliye ücretinden daha fazla bir ücretle nakliye işini kooperatif araçlarına yaptırmak zorunda kalmaktadırlar. Fakat depolardaki envalin kalitesinin oldukça yüksek olması kereste işletmelerinin bu ek gideri göze almalarına neden olmaktadır.

İşletmeler tarafından belirtilen ikinci dereceden öncelikli problem ise; tomruk partilerinin üzerlerinde belirtilen kalite değerinden daha düşük kalitede olduğudur. Genellikle III. sınıf, düşük oranlarda da II. sınıf tomruk kullanan bu işletmeler; tomruk partileri içerisinde standartlarda belirtilen kusurlardan daha fazla kusur içeren tomrukların bulunduğunu ve bunların da parti içerisinde dağıtılarak, açık artırmalı satış öncesi alıcıların gözle kontrollerinden saklandığını belirtmektedirler. Bu konuda işletme sahiplerine itiraz haklarının olduğu belirtilmesine rağmen informal olarak kendilerinin bu itirazdan zararlı çıkacakları ifade edilmiştir (aşırı farklılıklarda bu itirazda bulduklarını da eklemiştir).

İkinci imalat sanayi işletmelerinde ise hammadde ile ilgili problemler, genel problemler içerisinde 5. sırada yer alıp % 9 oranıyla temsil edilmektedir.

Hammadde konusunda işletmelere yöneltilen diğer bir soru da; hammadde stoğu yapma durumları olup, alınan yanıtlar incelendiğinde birinci imalat sanayi işletmelerinden % 70'inin, ikinci imalat sanayi işletmelerinden % 82'sinin hammadde stoğu yapamadığı belirlenmiştir. Yörede doğal kurutma uygulandığı dikkate

alındığında özellikle kereste, döşeme tahtası, lambri, doğrama, sauna vb ürünler üreten işletmeler açısından hammadde stoğu çok önemlidir. İşletmelerin en az stok değerini belirlemede kullandıkları kriterler Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Isparta Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Hammadde Stoğunda Dikkate Aldıkları Kriterler (%)

	Aylık/haftalık talep	Gelen siparişler	Fırsatlar	Enflasyonist baskı
Birinci imalat sanayi	59	21	15	6
İkinci imalat sanayi	56	38	3	3

Birinci imalat sanayi işletmelerinde ortalama tomruk stok miktarı 300 m³ ün altında olan işletme oranı % 74 olarak tespit edilmiştir (Tablo 23).

Tablo 23. Birinci İmalat Sanayii İşletmelerinde Ortalama Tomruk Stok Miktarları

ARALIKLAR (m ³)	FREKANSLAR	ORANLAR (%)
0-49	10	29
50-99	6	18
100-199	5	15
200-299	4	12
300-499	3	9
500-749	2	6
750-999	1	3
1000-3000	3	9

İkinci imalat sanayi işletmelerinin kullandıkları hammaddenin farklı olması nedeniyle bu soruya verilen yanıtlar değerlendirilmemiştir.

3.1.4. Pazarlama Yapısı

Pazarlama fonksiyonu işletmenin dış çevreye açılan penceresidir. İşletmenin çevresel faktörlerinden olan tüketiciler ve rakipler, pazarlama fonksiyonu ile yakından ilgilidir. İşletme üretim sürecinde ne kadar kaliteli ürün elde ederse etsin bu ürünü etkin bir şekilde pazarlayamadıkça başarıya ulaşmış sayılamaz [26].

İldeki işletmelerin pazarlama yapısı ve sorunları çeşitli sorularla incelemeye alınmıştır. Her şeyden önce "Pazarlama yöntemi" sorulmuştur. İşletmelerden alınan cevaplar önem ağırlıklarına göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Buna göre birinci imalat sanayi işletmelerinin büyük bir çoğunluğu (%78) toptancı kanalı kullanırken, ikinci imalat sanayii işletmeleri (% 91) ürünlerini direkt tüketiciye pazarlamaktadırlar (Tablo 24).

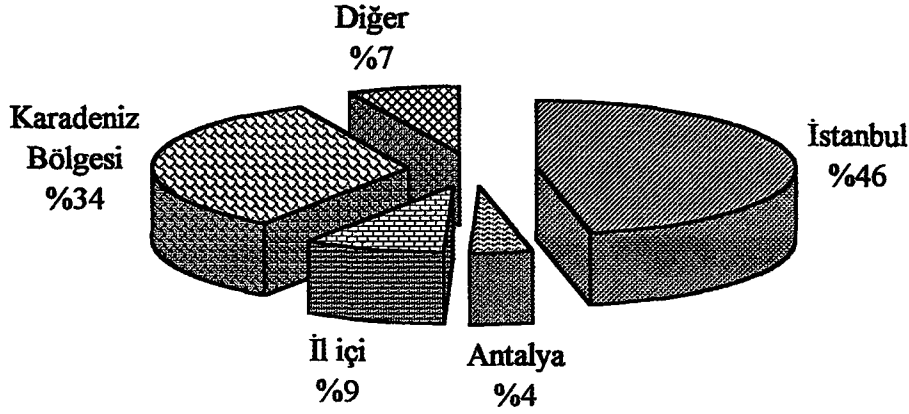
Tablo 24. Isparta Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Pazarlama Yöntemleri (%)

	Toptancı kanalıyla pazarlama	Direkt tüketiciye pazarlama	Bayi kanalıyla pazarlama
Birinci imalat sanayi	78	19	3
İkinci imalat sanayi	3	91	6

İşletmelerin ürettikleri ürün bazında satış bölgeleri de farklılıklar göstermektedir. İkinci imalat sanayi işletmelerinden % 71'i ürünlerini mahalli pazarlarda, % 29'u ise il dışına pazarlamaktadır. Alt sektörler halinde incelendiğinde; kapı kasası/kanadı üretimi yapan 1 firma ve sauna imalatı yapan işletmeler yurt içi piyasalara, daha küçük ölçekte olan diğer işletmeler de (mobilya, doğrama, marangoz, vb.) buldukları yöredeki (il, ilçe, köy, kasaba, vb.) tüketicilere kişisel müşteri ilişkileri ile ürünlerini satmaktadırlar.

Birinci imalat sanayi işletmelerinde; kriter olarak üretim değeri dikkate alındığında grafikte de gösterildiği gibi ürünün % 47'sinin İstanbul'a, %34'ünü Karadeniz Bölgesi'ne pazarlanması dikkat çekicidir (Şekil 8). Bu konu üzerine yapılmış başka bir çalışmada yöredeki kereste işletmelerinin satış bölgelerinin ulusal çapta olmasını etkileyen faktörler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Kullanılan hammaddenin (kızılçam) muadili ağaç türlerine göre (yörede yetişen iğne yapraklı ağaçlar) daha ucuz olması
- İleri teknolojiye sahip makinelerle üretilen mamulün yüzey kalitesinin oldukça yüksek oluşu,
- Yörede ağırlıklı üretimi oluşturan taban tahtasının, rakip taban döşeme malzemelerine göre belirgin üstünlüklere sahip olmasının getirdiği artan pazar payı [25].

Şekil 8. Birinci İmalat Sanayi İşletmelerinin Satış Bölgeleri

İkinci imalat sanayiinde ise ürünün %71'i mahalli pazarlara, % 10'u yurt içi pazarlara, geriye kalan % 19 ise çoğunluğu Akdeniz Bölgesi illeri olmak üzere yakın il ve ilçelere, pazarlanmaktadır. Tüfek dipçığı ve yonga levha ise uluslararası pazarlanabilen başlıca iki ürünü oluşturmaktadır.

Tüfek dipçığı üretimi ilde tek firmada yapılmakta olup üretilen mamulün büyük bir kısmı yurt içine pazarlanırken diğer kısmı da İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Almanya başta olmak üzere uluslararası piyasaya arz edilmektedir. Yonga levha ürünleri ise; Yunanistan, Türki Cumhuriyetler, Orta Doğu ülkeleri, Cezayir ve Ürdün başta olmak üzere az gelişmiş ve/veya gelişmekte olan ülkelere pazarlanmaktadır. İlde 1996 yılında yonga levha, melamin kaplı yonga levha ve tüfek dipçığı ihracatından toplam 3 098 000 US\$ döviz temin edilmiştir [6].

İşletmelerin yöneldiği pazarın durumu ne olursa olsun, % 64'ü şu anda pazarlamaya ilişkin problemlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Daha öncede belirtildiği gibi her ne kadar talep darlığı belli ölçüde makro ekonomik bir sorun ise de bu işletmelerin tabloda da görüldüğü gibi önemli pazarlama problemleri de bulunmaktadır.

Tablo 25. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinin Pazarlama Problemleri (%)

	Ürün kalitesi düşük	Üretim maliyetleri yüksek	Pazar bilinçsiz	Pazarlama ağı eksik	Rekabet gücü zayıf
Birinci imalat sanayi	12	6	35	41	6
İkinci imalat sanayi	7	7	15	22	48
Yonga levha tesisi	Kalitesiz üretim yapan işletmeler pazardaki fiyatı düşürerek pazarı etkiliyor.				

İşletmeler arası rekabet; fiyat, kalite, hizmet vb. faktörlere dayanır ve işletmelerin amaçlarının gerçekleştirilmesinde etkili olur. Yapılan araştırmalara göre sanayi karlılığının düştüğü, rakip sayısının arttığı, sanayideki büyümenin yavaşladığı, yine sanayide yerleşik atıl kapasitelerin bulunduğu, mamul çeşitlerinin standart ve az sayıda olduğu durumlarda rekabet artmaktadır. Aksine firmaların çeşitlendirmeye gittiği, stratejik yaklaşımların farklılaştığı, işletmelerin tarihi geçmişi ve kişiliği farklılaştığı ölçüde rekabet hafiflemektedir [26].

İşletmelerin rakipleri benzer mal ve hizmetleri üreten işletmeler olabileceği gibi ikame mal ve hizmet sanayii kesiminden veya tamamlayıcı mal ve hizmet kesiminden de olabilir. Bu bağlamda, işletmelerin kendilerine rakip olarak gördükleri işletmelerin yersel dağılımlarını belirtmeleri amacıyla rakiplerinin kimler olduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar Tablo 26 da gösterilmiştir.

Tablo 26. İşletmelerin Rakiplerinin Yersel Dağılımları (%)

	Mahalli işletmeler	Bölgedeki işletmeler	Ulusal işletmeler	Uluslararası işletmeler
Birinci imalat sanayi işletmeleri	52	25	20	3
İkinci imalat sanayi işletmeleri	79	11	7	4
Yonga levha tesisi	--	--	100	--

Tablo 26'da da görüldüğü gibi yöredeki işletmelerin rakipleri büyük bir oranla (% 60) mahalli işletmeler olmaktadır. Bu durum birinci ve ikinci imalat sanayileri için farklı bir şekilde yorumlamak gerekecektir. Çünkü birinci imalat sanayiinde etkin faktör "arz"ı oluştururken, ikinci imalat sanayiinde "talep" olmaktadır. Birinci imalat sanayiinde işletmelerin çoğunluğu aynı hammaddeden (% 90 kızılçam odunundan) benzer kalite ve standartlarda mamul üretmekte ve ulusal pazarda bir arz noktası oluşturulmaktadır. Üretilen mamuller ise kişisel satış yöntemleri kullanılmak suretiyle (% 94) alıcılara ulaştırılmaktadır. Yörede ulusal ve uluslararası düzeyde pazarlama tekniklerini kullanan (medyaya reklam veren, fuarları takip eden, ...) firmaların oranı sadece % 6 dır.

İkinci imalat sanayii işletmelerinin pazarlarını genellikle mahalli tüketiciler (% 70) oluşturması nedeniyle sınırlı talepten (yöre nüfusu ile sınırlı) pay almaya çalışmaktadırlar. Bunların da % 88'i kişisel satış tekniklerini kullanmakta olup yalnız % 12'lik bir kısmı fuarlara katılmakta, ürün kataloğu bastırmakta ve medyaya reklam vermektedir.

İşletmelere "Rakiplerinize karşı sizi üstün kılan özellik nedir ?" sorusuna verilen cevaplar değerlendirilerek Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. İşletmelerin Rekabette Öncelik Verdikleri Kriterler (%)

	Fiyat düşürmek	Ürün çeşidini artırmak	Ürün kalitesini yükseltmek	Teslimat süresini kısaltmak
Birinci imalat sanayi	38	3	44	15
İkinci imalat sanayi	30	0	48	22
Yonga levha tesisi	--	--	100	--

Tablo 27'de görüldüğü gibi her üç sanayi grubunda da rekabette önceliği belirleyen faktörün "kalite" olduğu ortadadır. Fakat yapılan bu çalışmada görülmüştür ki; işletme sahipleri göreceli bir "kalite" kavramından bahsetmektedirler. Kalite ifadesini en basit tanımıyla "gönderilen mamulün geri gelmemesi", "müşteri memnuniyeti" olarak algılamakta fakat kalite geliştirme çalışması olarak daha pahalı bir makine kullanmak suretiyle yüzey kalitesi yüksek ürün üretmekten daha ileri bir faaliyet sergileyememektedirler. İşletmelere "TSE belgelerinin olup olmadığı" sorulmuş, yalnızca yonga levha tesisinden "evet, var" cevabı alınmıştır. Özellikle döşeme tahtasının yapıldığı ve üretilen mamulün de % 91'inin şehir dışına pazarlayan kereste işletmelerinin TSE'nin 11970 numaralı Mart 1996 tarihinde çıkartılan "Ahşap Döşeme Tahtası" standardından bile bilgi sahibi olmamaları kaliteyi belgelendirmeye yeterince önem verilmediğini göstermektedir.

Herhangi bir kalite güvencesi olmayan bu işletmelere "TSE belgesi almak ister misiniz veya bu konuda bir çalışmanız var mı ?" şeklinde bir soru yöneltmiştir. Her iki sanayi grubunun da % 79'u "benim için gerek yok" ifadesini belirtmiştir (Tablo 28).

Tablo 28. İşletmelerin Kalite Güvence Sistemi Alma İstekleri (%)

	İsterim	Gereksiz	Belge alma prosedürünü bilmiyorum
Birinci imalat sanayi işletmeleri	15	79	6
İkinci imalat sanayi işletmeleri	18	79	3

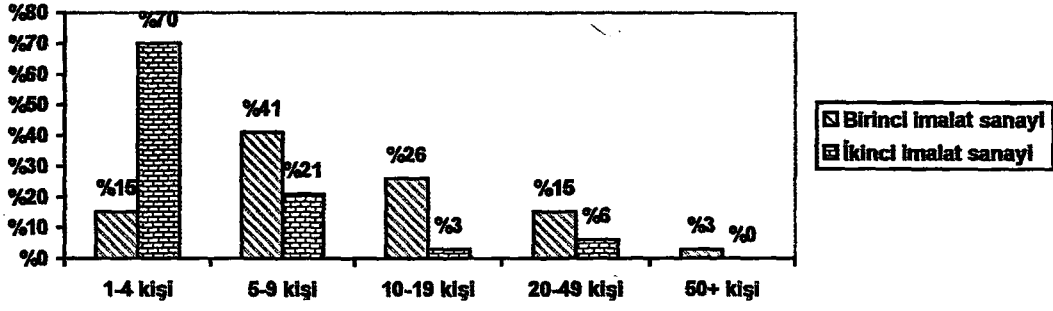
Kereste işletmelerinde mahalli bir takım standartlar oluşturulmuş olmakla beraber kalite kavramı firma ismiyle özdeşleşmiş olup, bütün kerestecilerin uyduğu bir standard boyut ve kalite kavramı yoktur.

Yöredeki kereste işletmeleri talaş payını müşteriden düşüklerini ve bu nedenle ürünün üzerinde ki yazılan boyutundan her zaman daha küçük olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin; λ X 100mm X 25mm ölçülerinde olduğu belirtilen bir döşeme tahtasının gerçek boyutları yaklaşık olarak λ X 83mm X 18mm olmaktadır.

3.1.5. İnsan Kaynakları Dokusu

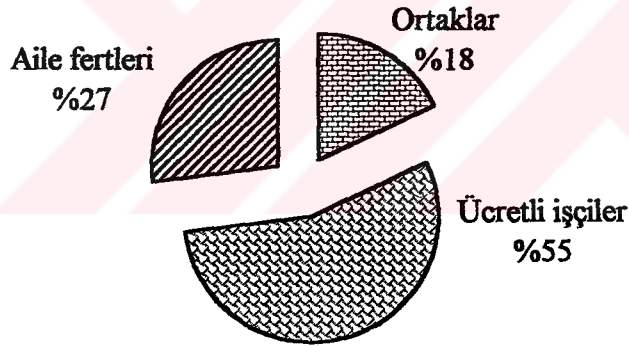
Isparta sanayi işletmelerinin kuruluşu 1965 yılına kadar uzanmakta ise de, daha çok 1980'li yıllardan itibaren yoğunluk kazanmıştır. Bu tarihe kadar 17 işletme bulunmakta iken, sonrasında 65 civarında işletme kurulmuştur. Dolayısıyla sanayi geçmişi oldukça kısa olan Isparta'nın iş gücü piyasasında; ebeveyn meslekleri dikkate alındığında, başta zirai karakterli olmak üzere işçi ile esnaf/zanaatkar kökenli bir nüfus oluşturmaktadır [27]. Çalışma çağındaki nüfusun % 34'ü tarım sektöründe çalışmaktadır. Çalışma çağında olup ta çalışmayan nüfusun da oldukça önemli bir orana sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma çağındaki nüfusun % 37'sini (208 980 kişi) oluşturan iktisaden faal olmayan kitleye tarımsal faaliyetlerde çalışan ve aslında gizli işsiz nüfusu da ilave ettiğimizde Isparta'nın en önemli sorunlarından birinin istihdam yetersizliği olduğu ortaya çıkmaktadır. Tarım dışı veya çeşitli imalat faaliyetlerinde çalışanların oranı % 16'dır (51 000) [17].

Yöredeki orman ürünleri sanayi işletmelerinin istihdam ettikleri insan kaynakları ile ilgili analiz ve değerlendirme grafik olarak aşağıda verilmiştir (Şekil 9).

Şekil 9. İşgücüne Göre İşletmelerin Oransal Dağılımları

İşletmeler, ölçek büyüklüğü ile ilgili olarak bir sınıflandırmaya tabi tutulacak olursa 5 kişiden fazla işçi çalıştıran işletmelerin birinci imalat sanayiinde (% 85), 5 kişiden az işçi çalıştıran işletmelerin ikinci imalat sanayiinde (% 70) yoğunlaştığı görülmektedir. İkinci imalat sanayi işletmelerinin ölçek bazında çok küçük ölçekli olmasını çalıştırdığı işgücü belirlemektedir. Bu tip işletmelerde çalışanlar daha çok aile fertleri ve/veya ortakları olduğunu görülmektedir (Şekil 10).

Şekil 10. İkinci İmalat Sanayiinde Üretimde Çalışanların Durumları

İşletmelerin istihdam hacmi büyüdükçe çalışanların yoğunluğu aile fertlerinden ve ortaklardan ücretli çalışanlar lehine artmakta, resmi hiyerarşik ilişkiler ve gruplaşmalar çoğalmaktadır.

İldeki orman ürünleri sanayi işletmelerinde istihdam edilen teknik eleman azlığı dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmada işgörenlerin eğitim düzeyi sorulmuştur. Birinci imalat sanayi işletmelerinin % 74'ünde, ikinci imalat sanayi işletmelerinin de % 48'inde işçilerin ilkökul mezunu olduğu saptanmıştır (Tablo 29).

Tablo 29. İşçilerin Eğitim Düzeyine Göre İşletmelerin Oransal Dağılımı (%)

	İlkokul	Ortaokul	Lise/Sanat okulu	Üniversite
Birinci imalat sanayi işletmeleri	74	26	-	-
İkinci imalat sanayi işletmeleri	48	39	12	-
Yonga levha tesisi	Tek firmada işçilerin büyük bir kısmı ortaokul, diğer kısmı da lise/sanat okulu mezunudur.			

Anket kapsamındaki işletmelerin çalışanlarının 1061'i usta, kalfa ve vasıfsız işçi statüsünde olan işçilerden, 13'ü teknikerler ve 15'i de mühendisden oluşmaktadır. Bu yapı içerisinde yonga levha tesisinin payı oldukça yüksektir. Öyleki; işçilerden % 44.7'si, mühendislerin hepsi, teknikerlerin de % 29.4'ü ve orman endüstri mühendislerinin çalıştığı tek firma yonga levha işletmesidir.

Yörede yapılan başka bir çalışmada il genel imalat sanayiinde çalışanların "işgücünün iş kolu ile eğitim durumu" araştırılmış, karşılaştırmalı sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 30).

Tablo 30. Isparta İli Genel İmalat Sanayiinde İşgücünün İşkollarına Göre Dağılımı

Örnek sayısı Satır yüzdesi	Yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Meslek lisesi	Mes. Yük. Okulu	Üniversite	Satır toplamı
Dokuma ve iplik	3	89	20	37	3	2	3	157
	1,9	56,7	12,7	23,6	1,9	1,3	1,9	
Gıda sn.	1	26	6	19		2	7	61
	1,6	42,6	9,8	31,1		3,3	11,5	
Orm. Ürn. sn.	1	26	3	3	4		2	39
	2,6	66,7	7,7	7,7	10,3		5,1	
Mermer-çimento		13	1	7	1	1	6	29
		44,8	3,4	24,1	3,4	3,4	20,7	
Giyim sn.		5	1					6
		83,3	16,7					
Makina sn.		3	1					4
		75	25					
İnşaat-yapı sn.		2	2					4
		50	50					
Ecza-kimya sn.		1						1
		100						
Deri sn.		1						
		100						
Toplam	5	166	31	69	8	5	18	302
	1,7	55	10,3	22,8	2,6	1,7	6	

Tablo 30'a göre orman ürünleri endüstrisinde çalışanların eğitim düzeyleri il genel imalat sanayiinde çalışanların eğitim düzeylerinin daha altındadır. İlkokul mezunlarının ve hiç bir okuldan mezun olmayanların oranı orman ürünleri sanayiinde %69.3 iken, genel imalat sanayiinde %56.7 olmaktadır. Tablo 30'da dikkat çeken diğer nokta ise meslek lisesi mezunlarının orman ürünleri sanayiinde daha yüksek olmasıdır (% 10.3). Bunda etkili faktörün; işletmelerin küçük ölçekli işletmeler olması nedeniyle mühendis veya tekniker yerine meslek lisesinin ağaç işleri, elektrik, makine,.. bölümü mezunlarını işlendirmeleri olarak gözlenmiştir.

İl orman ürünleri endüstrisinde işgücünün genel yapısına bakıldığında alt sektörler itibariyle çalışanların niteliklerine göre yoğunlaştıkları alanlar: Kereste işletmelerinde ağırlıklı olarak ilkokul mezunu vasıfsız işçiler, doğrama, mobilya, sauna imalatı gibi zanaat gerektiren işlerde meslek lisesi, ortaokul ve lise mezunları işlendirilmektedir. Ambalaj sandığı üretiminde ise şehir dışından özellikle Mersin'den gelen, parça başı ücretle çalışan, mevsimlik işçiler istihdam edilmektedir.

Yöneticilerin eğitim düzeyine bakıldığında ise özellikle birinci imalat sanayiinde üniversite mezunu yöneticilerin yüksek sayılabilecek bir orana (% 21) sahip olduğu görülmektedir (Tablo 31). Fakat yapılan mülakatlarda bu yöneticilerden birçoğunun profesyonel yönetici olmayıp, herhangi bir fakülteden mezun olan ikinci kuşak aile fertleri oldukları görülmüştür. Ayrıca işletmelerin sahip-yöneticileri, yönetimde aradıkları güven duygusu nedeniyle profesyonel yönetici çalıştırmayabilmektedirler. Çünkü sahip-yöneticiler arasında "kendilerinin vazgeçilmez olduğu ve işin başında bulunması gerektiği" kanısı çok yaygındır. Böyle de olsa yöneticilerin eğitim düzeylerinin yüksek oluşu, işletmeleri geleneksel yapıdan çıkartıp rasyonel adımlar atmaya zorlayabilecektir

Tablo 31. Üst Yöneticilerin Eğitim Durumları (%)

	İlkokul	Ortaokul	Lise/Sanat okulu	Üniversite
Birinci imalat sanayi işletmeleri	32	21	18	29
İkinci imalat sanayi işletmeleri	47	19	28	6
Yonga levha tesisi	—	—	—	100

Yöredeki işletmelerde daha çok erkekler çalışmakta olup, çok az sayıdaki kadın işgücü (% 5.1) sekreter ve teknik eleman olarak istihdam edilmektedir [27]. İldeki tüm orman ürünleri sanayi işletmeleri erkek yöneticiler tarafından yönetilmektedir.

Yöredeki işletmelerin çoğunlukla küçük ölçekli işletmeler olması ve çalışanların eğitim düzeylerinin oldukça düşük olması, başta verimsizlik olmak üzere işletmenin tüm sisteminde çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Kaynakların yoğun ancak verimsiz kullanılması, finansman kaynaklarından yeterince yararlanamama, kapasite kullanım oranının düşüklüğü, pazarlama, kalite ve standardizasyon gibi alanlarda yaşanan problemler, büyük ölçüde bu tip işletmelerdeki çalışanların eğitim düzeyinin düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 32. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisinde Çalışanların Yaşı (%)

	15-25 yaş	26-35 yaş	36-45 yaş
Birinci imalat sanayi işletmeleri	6	71	24
İkinci imalat sanayi işletmeleri	30	42	27

Çalışanların yaşları ile ilgili olarak yapılan çalışma sonunda işletmelerden % 79.7 si çalışanlarının 25 yaş üzerinde olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 32). Bu oranın bu kadar yüksek olması genç işgücünün orman ürünleri endüstrisine yeterince ilgi göstermediğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında işletme sahipleri nitelikli ve/veya niteliksiz işçi bulmada zorlandıklarını belirtmişlerdir. İktisaden faal olmayan kesimin oldukça yüksek (% 37) olduğu, istihdamın büyük bir problem olduğu Isparta'da işletme sahiplerinin eleman bulmada karşılaştıkları sorunu anlamak zorlaşmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda bu sıkıntıya sebep olan temel etmenin "ücret politikası" olduğu kanaatine varılmıştır.

3.1.6. Yönetim ve Organizasyon Yapısı

Yönetim, örgüt amaçlarına etkin ve verimli şekilde ulaşmak için planlama, örgütlendirme, yöneltme, eşgüdüm ve denetim işlevlerinin sistemli olarak uygulanması sürecidir.

Yönetim, örgütün üretim, pazarlama, finansman, personel, eğitim, araştırma-geliştirme ve diğer tüm işlevsel birimlerine hem ayrı ayrı hemde bütünlük içinde uygulanma durumundadır [28]. Böyle olunca yönetim-organizasyon büyük işletmeler için zorunlu olduğu kadar küçük işletmeler için de zorunludur. Örneğin orta ölçekli bir orman ürünleri sanayi işletmesinde hammadde temini, işlenmesi ve ürünün pazarlanması ayrı ayrı uzmanlık isteyen işlerdir. Ayrı ayrı uzmanlık isteyen bu işlerin işletmenin esas amaçlarını gerçekleştirecek biçimde yönlendirilmesi ise yönetim-organizasyon fonksiyonunun iyi uygulanması ile mümkün olur.

İşletmelerin hukuksal yapıları yönünden bireysel mülkiyetin ağırlıkta olması, bu işletmelerin sağlıklı bir şekilde büyümeleri ve gelişmeleri açısından önem taşıyan modern işletmecilik yöntemlerinin uygulanmasını engellemektedir. Sahip-yöneticiler kendi üzerlerinde bir kontrol mekanizması olmadığı için tüm kararları kendileri almaktadır. Aynı zamanda işletme sahiplerinin işletmede fiilen çalışması nedeniyle de işletmeye karşı maddi ve manevi bağlılık duymaları ve dolayısıyla yönetimde objektif değerlendirmeler yapamamaları, yönetim kontrolünü kaçırma korkusu ile yetki devrinden kaçınmaları, işletme politikalarını tek başlarına belirleyici konumda olmaları, klasik katı ve merkezci yönetim modelini getirmektedir [29].

şeklinde veya çok küçük ölçekli işletmelerin (özellikle marangoz ve doğramacı gibi atölye bazındaki işletmelerin) kapasitelerinin üzerindeki büyüklükte bulunan tomruk partilerini alabilmek amacıyla gerçekleştirilmektedir.

Yöredeki orman ürünleri sanayii işletmelerinin küçük ve orta ölçekli işletmeler yapısında olmasının bir sonucu olarak, işletme sahibi ile yöneticinin aynı kişiler olmasının yanında diğer çalışanlar arasında da bir uzmanlaşma yoktur. Gerek işletmelerin üretim konuları ve gerekse işletme içindeki üretim, yönetim, dağıtım etkinlikleri açısından oldukça düşük düzeyde uzmanlaşma ve iş bölümü vardır. İşletmede her aşamada söz sahibi sahip-yönetici olmaktadır. Anket kapsamında işletme sahiplerine hammadde alımı, üretim yönetimi, kalite kontrol ve pazarlama faaliyetlerini kimlerin gerçekleştirdiği sorulmuş olup hepsinden "sahip-yönetici ve/veya ortakları " cevabı alınmıştır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler içinde yalnızca bir firmada sahip-yöneticinin dışında bir kişinin (usta başı) hammadde alımı, üretim yönetimi, kalite kontrol ve pazarlama faaliyetlerini gerçekleştirdiği görülmüştür. Bunun sebebinin de; işletme sahibinin uzun yıllardır farklı bir alanda (inşaat mütahitliği) faaliyet göstermesi nedeniyle iş den yeterince anlamadığı şeklinde olduğu sonradan öğrenilmiştir.

Böylesi bir yapıda işletmedeki temel yönetsel işlevlerden olan üretim yönetimi, tanıtım, pazarlama, kalite-kontrol, finansal yönetim alanlarındaki etkinlik düzeyi hemen hemen tümüyle sahip yönetici kişinin bilgi ve deneyimlerine bağlı olarak değişebilmektedir.

3.1.7. Finansman Yapısı

Tüm küçük ve orta ölçekli işletmelerde olduğu gibi Isparta orman ürünleri endüstrisi işletmelerinin de temel sorunu sermaye yetersizliği ve kredi faizlerinin yüksekliğidir.

Küçük ölçekli işletmeler, para piyasalarından özellikle ticari bankalardan düşük faiz ve uzun vadeli kredi temin edemedikleri için işletme faaliyetlerini genellikle öz kaynakla finanse etmektedirler. Bununla birlikte araştırma kapsamındaki orman ürünleri işletmelerine; "Finans sıkıntısını nasıl gideriyorsunuz ?" şeklinde bir soru

yöneltilmiş, birinci imalat sanayi işletmelerinden % 69'u, ikinci imalat sanayi işletmelerinden de % 55'i banka kredisi kullandıklarını belirtmişlerdir (Tablo 34).

Tablo 34. Finansman Kaynakları (%)

	Öz sermaye	Banka kredisi	Şahsi borçlanma
Birinci imalat sanayi işletmeleri	16	69	16
İkinci imalat sanayi işletmeleri	18	55	27

Aslında bu oranın bu kadar yüksek olmadığı aşikardır. Ulusal bazda tüm küçük ve orta ölçekli işletmeleri kapsayan bir araştırmada, işletmelerin % 71'i dış finansman (borç ya da kredi) kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Dış finansman kullandığını belirten % 29'luk kesimin temel finans kaynağı (% 67) Halk Bankası dahil ticari bankalardır [2]. Orman ürünleri sanayi içinde kredi kullanım oranının genel imalat sanayiine göre yüksek olmasının sebebi; devlet orman işletmelerinden ihale ile hammadde alımında banka teminat mektubunun kullanılması olduğu tahmin edilmektedir. Bu kaniya varılmasında temel çıkış noktasını ise; işletmelerin "Finansal sıkıntıyı en çok hangi alanda çekiyorsunuz?" sorusuna birinci imalat sanayiinden %85'i, ikinci imalat sanayiinden % 97'si "hammadde alımında" cevabını vermesi olmuştur.

Ulusal anlamda küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) finansal sorunlarının sektörlere göre büyük farklılık göstermediği ve KOBİ'lerin karşılaştıkları finansal sorunların aslında Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu darboğazdan kaynaklandığı bilinmektedir. Söz konusu darboğazda dış etkenlerden oluşmaktadır [2].

Tablo 35. KOBİ'lerde Karşılaşılan Finansal Sorunlar (%)

Maliyet değişken	23
Alacak tahsilinde gecikme	21
Kredi faiz oranları yüksek	18
Öz sermaye yetersiz	12.2
Satışlar düşük	16.6
Kredi imkanları sınırlı	7.4
Diğer	1.2

Kaynak: SARIASLAN H., Dış Ticaret Dergisi, Aralık 1996, shf.39

Tablo 35'de görüldüğü gibi en önemli üç problem; maliyetlerdeki değişkenlik, alacakların tahsilindeki gecikme ve kredi faiz oranlarının yüksekliği ülkemiz ekonomisi enflasyonist ortamı içerisinde tüm imalat sanayi işletmelerini etkileyen faktörler

olmakla beraber, orman ürünleri sanayi işletmeleri bu faktörlerden çok daha fazla etkilenmektedir. Zira Orman Bakanlığı tarafından piyasaya arz edilen hammadde odunun fiyatları dünya fiyatlarının daha üzerindedir [9]. Bunun yanında ihaleye konu olan bu hammaddenin alış fiyatı; ihale şartlarına, hammadde kalitesine vb. bağlı olarak günü birlik değişebilmektedir. Orman Bakanlığı'nın 03.03.1998 tarihli kararnameğine göre "... asli orman ürünlerinin bütün açık artırmalı satışları; satış bedelinin % 50 si ile vergi fon ve borçlar karşılığı peşin, kalan miktar üç aya kadar aylık % 6 vade farkı ile taksitlendirmek suretiyle yapılacaktır." şeklindedir. Bu bağlamda orman işletmelerinden aldığı hammaddenin ücretinin önemli bir kısmını peşin olarak ödeyen işletme sahipleri, ürettikleri mamullerini ancak taksitlendirerek satabilmektedirler. Bunun sonunda alacakların tahsilinde gecikmeler olduğu takdirde işletmeler zor durumda kalmakta, banka kredisi kullanarak veya şahsi borçlanmaya girerek bu sıkıntıdan kurtulmaya çalışmaktadırlar. Ancak banka kredileri için küçük ölçekli işletmelerin büyüklere göre daha yüksek faiz ödedikleri hatırlanacak olursa bu işletmeler iflasın eşiğine kadar sürüklenebilmektedirler. Bu noktada ulusal anlamda uygulanabilecek stratejilerden biri "birleşme stratejisi" olabilirken, Isparta sanayicileri arasında bu strateji pek uygulanmamaktadır. Böyle bir durumda Isparta orman ürünleri sanayiinde uygulanabilen iki strateji:

- 1- Özellikle İstanbul'da ticari faaliyet gösteren işletmelere fason olarak çalışmak,
- 2- Kapasite kullanım oranını düşürerek, daha küçük işletme sermayesi ile çalışmak, olmaktadır.

Tablo 35'e göre "kredi imkanlarının sınırlı olması" faktörünün en alt sırada gelen bir problem oluşu dikkat çekmektedir. Bu durum işletmelerin bir çoğunun gerektiğinde kredi bulabileceklerini düşündüklerini göstermektedir. Ancak kredi faizleri oldukça yüksektir ve bu nedenle kullanmak istememektedirler. Anket kapsamındaki işletmelere bu bağlamda "Devlet tarafından verilebilecek bir destek sizce nasıl olmalı?" sorusu yöneltilmiş, % 53'ü düşük faizli, uzun vadeli kredi verilmesini, % 29'u teşvik, % 18'i de vergi indirimini belirtmiştir.

3.2. Isparta Orman Ürünleri Endüstrisi İşletmelerinde Karşılaşılan Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Gelişim Olanakları

İşletmelerin yapısal öğelerine ilişkin yapılan analizde çeşitli boyutlarda bir çok sorunla karşılaşmıştır. Bu sorunlar, üretim öncesi sorunlar ve üretim sürecindeki sorunlar adları altında iki alt bölüm halinde belirtilmiştir. Yine Isparta'nın da içerisinde bulunduğu Göller bölgesi üzerine yapılan benzer bir çalışmada; yörenin zayıf yönleri ortaya konulmuş olup bu dezavantajların Isparta orman ürünleri sanayi işletmelerinde de etkili olduğu gözlenmiştir [3].

- ◆ Siyasi ayrımcılık ve girişimcilik ruhunun eksikliği bölgenin dezavantajları arasında ilk sırada yer almaktadır
- ◆ Bölge dışından kaynaklanan faktörler olarak yüksek enflasyon ve faiz oranları bölgede olumsuz etkide bulunmaktadır.
- ◆ Değişimi destekleyici mülki idare yapısı bulunmamaktadır.
- ◆ Bölgedeki işletmeler esnek olmayan aile tipi şirket yapısındadırlar.
- ◆ Bölgenin deprem bölgesi olması belirgin bir dezavantajdır.
- ◆ Bölge tasarrufları gayri menkul olarak Antalya iline veya rant gelirlerine kaymıştır.
- ◆ İstihdam olanakları sınırlıdır.
- ◆ Bölgede çok ortaklı işletmelerin olmaması ve bu tip işletmelerin kurulma eğiliminin de bulunmaması buna da güvensizliğin gerekçe gösterilmesi bölge için bir tehlikedir.
- ◆ Bölgede halıcılıktan kaynaklanan bireysel çalışma, kolay ve vergisiz kazanç anlayışı hakimdir.
- ◆ Sosyo-psikolojik faktörler olarak çekememezlik, itimatsızlık ve baba mesleğini sürdürme geleneği geniş ufuklu düşüncelerin gelişmesini engellemektedir.
- ◆ Bölgede küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri gelişmiş durumda değildir.
- ◆ Bölgedeki işletmelerin ölçekleri nedeniyle istihdam olanakları sınırlıdır.
- ◆ Bölgedeki işletmeler belirli ve sınırlı sektörlerde yoğunlaşmışlardır. Bu sektörlerin de zamanla katma değerleri düşmüştür. Sonuç olarak yörede düşük katma değerli sanayide yoğunlaşmıştır.
- ◆ Kar artırma güdüsünün ön planda olması nedeniyle pazarlama ve kalite anlayışları geri planda kalmaktadır .

3.2.1. Üretim Öncesi Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Isparta orman ürünleri endüstrisinde üretim öncesi sorunlar, hammadde ve bu hammaddenin temininde karşılaşılan sorunlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. İşletmelerden, karşılaştıkları problemleri öncelik sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Buna göre birinci imalat sanayiinde en öncelikli problem olarak OGM fiyat/vade politikasını belirtenlerin oranı % 48 olmuştur (Tablo 36).

Tablo 36. Birinci İmalat Sanayiinde Öncelik Sırasına Göre Problemler

	Birinci dereceden öncelikli problemler		İkinci dereceden öncelikli problemler	
	Mod	Oran %	Mod	Oran %
Kuruluş yerine ilişkin problemler	4	12	1	4.5
OGM fiyat/vade politikası	16	48	3	13.6
Kalifiye eleman temini	2	6	4	18.1
Pazarlama	3	9	3	13.6
İhalelere her türlü esnafın girebilmesi	8	24	11	50

Birinci imalat sanayiinde problemlerin hammadde konusunda yoğunlaşması oldukça dikkat çekmektedir. OGM fiyat/vade politikasından şikayetçi olan işletmeler, özellikle fiyat/vade politikasının sık sık değişmesini ve her geçen gün daha zor şartların getirilmesini eleştirmektedirler. Küçük ölçekli olan bu işletmelerin finansal birlik oluşturarak ithal hammadde kullanmaları veya enflasyonist ortamın sonucu olan bu durumun Orman Bakanlığı üzerinde kurulabilecek siyasi lobi faaliyetleriyle kereste imalatçıları lehine düzeltilmesi bu konuda bir çözüm önerisi olarak geliştirilebilir.

İkinci sırada yer alan diğer problem ise; orman işletmelerince açılan tomruk satış ihalelerine her türlü esnafın girebilmesidir. Orman Genel Müdürlüğü'nce çıkartılan "Yapacak Orman Envali İçin Açık Artırmalı Satış Şartnamesi"ne göre; açık artırmalı satışlara; kereste ticareti yapanlar, kereste imalathanesi olanlar inşaat yaptıran gerçek ve tüzel kişiler, orman envali kullanan küçük sanat erbabı gerekli belgeleri temin ederek girebilmektedirler. Bunun sonucunda belli bir oranda sermayesini imalat makinalarına bağlayan kereste fabrikaları ile yalnızca kereste ticareti yapan kereste tüccarları arasında pek de adil olmayan bir rekabet ortamı oluşmaktadır [25]. Bunun için imalat yapan işletmelere ihalelerde öncelik tanınmalı, belirli bir istihdam sağlayan ve yöreye önemli derecede katma değer getiren bu işletmeler mağdur edilmemelidir. Bütün bunların

yanında ikinci imalat sanayi işletmeleri tarafından dile getirilen bu konudaki yakınma ise şu şekildedir: Parti büyüklüklerinin küçük esnafın alabilmesine uygun büyüklükte olmaması nedeniyle bu işletmeler hammadde ihtiyaçlarını 1-2 m³ halinde kereste tüccarlarından karşılamaktadırlar. Bu tüccarlar ise finansman güçlerine dayanarak aldıkları hammaddeyi % 100'e varan bir kar oranıyla küçük atölyelere satmaktadırlar. Yöre orman işletmelerince satış parti büyüklüklerinin, bölgedeki küçük esnaf/zanatkarın alabileceği ölçüde (3-5 m³ partiler halinde) küçük tutulması bu sorunu çözecek, özellikle ilçelerde faaliyet gösteren çok küçük ölçekli atölyelerin eşit rekabet koşullarında 1. elden hammadde alımına olanak sağlayacaktır [31].

Üretimde kullanılan malzemenin kalite düzeyi, nihai ürünün kalitesini direkt etkiler. Orman ürünleri endüstrisinde satış içerisindeki malzeme giderlerinin payı; kereste endüstrisi için % 78, parke endüstrisi için % 86, Yonga levha için % 58, mobilya endüstrisi için ölçek büyüklüğü ile değişmekle beraber yaklaşık % 40'ın üzerindedir [9]. Malzeme üzerinde yapılabilecek herhangi bir iyileştirme ve israfi önleme çabası işçilikte yapılabilecek çalışmanın üç katı bir fayda sağlayabilir. Malzeme yönetimi ve malzemenin iyi seçimi ürün kalitesini etkileyen en önemli faktörlerdir.

Orman endüstrisinin hammaddesi olan ağaç malzemenin işletmeye gelmeden önce, depolardaki mantar böcek ve bakteri zararları ile rutubet kaybı sonucu oluşan çatlaklar kalite kayıplarını meydana getirmektedir. Ormanda hasat işlemleri sonrası mamulün depoya geç getirilmesi, kesimden sonra tomrukların enine kesit yüzeylerine, rutubet kaybına, mantar ve böcek tasallutuna karşı koruyucu maddelerinin sürülmemesi gibi nedenlerle bu kayıplar daha da artmaktadır. Bu nedenle orman işletmesince; çalışanlara gerekli eğitim verilmeli ve kesim sonrası mamulün en kısa sürede son depoya ulaştırılarak buralarda tomruk kalitelerinin korunması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Orman işletmeleri depolarında tomruk partilerinin kalite sınıflarına göre düzenlenmesinde gerekli dikkatin gösterilmemesi, belli bir kalite sınıfı diye alınan hammaddenin daha düşük bir kalitede çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, sınıflamayı yapan işçi ve/veya memurların iyi eğitilmiş ve bilinçlendirilmiş olması, çalışma şartlarının uygun hale getirilmesi önem arz etmektedir [25]. Eğer yukarıda bahsedilen bu önlemler eksiksiz alınmış olsalar dahi kereste kalite sınıfları elde

edildikleri tomruk kalite sınıflarından önemli miktarda farklılıklar gösterebilmektedir. Doç.Dr. E. ÖKTEM tarafından yapılan bir çalışmada özellikle 2. Sınıf tomrukların yalnızca 2. Sınıf kereste vermedikleri, bunun yanında meşede % 75 ve ladinde % 46 oranında 3. Sınıf kereste elde edildiği ortaya çıkmış, tomruk kalite sınıfıyla kereste kalite sınıfının her zaman bir uyum içerisinde bulunmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle standartlarda verilen kriter ve limitler tekrar gözden geçirilmelidir [32].

Yörede sektörler itibariyle karşılaşılan sorunlar incelemeye alındığında her alt sektörde bir birinden farklı bir çok alanda sorunla karşılaşılabilmektedir. Fakat bu çalışmada kısıtlar nedeniyle her soruna girilmeyerek sadece mobilya işletmeleri ve tüfek dıpiçi işletmesi için belirtilen şu sorunların dile getirilmesinde fayda görülmüştür:

- Yörede yan sanayi çok yetersiz olup özellikle aksesuar temininde çok büyük sıkıntılar çekilmektedir.
- Ceviz tomrukları genellikle özel şahıslardan alındığı için usulüne uygun kesim ve tomruklama işlemleri yapılamamaktadır. Zaten sınırlı olan bu kaynağın verimli bir şekilde işlenebilmesi için usulüne uygun hasat edilmesi ve tüm koruma tedbirleriyle üretim aşamasına kadar en iyi şekilde korunması gerekmektedir.

3.2.2. Üretim Sürecindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Isparta orman ürünleri endüstrisinde üretim sürecinde karşılaşılan sorunları kapasiteye ilişkin sorunlar, teknoloji ve üretim yapısına ilişkin sorunlar ve işgücüne ilişkin sorunlar çerçevesinde yoğunlaşmaktadır.

Çalışma kapsamındaki işletmelerden elde edilen bilgilere göre; ortalama kapasite kullanım oranları birinci imalat sanayi işletmeleri için % 63.9, ikinci imalat sanayi işletmeleri için % 61.6 olarak tespit edilmiştir. Yapılan mülakatlarda ve fiili gözlemlerde özellikle ikinci imalat sanayileri için bu oranın daha düşük olduğu gözlenmiştir. Fakat yapılan çalışmada işletme sahiplerinin sözleri esas alındığı ve bir çok işletmede de resmi kapasite raporu olmadığı için bu değerler ile yetinilmiştir.

İşletmelerde kapasite kullanımını etkileyen etmenlerden en önemlileri hammadde- işletme sermayesi-pazar üçlüsü arasındaki dengesizliktir. Kapasite kullanımının optimum düzeyde olabilmesi için işletmecilikte çok önemli olan bu üç faktörün dengede tutulması gerekmektedir [22]. Isparta orman ürünleri endüstrisinde kapasite kullanım oranları; işletmelerin kuruluş yerlerine ve alt sektörler itibariyle üretim konularına göre oldukça büyük bir değişkenlik göstermektedir. Örneğin Isparta merkez ilçede faaliyet gösteren kereste işletmeleri için atıl kapasite nedeni "işletme sermayesi yetersizliği" iken,, ilçelerde faaliyet gösteren işletmeler için "satış güçlüğü" olmaktadır. Farklılık gösteren diğer alt sektörler itibariyle kapasite kullanımını belirleyen faktörler:

- Yonga levha tesisi için talep yetersizliği,
- Tüfek dipçiği üreticisi için, hammadde yetersizliği
- Sauna üreticileri için, Kalifiye eleman eksikliği, hammadde yetersizliği (sedir kerestesi kullanıldığı için istenildiği anda istenilen miktarda bulunması her zaman mümkün değil)
- Ambalaj sandığı üreticileri için, işletme sermayesi yetersizliği
- Isparta şehir merkezi mobilya ve doğrama atölyeleri için, kalifiye eleman eksikliği, kalite güvencesi eksikliği (uzun süre aynı kalitede ürün üretme garantisi verememesi)
- İlçelerde faaliyet gösteren işletmeler için, pazarlarını yakın köy ve kasabaların oluşturması sonucu satış güçlüğü olduğu belirtilmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi, yörede ikinci imalat sanayi işletmeleri zanaatkarlar tarafından yürütülen, ilkel teknolojiye sahip atölyeler statüsündedir. Prof. Dr. Ahmet KURDOĞLU tarafından belirtilen; üretimi zayıf, verimi düşük, çok sayıda küçük ve eski makine, çok sayıda , düşük nitelikli, faydası az kararsız iş gücü , teknik ve idari açıdan düşük nitelikli personel, düşük ürün kalitesi ve randıman, kereste kuruma işlerinde olduğu gibi teknik gereklere uymama, hammadde de büyük israf, ve artıklardan hiç bir şekilde yararlanamama gibi ülkemiz mevcut küçük atölye tipi işletmelerin genel özellikleri Isparta ikinci orman ürünleri sanayii için de aynen geçerlidir [33].

Birinci imalat sanayi işletmelerinde bilinçsiz bir teknoloji kullanımı söz konusudur. İşletmenin kapasitesini belirleyen ana üretim makinelerinin (profil

makinesi, şerit testere, çoklu dilme makinesi, vb.) kapasite kullanım oranları çok düşüktür. Makine kataloglarından veya fuarlarda beğenilerek Halk Bankası desteği ile alınan seri üretime uygun yüksek üretim kapasiteli bu makineler, işletmelerin bir çoğunda atıl durumda olup haftada yalnız bir-iki gün çalışmaktadır.

Üretim yapılan kapalı alanların özellikle bu iş için yapılmış binalar olmaması nedeniyle fabrika içi makine yerleşimlerinde ve makineler arası yarı mamul naklinde çok büyük problemler olmaktadır. Örneğin fabrika içinde fazla direk olması ve fabrika yüksekliğinin düşük olması nedeniyle forkliftlerin manevra kabiliyeti düşmekte forkliftler direklere, fabrika içi yarı mamül stoklarına, çarpmakta veya makinelerin toz emme tertibatlarının bağlantılarına zarar verebilmektedirler. Isparta il merkezine 26 km uzaklıkta bulunan Organize Sanayi Bölgesi'nde 3 orman ürünleri sanayi işletmesi yer alması bu konuda bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Ahşap teknik kurutma firmı ihtiyacı yörede had safhadadır, fakat bir çok işletme sahibi teknik kurutma işleminin sadece parke için şart olduğu düşüncesinde oldukları için belirtilen bu ihtiyacın farkında bile değildirler. Yörede uygulanan tabii kurutma sistemi de yanlış bir şekilde uygulanmaktadır. Tabii kurutma istiflerinin düzenlenişi standartlara uygun bir şekilde yapılmamaktadır. Bunun yanında en fazla uygulanan yöntem olan tahtaların duvara dikey durumda yaslanması şeklinde oluşturulan kurutma istifi ise standartlarda dahi bulunmamaktadır. Bu şekilde yapılan istiflerde malzeme kalitesinde bozulmalar olabildiği gibi istif sahasının insan ve taşıt ulaşımına açık sahalar seçilmesi sonucu, herhangi kuvvetli bir rüzgarda bu istifler insanlar ve/veya taşıtlar üzerine yıkılarak kazaya sebep olabilmektedir.

Yörede yan sanayi çok yetersizdir. İşletme sahiplerinin bu konuda yöneltilen soruya; birinci imalat sanayiinden % 41'i, ikinci imalat sanayiinden % 97'si "yetersiz" cevabını vermiştir. Özellikle makine aksamı, tamir ve bakımı konularında çok büyük bir yetersizlik söz konusudur. Elmas uçlu testereleler bilenmek üzere Ankara, Konya veya bağlantılı başka illere gönderilmektedir. İş akışı sonrası oluşan ve belli bir oranın altına kesinlikle düşürülemeyen artıklar, gerektiği gibi değerlendirilememekte yörede faaliyet gösteren ve tekel durumundaki bir işletmeye satılmaktadır. İşletme sahipleri

tarafından, artıkların eder fiyatını bulabilmesi için bunların değerlendirilebileceği rakip işletmelerin kurulması gereği ifade edilmektedir.

İşletmeler yapısal değişimi hızla başlatmalıdırlar. Gelişmiş bir işletme yapısına ulaşmada ilk adım, üretimde olanaklar ölçüsünde doğrudan ve dolaylı bilgisayar desteğinin sağlanması, kaliteyi ve verimliliği arttıracak üretim yöntem ve tekniklerin uygulanmasıdır [31]. Yapılan çalışmada birinci imalat sanayi işletmelerinden % 21'i, ikinci imalat sanayi işletmelerinden de % 9'u bilgisayar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Fakat kullanım alanları incelendiğinde iki işletme haricindeki tüm işletmelerin sadece yazışmalar ve muhasebe işlemleri için bilgisayar kullandığı görülmüştür.

Yörede teknoloji takibi, son model kamyon ve makina takibinden pek de öte gitmemekte, üretim sistemleri, pazarlama, yönetim, personel eğitimi, kalite iyileştirme gibi fonksiyonel çalışmalar yeterince yapılmamaktadır. Dolayısıyla, bölge halkını ve işletmeleri yönlendirecek, bunların eğitimini sağlayacak, yeni projelere, yeni vizyonlara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu vizyon ve projelerin üretilmesinde üniversite-sanayi-kamu üçgeni tüm dünyada olduğu gibi temel üretici olmak durumundadır.

Devlet düzeyinde daha somut olarak; yönetim yardımı ve yönetici eğitimi için Ticaret ve Sanayi Odaları'nın, girişimcileri; sermaye temini, ortaklık kurma, ve yönetme konusundaki rehberlik çalışmalarının yeterlilik içinde gerçekleştirilmesi; devletin danışman organlarının daha etkin bir platformda çalışma olanağının yaratılması; yöneticilik eğitimi konusunda kurslar, konferanslar, sorun çözme toplantılarının gerçekleştirilmesi düşünülebilir. Üniversitenin katkısı ise daha çok lojistik ve entellektüel zemini oluşturma şeklinde olmalıdır. Özellikle küçük ve orta ölçekli orman ürünleri endüstrisi işletmelerinin strateji ve politikalarının değerlendirilmesine ilişkin lisans dersleri ve küresel rekabet gereklerini tanıtıcı program ve seminerler üniversite-sanayi işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunacak önemli adımlar olacaktır [8]. Aynı bağlamda Orman Fakültesinin ilgili birimlerinin öğrencilerinin staj, tez, teknik gezi gibi faaliyetlerle sektörün yapısı ve sorunlarıyla karşılaşmaları sağlanmalı, genç beyinlerin de katılımıyla etkin çözümler üretilmelidir.

Yöre işletmelerinde kalite konusunda çok büyük handikaplar bulunmaktadır. Birinci imalat sanayii işletmelerinden %44'ü, ikinci imalat sanayi işletmelerinden % 48'i rekabette önceliğin "kalite" olduğunu belirtmesine rağmen, aşağıdaki tarife göre bir "kalite" kavramından bahsedilmemekte nevarki, standartların dahi uygulanmasında gerekli itina gösterilmemektedir. Sadece "Benim ürünüm daha kaliteli" anlayışı ile rekabet şansı aranmaktadır.

"Kalite: Özellikle tüketicinin ihtiyaç ve beklentilerinin bilinmesi , bunların karşılanmasının tasarlanması, hatasız bir şekilde teşkil edilmesi, satış işlemleriyle ilgili bileşenlerin ve alt bileşenlerin güvenilir bir şekilde sağlanması, performansın ve güvenliliğin belgelendirilmesi, kullanımla ilgili bir takım özelliklerin açık bir şekilde ortaya konması, uygun bir şekilde ambalajlama ve teslimatın dakik olarak gerçekleştirilmesi, geriye dönük olarak servis hizmetinin verimli olması ve bu konuyla ilgili deneyimlerin hepsidir [35].

Isparta sanayii, endüstriyel sürecin başlangıç safhasında görülen özelliklere sahiptir. İşgücü kaynağı batı endüstrisi hayatının ilk safhalarında olduğu gibi köylü ve şehirdeki esnaf/zanaatkardır. İş görenlerde çoğunluk itibariyle kır kökenli olmanın sosyolojik özellikleri görülmektedir. Çalışanlar, eğitim seviyesi düşük, çoğunluğu vasıfsız işçilerden oluşan örgütlenme şuuru zayıf bir karakter sergilemektedirler. İşletmelerin örgütlenme yapısı, örgütlü çalışma ilişkilerinin yeterince gelişmediğini göstermektedir. İşveren örgüt değil şahısdır. İşletmeler aile işletmeleridir. Sermaye sahibi ile yönetici farklılaşmamıştır. İşverenle üretim sürecinde çalışanlar arasında statüler çok azdır. Yönetim ve profesyonel işlerle ilgili statüler azınlıktadır [27].

Çalışma her ne kadar Isparta ili ve orman ürünleri sanayi ile sınırlı olsa da, bölgeyi ve sektörü dünyanın iktisadi sisteminden ayırmak mümkün değildir. Bölge insanları ve kurumları "küresel düşün, yerel hareket et (think global, act local)" anlayışı ile hareket etmelidirler. Yani yerel hareket edebilmeleri için dünyadaki uygulamaları bilmelidirler. [3]. Bu bağlamda uluslararası piyasada rekabetin artması, çeşitli mal ve hizmet gruplarında aşırı fiyat rekabetini ve yepyeni bir girişimcilik anlayışını geliştirmiştir. Artık uluslararası rekabet, piyasaya sürülen malların kalitesinin ötesinde bu malların satış sonrası hizmetlerinin çeşitliliği doğrultusunda bir üstünlüğe

dönüştür. Bu açıdan dış rekabete açılan yurdumuz orman ürünleri sanayi işletmeleri, ürün geliştirme, ürün tasarımı, teknoloji, üretim ve yatırım planlaması, modernizasyon, yenileme, standartlar ve ölçek ekonomileri, gibi teknik bilgilerin yanında rakiplerin durumu, talep, ürün fiyatı ve pazarlama faaliyetleri gibi pazar bilgileri ve otofinsman, dış finansman, leasing, ve krediler gibi çağdaş finansman bilgileri üzerinde ihtisaslaşmalıdırlar. Kısaca küçük ve orta ölçekli olan orman ürünleri sanayi işletmelerinin iç ve dış pazarlarda diğer ülkelerin ürünleriyle rekabet edebilmesi ancak uygun fiyat ve kaliteli ürün sunumu ile mümkün olabilecektir [34].

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Isparta ili; genel imalat sanayii açısından bakıldığında Akdeniz Bölgesi'nin genel gelişmişlik yapısının aksine, ulaşım, yerel alt yapı, genç nüfus ve hammadde gibi kaynaklarını tam kullanamayan, gelişme stratejilerini ve yönünü belirleyememiş, ekonomisi daha çok tarıma dayalı bir hammadde üretim bölgesi durumundadır.

Bununla birlikte sanayisi yeterince gelişmemiş olan bölgede orman ürünleri sanayi sektörü oldukça ileri bir düzeydedir. DİE 1994 verilerine göre Akdeniz Bölgesi'ndeki orman ürünleri sanayi işletmelerin % 28'i, çalışanların % 33'ü, katma değer ise % 48.8'i Isparta'da gerçekleşmiştir.

Isparta orman ürünleri endüstrisinin il genel imalat sanayii içindeki konumuna bakıldığında; DİE 1992 Genel İmalat Sanayi ve İş Yerleri Sayım Sonuçları'na göre 392 iş yeri, 1442 çalışan ve 160 247 milyon TL. katma değerle hem işyeri sayısı hem çalışan sayısı hem de katma değer açısından ikinci sektör durumundadır.

Araştırmanın asıl konusunu oluşturan Isparta orman ürünleri sanayi işletmeleri ile ilgili yapısal analizlere geçmeden önce orman ürünleri endüstrisinin Isparta'daki konumunun ortaya konulması, orman ürünleri endüstrisinin yörenin bel kemiğini oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sahasındaki orman ürünleri sanayi işletmelerinin % 96'sı 10 kişiden daha az işçinin çalıştığı küçük ölçekli işletmeler statüsündedir. Bu işletmelerin yaklaşık %68'i bireysel mülkiyet anlayışı ve sermaye azlığı nedeniyle şahıs işletmeleri durumundadır. Bunun sonucunda sağlıklı bir şekilde büyümeleri ve gelişmeleri açısından önem taşıyan modern işletmecilik yöntemlerinin uygulanmasında önemli sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Araştırma sahasında hammadde olarak masif ağaç malzeme kullanan işletmelerin ağırlıkta olduğu, levha ürünleri işleyen işletmelerin daha küçük ölçekte ve yöre ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalıştıkları görülmüştür. Anket sonuçlarına göre birinci imalat sanayi işletmelerinin % 77'si 600m² den fazla alana sahip olup % 85'i 5

kişiden fazla işçi çalıştırmakta iken, ikinci imalat sanayi işletmelerinin % 82'si 300m² den daha az kapalı alana sahip olup % 70'i 5 kişiden daha az işçi çalıştırmaktadır.

Çağımızın değişen koşulları altında ekonomik gelişmeyi hızlandırmanın en etkin yöntemlerinden biri; yeni ve yaratıcı fikirlerin toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılmasıdır. Değişme ve yenilikleri hemen uygulama esnekliğine sahip olan küçük ölçekli işletmelerin toplumun tüm kesimlerini kapsayan, irili ufaklı tüm yerleşim noktalarına kadar yayılması bu işletmeleri en etkili araç kılmaktadır. Bu nedenle küçük ölçekli işletmeler bir toplumda ekonomik kalkınmanın ve gelişmenin hem nedeni hem de sonucudur. Ayrıca istihdamın motoru ve orta sınıf özellikleri ile toplumsal düzenin temeli ve istikrarın garantisi olan bu işletmeler aynı zamanda bölgesel istihdam yaratarak küçük yerleşim birimlerinden büyük şehirlere olan göçü önlemektedirler. Ancak her ekonomi için hayati olan bu fonksiyonlarına karşı önceki bölümlerde ortaya konulduğu gibi bu işletmeler hammadde temininden, pazarlama yapısına kadar bir çok alanda önemli sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Bölgedeki işletmelerde kapasite kullanım oranları; birinci imalat sanayi işletmeleri için % 64, ikinci imalat sanayi işletmeleri için % 62 olarak tespit edilmiştir. Kurulu kapasitenin altında üretim yapan birinci imalat sanayi işletmeleri kapasitelerini tam olarak kullanamama nedeni olarak birinci sırada (% 54) "işletme sermayesi yetersizliğini" gösterirken, ikinci imalat sanayi işletmeleri (% 60) "satış güclüğü" nü belirtmişlerdir. Bu yapı da sorunların; birinci imalat sanayi işletmelerinde hammadde ve finansman kaynaklarında, ikinci imalat sanayi işletmelerinde ise pazarlama ve satış kanalları üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir.

İşletmelerin makine-teçhizat kombinasyonu araştırıldığında kereste işletmelerinin % 74'ünde lambiri/döşeme tahtası entegre tesisinin varlığı görülmüştür. Teknolojik yapıya bakıldığında; işletmelerden kendini teknolojik düzey olarak yeterli gören işletme oranı %36, modern görenler ise sadece %3'lük bir oranla temsil edilmektedir.

Araştırma sahasında masif ağırlıklı çalışan işletme sayısının oldukça fazla olmasına rağmen yörede faal olan 1 tane teknik kurutma firması tespit edilmiştir.

oranı % 2 olarak tespit edilmiştir. Üretim değeri bakımından kullanılan hammaddenin % 90'ını kızılçam oluşturmaktadır. 1997 yılında bölge orman ürünleri sanayi işletmelerince 130 000m³ odun hammaddesi işlenmiş, 85 000m³ mamul üretilmiştir.

Hammadde temini konusunda işletmelerin yöreye has bir takım problemleri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi (% 62); yöre nakliye kooperatiflerinin piyasa ekonomisinin getirdiği serbest rekabet anlayışının tersine illegal faaliyet gösteren tekelci bir yapı sergilemesidir. İkincisi ise (% 31) tomruk partilerinin üzerlerinde yazılı bulunan kalite sınıfından daha düşük kalite de olmasıdır.

İşletmelerin ürettikleri ürün bakımından satış bölgeleri de farklılıklar göstermektedir. Birinci imalat sanayi işletmelerinde mamulün % 46'sı İstanbul'a, % 34'ü de başta Trabzon olmak üzere Karadeniz illerine gönderilmektedir. İkinci imalat sanayi işletmelerinde ise mamulün ancak % 29'u il dışına pazarlanmakta geriye kalan % 71'lik kısım da mahalli pazarlarda tüketilmektedir. İl de uluslararası ticarete konu olan başlıca 2 ürün yonga levha ve tüfek dipçığıdır. Satış bölgelerinin her iki sanayi grubu için farklılıklar içermesi işletmelerin pazarlamaya ilişkin problemlerinde de farklılıklara sebep olmaktadır. Bu bağlamda birinci imalat sanayi işletmelerinde pazarlamaya ilişkin problemler pazarlama ağının eksikliği üzerinde yoğunlaşırken (% 41), ikinci imalat sanayi işletmelerinde rekabet gücünün zayıflığı (% 48) ön plandadır.

Bütün bunlarla birlikte işgücünde, yönetim ve organizasyon yapısında özellikle finans konularında çok büyük problemler olmaktadır. Ancak bir çok işletme sahibi bu problemlerin farkında dahi değildir. Halbuki yukarıda ifade edilen bir çok problemin kaynağını bu faktörler oluşturmaktadır.

İşletmelerin Gümrük Birliği süreciyle artan uluslararası rekabet koşullarında hayatta kalabilmeleri ancak "global düşün, yerel hareket et" felsefesi ile hareket etmeleri ile mümkün olabilecektir. Bunun için orman ürünleri sanayi işletmeleri de

kendi alanlarında ulusal/uluslararası uygulamaları bilmek ve bu uygulamaları yörelerine adapte ederek uygulamak zorundadırlar.

Elde edilen bulgular ışığında yöredeki orman ürünleri endüstrisinin içinde buldukları sorunlara yönelik şu öneriler geliştirilebilir:

- ◆ Sektörün Gümrük Birliği (GB) sürecinde rekabet güçleri ve sorunları göz önünde bulundurularak, belirli alt sektörlerde yada ürün bazında faaliyette bulunan küçük ve orta ölçekli bu işletmelerin ihracat hacmini artırma, ürün kalite ve standardını geliştirme, teknolojilerini yenileme ve nitelikli personel istihdam etme gibi çok belirgin amaçlara yönelik destek ve yardımlar nakdi olmayan bir biçimde sağlanmalıdır. Örneğin; taşıma maliyetlerine katkı, daha ucuz elektrik, nitelikli personel istihdamında SSK primlerinin en azından belli bir süre için devlet tarafından ödenmesi, ücretsiz veya düşük ücretle hizmet veren kalite-teknoloji-finans danışma merkezlerinin kurulması, belli bir süre vergi almama gibi destek ve yardımlar yapılabilir.
- ◆ İşletmelerin büyüyebilmeleri ve rekabet ortamında güçlerini artırmaları için önerilebilecek diğer bir öneri; işbirliği stratejileridir. Bunlar; Ortak yatırım, lisans anlaşmaları, satış yetkisi verme veya satış acentalığı şeklinde olabilir. Ortak yatırım, iki veya daha fazla şirketin bir araya gelerek belirli bir mamül pazar alanında işbirliği yapmalarıdır. Bu işbirliği; sürekli faaliyette bulunan yeni bir şirket olabileceği gibi sadece belirli bir amacın gerçekleştirilmesine yönelik de olabilir. Burada yatırım ortaklığına giren işletmelerden bazıları uzman beşeri kaynaklara , bazıları mali kaynağa, bazıları da gelişmiş teknolojiye veya geniş pazara sahip durumdadır. Böylece birbirini tamamlayan kaynaklara sahip bu işletmelerin oluşturduğu ortaklık, işbirliğinin sağladığı sinerjik güçten yararlanmalarına ve dolayısıyla büyümelerine hizmet edecektir. Kısaca ortak yatırım stratejisi:
 - i) Yeni bir işe başlamanın riskini azaltır.
 - ii) Küçük ölçekli işletmelere büyük şirketlerle rekabet etme şansı verir.
 - iii) Yeni teknolojileri kolayca elde etme olanakları sunar.
 - iv) İşletmelerin kendi hukuksal varlıklarını devam ettirmeleri yanında atıl kaynakları kullanma bakımından önemli bir fırsat sunabilir.
- ◆ Çalışan personelin ve yöneticilerin üretim yönetimi, işletmecilik, finans kaynakları, çalışma koşulları, ergonomi, malzeme, kalite ve standardizasyon gibi konularda

bilgilendirmek, bilgilerini yenilemek, üretimde yeni yöntem ve teknik becerilerin kazandırılmasını sağlamak amacı ile kısa süreli ve çalışma saatleri ile uyumlu eğitim programları düzenlenmelidir. Bu tip programlar Üniversite-Sanayi ve ticaret odası-Esnaf odaları birliği ve Finans kuruluşlarının (Halkbank, Vakıflar Bankası, ve diğer ilgili ticari bankalar) ortak organizasyonları ile rahatlıkla gerçekleştirilebilecektir.

- ◆ Anket sonuçlarına göre uzman personel istihdamı sadece yonga levha tesisinde gerçekleştirilmektedir. Diğer işletmelerde üretim ve idari işlerde yüksek öğretim görmüş idari personel yerine genç yaşlarda işletmede çalışmaya başlamış, işin teknik boyutlarını bilen ancak yüksek öğretim görmemiş ve dolayısıyla bilimsel yayın ve gelişmeleri izleme imkanı olmayan personel istihdamı daha yaygındır. Örneğin üretimde sorumlu bir orman endüstri mühendisi yerine kalfalıktan yetişmiş bir teknik personel, idari işlerde işletme eğitimi almış bir uzman yerine muhasebe kayıtlarında pratik bilgi sahibi olan bir büro elemanı istihdamı oldukça yaygın bir uygulamadır. Ancak bilimsel olarak kanıtlanmıştır ki; mental kapasiteleri ve yetenek düzeyleri aynı olan iki kişiden iyi eğitim almış olanının verimliliği diğerinden daha yüksek olacaktır. Çünkü iyi bir eğitimin en önemli katkılarından biri değişimleri kavramayı, gelişmeleri izleyebilmeyi ve yeni durumlara uymayı kolaylaştırıcı bir temel vermesidir. Sonuç olarak iyi eğitim görmüş nitelikli personelin ve gerekli durumlarda profesyonel yöneticilerin istihdam edilmeleri teşvik edilmelidir. Böylelikle uzman personele sahip işletmeler iş yönetiminde ve üretimde etkinleşirken, uluslararası piyasalara açılmada ve ihracata yönelmede de başarılı olacaklardır. Bu amaçla geliştirilebilecek bir öneri; küçük ölçekli işletmelerde nitelikli yeni personel istihdam edildiği takdirde personelin SSK primleri, fon kesintileri gibi nitelikli personel istihdamını caydırıcı ek yüklerin belli bir süre için (1 veya 2 yıl) devlet tarafından üstlenilmesi şeklinde olabilecektir. Profesyonel yönetici ve uzman personel istihdamının olumlu sonuçlarını gören işletme sahipleri bu süre sonunda tam ücreti ödeyerek istihdamın devamlılığını sağlayacaktır. Böyle bir çalışma piyasada bulunan orman endüstri mühendislerinin ve ilgili diğer üniversite mezunlarının istihdamını sağlayacağı gibi, sınırlı hammadde kaynaklarının optimal kullanımına da zemin teşkil edecektir. Çünkü yörede orman ürünleri sanayi işletmeleri oldukça fazladır.
- ◆ Çalışma sürecinde masif ağırlıklı çalışan işletmelerinin (kereste işletmeleri, doğrama, tüfek dipçiği, sauna, yonga levha, vb...) göreceli bir rekabet şanslarının

olduğu gözlenmiştir. Eğer bu işletmeler yukarıda ifade edilen ve çalışma içerisinde de münferit başlıklar halinde belirtilen özetle kalite, personel eğitimi ve ürün çeşitlendirme gibi fonksiyonel yaklaşımları uygulayabildikleri ölçüde hayatta kalabilecekler aksi takdirde rekabet şanslarını kaybedeceklerdir.

5. KAYNAKLAR

- [1] İLTER E., Batı Karadeniz Bölgesinde Kereste Sanayiine İlişkin Optimal Yapının Sağlanması, Ormancılık Araştırma Enstitüsü Teknik Bülten No:176
- [2] SARIASLAN H., 1996, Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İmalat Sanayii İşletmelerinin Sorunları ve Yeni Stratejiler, TOBB Genel Yayın No: 309; BÖM:35
- [3] DULUPÇU M. A., 1995, Göller Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Açından Swot Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta
- [4] ELER Ü., ÖZDEMİR İ., 1998, Isparta'nın Orman Varlığının Geçmişteki, Aktüel, Potansiyel ve Gelecekteki Durumu, Isparta'nın Dünü Bugünü Yarını Sempozyumu II, Isparta, 16-17 Mayıs 1998
- [5] GEZER A., ÖZEN R., NACAĞI İ., GÜNER T., 1998, Bütün Yönleri ile Isparta ve Isparta Yöresi Ormancılığı, Isparta'nın Dünü Bugünü Yarını Sempozyumu II, Isparta, 16-17 Mayıs 1998
- [6] ANONİM, 1997, Isparta İli 1996 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Isparta
- [7] ALGAN N., Sanayi sektörü ve İstihdam , Sanayi Yıllığı 93. Türkiye Kalkınma Bankası 1993.
- [8] PAPATYA G., PAPATYA N., 1998, Isparta İli Merkez KOBİ'lerinin İşletmecilik Sorunları ve Çözümüne İlişkin Stratejik Yönelim, Isparta'nın Dünü Bugünü Yarını Sempozyumu II, Isparta, 16-17 Mayıs 1998
- [9] DPT 1995, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu Orman Ürünleri Sanayii, Yayın No:DPT: 2376-ÖİK: 445, Ankara
- [10] İLTER E., 1990, Odun Kökenli Ürün Sanayilerinde Kaynak Kullanımı ve Verimlilik, MPM Yayın No:425, Alkar Matbaası, Ankara
- [11] ÖNCER M., 1991, Orman Ürünleri Sanayi Üretim Planlama ve Kontrolü, MPM Yayın No:443, Ankara
- [12] BROOKS David J., 1997, Odun ve Orman Ürünleri İçin Talep; Makro Ekonomik ve Yönetimsel Konular, XI. Dünya Ormancılık Kongresi, C.4, 13-22 Ekim 1997, Antalya
- [13] Anonim, 1992, İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME) Ürün Profili, Sayı:5

- [14] KORKMAZ A., 1997, Avrupa Birliği ile Gerçekleştirilecek Gümrük Birliğinin Orman Ürünleri Sanayii Üzerindeki Etkileri ve Uyum Süreci, TÜBİTAK Proje No : Togtag - 1461, Ankara
- [15] KURTOĞLU A., KOÇ H., AKSU B., 1997, Avrupa Topluluğu İle Gümrük Birliği Sonrası Türkiye Mobilya Sanayiinin Rekabet Düzeyi, 1. Ulusal Mobilya Kongresi Bildiri Kitabı, 17-18 Kasım 1997, Ankara
- [16] Anonim, Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık A.Ş., c5
- [17] UZUNEMİNOĞLU H., 1998, 1997 Genel Nüfus Tesbiti Sonuçlarına Göre Isparta İli Nüfusu ve Geleceği, Isparta'nın Dünü Bugünü Yarını Sempozyumu II, 16-17 Mayıs 1998, Isparta,
- [18] FAKİR H., 1998, Gölcük Gölü Çevresi Florası Üzerine Araştırmalar, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- [19] ERASLAN İ., 1977, Orman Ürünleri Endüstrisi'nin Tanımı, Önemi, Türkiye'deki Gelişimi, Sınıflandırılması ve Entegrasyonu, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayın No:239, Sermet Matbaası, İstanbul
- [20] TÜMER S., 1993, Neden Stratejik Yönetim, Verimlilik Dergisi MPM No:1993-1, Ankara
- [21] KOBU B., 1994, Üretim Yönetimi, 8. Baskı, İ.Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü, Yayın No:33, İstanbul
- [22] KANTAY R., EKİZOĞLU A., 1989, Türkiye'de Parke Endüstrisinin Bugünkü Yapısı ve Sorunları, (ORÜS) Orman Ürünleri Sanayii Genel Müdürlüğu Yayın No:1, İstanbul
- [23] ACAR N., 1996, Üretim Planlama Yöntem ve Uygulamaları, 5. Baskı, MPM Yayın No: 280, Ankara
- [24] KANTAY R., 1993, Kereste Kurutma ve Buharlama, Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı Yayın No:6, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul
- [25] ÖKTEM E., SÜTÇÜ A., GÜLLER B., 1998, Isparta İli Kereste Endüstrisi'nin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Isparta'nın Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu II, 16-17 Mayıs 1998, Isparta
- [26] DİNÇER Ö., 1992, Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 2. Baskı, M.Ü. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul
- [27] ÖZKUL M., 1997, Çalışma Sosyolojisi İşgücünün Sosyolojik Özellikleri ,1. Baskı, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Isparta
- [28] TÜRKMEN İ., 1994, Üretimde Verimlilik, MPM Yayın No:519, Ankara

- [29] AYDEMİR N.,1996, KOBİ'lerde Yönetim Verimliliği, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Ağustos 1996, s.53-58, İstanbul
- [30] SERİN H., 1997, İçel İli Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Tahlili, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon
- [31] KOÇ H., AKSU B.,1995, Ahşap Sanayiinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Önerileri, 1.Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi Bildiriler, 23-25 Ekim 1995, Trabzon
- [32] ÖKTEM E., SÖZEN R., 1997, Determination of Sawn Wood Quality Grades Obtained In Band Sawing of Oak And Spruce Sawlogs Relating The Log Quality Grades, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri, c:4, s.36, 13-22 Ekim 1997, Antalya
- [33] KURTOĞLU A.,1984, Mobilya Endüstrimiz, Sorunları ve Çözüm Yolları, Odun Kökenli Ürün Sanayi Semineri MPM Yayın No:302, s.201-213, Ankara
- [34] AVCIKURT C., 1996, Gümrük Birliği ve Kobiler, 04.09.1996 Dünya s.6, İstanbul Ticaret Odası Yayın Organı, İstanbul
- [35] ADSHEAD J.,1993, ISO 9000 ve Belgelendirme, MPM Kalite Dergisi Ek. 1993
- AKYÜZ K. C., 1995, Trabzon İlindeki Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Tahlili, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon
 - ANŞİN F., 1996, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Mobilya Endüstrisinin Gelişimi Üzerine İncelemeler, İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
 - ARSLAN İ. K., 1994, Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği Sürecinde Türk Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri ve Rekabet Güçlerinin Artırılmasına Yönelik Stratejik Bir Yaklaşım, GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
 - EKİZOĞLU A., 1992, Akdeniz Bölgesinde Orman Ürünleri Endüstrisinin Sektörel Dokudaki Yeri ve Önemi
 - KARA M., 1996, Burdur İli Süt Ürünleri Sektörünün Yapısal Analizi ve Gelişim Stratejileri, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta
 - TİSK, 1997, İşyeri ve İşkolu Sorunları Anketi Sonuçları, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara
 - PAPATYA G., DULUPÇU M. A.,1998, İşletmecilik Ekseninde Isparta İlinin stratejik Geleceği GEAD Yaklaşımı, Isparta'nın Dünü Bugünü Yarını Sempozyumu II, Isparta, 16-17 Mayıs 1998

- EGE A., EĞİTİM Ş., ACAR U., 1995, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOSGEB, Ankara
- KOÇAK S., BAŞMANAV S., 1997, İmalat Sanayiinde İşletmeler Profili, KOSGEB Göstergeler Dizisi 1, KOSGEB, Ankara
- KOÇAK S., BAŞMANAV S., 1997, Akdeniz Bölgesi'nde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri Profili, KOSGEB Göstergeler Dizisi 5, KOSGEB, Ankara
- TÜRKMEN İ., 1994, Yönetimde Verimlilik, MPM Yayın No:519, Ankara
- DİE, 1995, Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Birinci Aşama Sonuçları Türkiye ve İller 1992, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara
- DİE, 1997, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Isparta 1994, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara

6. EK : Isparta Orman Ürünleri Endüstrisi İşletmelerinde Uygulanan Genel Anket Formu

ISPARTA İLİ ORMAN ENDÜSTRİ SEKTÖRÜ YAPISAL ANALİZİ VE GELİŞİM OLANAKLARI ANKET FORMU

Yürütücü: Abdullah SÜTÇÜ Doç.Dr. Hüseyin KOÇ

Sayın yönetici; bu anket formuna vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Hiçbir resmi-gayri resmi kuruluşa verilmeyecektir. Elde edilecek bilgiler sektörün bu günkü durumunu daha iyi bir düzeye getirmek ve rekabet şansını artırmak amacıyla yeni sistem tasarımlarında kullanılacaktır. Vereceğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

I-TANITIM

- 1- İşletmenin ünvanı (kesinlikle saklı kalacaktır).....
- 2- İşletmenin kuruluş yılı:.....
- 3- İşletmenin hukuki statüsü:
- Şahıs işletmesi Anonim şirket Ltd. Şti. Komandit Şti.
- Kollektif Şti. Kooperatif Adi ortaklık
- 4- İşletmenin çalışma konusu (birden fazla işle çalışıyorsanız öncelik sırasını belirtiniz.
-
-
-
- 5- İşyeri mülkiyet durumunuz nedir?
- Kiracı Kendi sahipliği
- 6- Firmanız üretim haricinde başka-bir ticari faaliyette bulunuyor mu?
- Hayır Evet
- Ticaret Fason pres Danışmanlık Diğer

II- KAPASİTE

- 1- İşletmenin kurulu kapasitesi nedir?.....
- 2- Günlük 8 saat çalışmada (fiili) kapasiteniz nedir?
- Günlük..... Haftalık..... Aylık..... Yıllık.....
- 3- Günde ortalama olarak çalışılan saat nedir?
- 6dan az 6-8 9-11 12-14 15den fazla
- 4- Haftada çalışılan gün sayısı nedir?
- 5den az 6 7
- 5- İşletmenizde atıl kapasite varsa nedenleri nelerdir?
- İşletme sermayesi yetersiz Personel yetersiz Satış güçlüğü
- Onarım-revizyon Enerji sıkıntısı Diğer.....
- 6- Üretim yapılan kapalı alanınız ne kadar? (Sosyal tesisler hariç)m²

III- HAMMADDE

- 1- İşlediğiniz hammaddenin öncelik sırasını belirtiniz
- Tomruk Yarı mamul (kereste) Levha ürünleri Diğer.....
- 2- Bir yıl içerisinde işlediğiniz hammaddenin oranlarını yaklaşık olarak belirtiniz?
- Masif %..... Yonga Levha%..... MDF%.....
- Mel.Kaplı Y. L.%..... Kontrplak%..... Diğer (Belirtiniz)%.....

3- Genelde hangi standart sınıf hammadde kullanıyorsunuz? (Öncelik sırasını işaretleyiniz)

1. Sınıf 2. Sınıf 3. sınıf Yarma sanayi
 Kağıtlık Diğer (belirtiniz)

4- Hammadde stoğu yapıyor musunuz?

- Evet Hayır Finansmanım yok Yerim yetersiz
 Yapmıyorum Yapamıyorum

5- Stoklarınızda neleri dikkate alıyorsunuz? öncelik sırasını belirtiniz.

- Aylık/haftalık üretimimi Gelen siparişi Hammadde teminindeki fırsatları
 Enflasyonist baskıyı (zam korkusu) Diğer (belirtiniz)

6- Yukarıdaki bilgiler dahilinde ortalama güvenlik stoğunuz ne kadar?

En azm³/hafta-ay Yaklaşık..... m³/hafta-ay
En fazla..... m³/hafta-ay

IV- ÜRETİM - TEKNOLOJİ

1- Nasıl bir üretim sistemi uyguluyorsunuz?

- Siparişe göre üretim Seri üretim Parti üretimi

Üretim miktarınız son 5 yılda nasıl değişti?

- Devamlı arttı Devamlı azaldı Değişmedi Dalgalandı

2- 1997 Ürün çeşitlerinize ait üretim miktarlarınız yaklaşık olarak ne kadardır?

Ürün Çeşidi Miktarı (1997)

.....
.....
.....

3- İşletmede üretim sürecinden sorumlu eleman kim?

- Teknik eleman-Mühendis Usta (deneyim süresi..... .yıl) Tekniker
 İşletme sahibi Diğer

4- İşletmede bilgisayar kullanılıyor mu?

- Evet Hayır

- Muhasebe Yazışmalar Tasarım-CAD Üretim-CAM Pazarlama

5- Üretim - teknoloji düzeyiniz sizce yeterli mi?

- Çok yetersiz Yetersiz Yeterli Çok iyi

6- Teknolojiniz yetersiz ise yeni teknoloji almanızı sınırlayan faktörlerden en önemlilerini sıralayınız.

- Bilgi yetersizliği Finansal kaynak yetersizliği Kalifiye eleman eksikliği
 Yeni teknolojinin etkinliğinin belirsizliği Satış gücü Yönetici engeli

7- Çalışan- faal durumdaki makinalarınızın adetleri ve yaşları nedir?

Makina adı	Tknk Özlk	Yaşı	Adeti

Makina adı	Tknk Özlk	Yaşı	Adeti

7- Üretimde fire oranınız ne kadar? (%)

- Hammadde..... Yardımcı mlz..... Ambalaj mlz..... Yzy Kaplama
Mlz..... Diğer

8- Fireyi azaltmak için neler yapıyorsunuz?

- Atıkları değerlendiriyorum Kalifiye eleman kullanıyorum Diğer.....

V- PAZARLAMA

1- Pazarlama yönteminiz nasıl?

- Direkt tüketiciye yönelik pazarlama Toptancıya pazarlama Bayi
kanalıyla pazarlama Uluslar arası pazarlama Diğer (belirtiniz).....

2- Pazarınızda rekabet söz konusu mu?

- Evet Hayır
 Rekabette öncelik sırasını belirtiniz
 Fiyat Ürün çeşidi Kalite Teslimat süresi Diğer...

3- Faaliyet alanınızdaki en önemli rakiplerin kimler ?

- Bulduğumuz yerdeki işletmeler İlimizdeki işletmeler
 Bölgedeki işletmeler Ülkemizdeki işletmeler Diğer.....

4- Son 5 yıldır uyguladığınız pazarlama stratejiniz nedir?

- Kişisel satış Medya reklamı+kişisel satış
 Fuarlara katılım+medya reklamı+katalog

5- Pazarlama faaliyetlerini firma içinde kim gerçekleştiriyor?

- Sahip yönetici Pazarlama şefi

6- Pazarlamaya ilişkin probleminiz var mı ? Evet Hayır

- Kalite yetersiz Üretim maliyetleri yüksek Pazar kitlesi bilinçsiz
 Gerekli pazarlama ağından yoksunuz Rekabet gücümüz zayıf
 Satış elemanımız yetersiz Diğer.....

7- Bir yıl içerisinde en fazla ürün sattığınız illere ait satış % oranlarınız yaklaşık olarak nedir?

- İstanbul..... Ankara..... Antalya..... Isparta..... Yurt dışı Diğer.....

VI- İNSAN KAYNAKLARI

1- Üretimde çalışanların durumu nedir?

- İş sahibi ve ortaklar(Kar dışında, emek karşılığı para almayanlar)
 Ücretli çalışanlar Ücretsiz çalışan aile fertleri Diğer.....

2- İşletmede çalışanların istihdam yapısı, çalışanların sayıları ve ünvanları nedir?

- Mühendis..... Tekniker..... Usta..... Kalfa..... Çırac..... Muhasebeci.....
Yönetici..... İdari personel..... Diğer...

3- İşletmede çalışan işçilerin yaş durumları nedir?

- 15den az 15-20 21-30 31-40 40dan fazla

4- İşçilerin eğitim düzeyi nedir?

- Okur- yazar değil İlkokul Mz. Ortaokul Mz. Lise veya sanat okulu
Mz. Üniversite Mz.

5- Yöneticinin eğitim düzeyi nedir?

- İlkokul Mz. Ortaokul Mz. Lise veya sanat okulu Mz. Üniversite

6-Başarı değerlendirmesi yapıyor musunuz?

- Hayır Fakat gerekli Gereksiz

Evet Ne yapıyor?

VII- YÖNETİM ORGANİZASYON

1- Diğer işletmelerle işbirliği yapıyor musunuz?

- Evet Hayır

Öncelik sırasına göre hangi alanlarda işbirliği yapıyorsunuz?

- Hammadde alımında Pazarlama-satışta Kalifiye-teknik eleman

- Teknoloji transferi Taşıma Diğer.....

2- Ürün satış fiyatınızı nasıl belirliyorsunuz?

- Maliyete göre Müşteriye göre Rakiplere göre Diğer.....

3-Yan sanayii yeterli mi?

- Hayır Evet

Hangi alanlarda yetersiz? (Acil ihtiyaç duyulan yan sanayi dalları neler?)
.....

KALİTE KONTROL

1- İşletmenizde hangi aşamalarda kimler tarafından kalite kontrol yapılıyor?

- Hammadde alımı Üretim Satış öncesi Satış sonrası hizmette kalite
.....

2- TSE Belgeniz var mı?

- Yok Var

Almayı düşünüyor musunuz?

- Almak istiyorum Benim için gerek yok Belge alma prosedürünü bilmiyorum

VIII- FİNANSMAN YAPISI

1- Maliyette öncelikleriniz neler?

- İşçilik Kira Enerji Hammadde Amortisman Taşıma

- Pazarlama Diğer.....

2- İşletmenizde öncelikli bir finans problemi yaşıyor musunuz?

- Evet Hayır

Problemleriniz hangi alanlarda yoğunlaşıyor?

- İşletme sermayesi temini Tesislerin modernizasyonu Diğer.....

- Mevcut tesislerin genişletilmesi

3- Bu problemlerinizi genelde nasıl çözümlüyorsunuz?

- Öz sermaye ile Banka kredisi kullanarak Şahsi borçlanma ile (\$, DM)
 Diğer

IX- SORUNLAR

1- İşletme faaliyetleriniz ve yatırımlarınız esnasında karşılaştığınız en büyük problemlerinizi sırasıyla nelerdir.

- Kuruluş yerine ilişkin sorunlar Mahalli idareden kaynaklanan sorunlar
 Diğer Fiansa ilişkin sorunlar Kalifiye-teknik eleman temini
 Pazarlama Hammadde

2- OSB 'de çalışmak ister misiniz?

- Evet Hayır

Niçin?.....

3- Geleceğe yönelik uzun dönem hedefleriniz neler?

- Pazar ağını genişletmek Sektörel bazda değişik alanlara kaymak Kapasiteyi artırmak Yeni yatırımlar yapmak İthalat/ihracat Diğer

4- Geleceğe yönelik kısa dönem hedefleriniz nelerdir?

- Mevcut durumu koruma Ürün çeşidini artırmak Pazar payını artırma
 Kaliteyi yükseltmek (TSE, ISO 9000 belgeleri için başvuruda bulunmak)

Sizce sektörel bazda gelişme için bölgesel, yurt içi ve yurt dışında nasıl politikalar izlenmeli.

.....

Üniversite - Sanayi işbirliği konusundaki düşünceleriniz neler? birbirimize nasıl daha faydalı olabiliriz? Tavsiyeleriniz, eleştiriniz, beklentileriniz, verebilecekleriniz.

.....

7. ÖZGEÇMİŞ

1974 Yılında Kastamonu'da doğan Abdullah SÜTÇÜ ilkokul öğrenimini Ankara Boğaziçi İlkokulu'nda, orta öğrenimini ise Kastamonu Merkez Ortaokulu ve Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesi'nde tamamladı. 1991 Yılında girdiği İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü'nden bölüm üçüncüsü olarak 1995 yılında mezun oldu. Kısa bir süre özel sektör mobilya işletmesinde çalıştıktan sonra 1996 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü'ne araştırma görevlisi olarak atandı. Halen bu görevine devam etmektedir.

